

GENEALOGICKÉ HERALDICKÉ

Listy

číslo 3/2011
ročník XXXI.

RODOKMEN JANA MATĚJKY

Osobnosti s erby – 9. část

V další části bych Vám rád představil muže, kteří byli významnými malíři nejen své doby.

Václav Hollar z Prachně (von Prachenberg)

- *13. července 1607 v Praze
- †25. března 1677 v Londýně
- český barokní rytec a kreslíř pocházel z významné a majetné pražské rodiny, dodnes není zcela jisté jakého náboženského vyznání. Léta mládí Václava Hollara spadají na počátek třicetileté války.
- otec Jan Hollar byl úředníkem na Pražském hradě a od 10. listopadu 1600 mohl z rozhodnutí Rudolfa II. používat erb a predikát z Prachně (von Prachenberg), hradu u Horažďovic. Jeho matka Markéta byla rodem z německé rytířské rodiny z Löwengrünü a Bareytu.
- byl známý pod latinizovanou formou jména Wenceslaus Hollar Bohemus a poněmčenou Wenzel Hollar
- od roku 1627 působil v dílnách ve Frankfurtu nad Mohanem u Matthäuse Meriana, ve Štrasburku, v Kolíně nad Rýnem a v Antverpách. Od roku 1636 působil ve službách hraběte Thomase Howarda z Arundelu, s nímž se dostal do Anglie.
- dne 4. července 1641 se Hollar oženil s komornou Margaret Tracy, s níž měl dvě děti – staršího Jamese a mladší dceru. Hollar byl celkem třikrát ženat.
- za války z Anglie utekl, ale později se vrátil. Jeho syn zemřel při morové epidemii, dotkl se ho velký požár Londýna v roce 1666. I když většinu života prožil v cizině, zůstal Čechem a dával to najevo. Byl pohřben do společného hrobu pro zvláště nemajetnou chudinu na malém hřbitově při kostele sv. Markéty ve Westminsteru.

- Hollar je autor realistických barokních leptů, mezi jeho časté náměty patří přírodní motivy, krajiny, veduty, mapy, portréty, městské prospekty, kroje a zátiší na volných listech i v souborech, vytvořil také pohled na Prahu podle svých kreseb z krátké návštěvy v roce 1636.

František rytíř Leux (Lux) von Luxenstein

- *17. dubna 1604 v Antverpách
- †1 května 1668 ve Vídni
- císařský dvorní malíř, jeden z nejvýznamnějších umělců a osobností na dvoře císaře Ferdinanda III., byl třikrát ženat a zanechal potomky
- psal se také Luycx, Laix, Loex, Leix, Lieix, Likh nebo Leuycx, Leuxenstein či Luchsenstein
- plodný módní portrétista byl povýšen do šlechtického stavu s predikátem „von Luxenstein“ v roce 1645
- pobýval v Praze, je doložen např. 29. srpna 1652 na Malé Straně jako kmotr. V Praze žil jeho stejnojmenný syn, který ale nebyl malířem, nýbrž šachmistrem a radou české královské komory
- vyobrazení erbu převzato ze „Siebmachera“ (Der Böhmisches Adel) kvůli zřetelnosti oproti společnému epitafu ve vídeňském mauzoleu
- nezdá se být pravděpodobné, že by František Julius Lux, proslulý západočeský rokokový malíř, byl jeho potomkem, byť je to někdy uváděno

Zdroj: Wikipedia, Heraldická ročenka 1977, Scriptorium a J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch.

Arnošt Drozd, Praha

Úřední hodiny v místnosti Společnosti:

každé pondělí od 15.00 do 17.00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Knihovna v místnosti Společnosti:

každé první úterý v měsíci od 17.00 do 19.00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Autoři tohoto čísla:

Kristián Richtera, Revoluční 520, 507 91 Stará Paka (josef.sir@centrum.cz)

Mgr. Jan Štěpánek, Dolní Bělá 81, 331 52 Dolní Bělá (info@janstepanek.com)

Mgr. Igor Činovec, Jizerská 552, 513 01 Semily (igor.cinovec@post.cz)

Doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD., Mlynarovičova 5, 851 03 Bratislava 5, Slovensko (fqdermay@stonline.sk)

Stanislav Vaněk, Malkovského 585, 199 00 Praha 9 (S.Vanek@seznam.cz)

Ing. Jaroslav Formánek, Masarykova 864, 280 02 Kolín 2 (jarosendr@seznam.cz)

pluk. v.v. Ervín Tůma, Pod zámečkem 1517, 500 12 Hradec Králové

Pavel Hnízdil, Dvouletky 381, 100 00 Praha 10 (pavel.hnizdil@volny.cz)

doc. PhDr. Josef Štěpán, CSc., Peroutkova 19/1760, 150 00 Praha 5 (stepan.josef@centrum.cz)

Anton František Malinovský, Hlavatého 15, 149 00 Praha 4 (a.f.malinovsky@centrum.cz)

Stanislav Kasík, U hřiště 1995, 413 01 Roudnice nad Labem (s.kasik@tiscali.cz)

Genealogické a heraldické listy, ročník XXXI., číslo 3/2011

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, 155 00 Praha 13, tel.: 251 613 490

<http://www.genealogie.cz>, e-mail: genealogie@centrum.cz

Bankovní spojení: 108696177/0300 (ČSOB)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.

Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje redakční rada ve složení:

Vedoucí redaktor: Ing. Mgr. Martin Slaboch PhD.

PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc., PhDr. Vladimíra Hradecká,

Mgr. Jan Kahuda a Bc. Ing. Jan Oulík

Uzávěrka: srpen 2010 - dáno do tisku v září 2011. Počet výtisků: 1200.

ISSN 1212-9631

Grafická úprava: Linda Marečková

Tisk: Tiskárna Gemmapress, spol. s r. o., Kubrova 27, 252 16 Nučice

Časopis je evidován u Ministerstva kultury České republiky pod číslem MK ČR E 15 903.

distu nebo vzduchoplavce, švadlenku... Všechny naše dnešní činnosti mají svou alternativu v minulosti a pokud mám k dispozici fotografii, má pak např. velocipedista i přesnou podobu konkrétního člověka (oslavence).

V této souvislosti si neodpustím poznámku, která náš současný život charakterizuje. Když chce po mně někdo namalovat v duchu „starých časů“ např. své rodiče, manžela, kamarádku, potřebuji pro vystižení přesné podoby poslat e-mailem nebo poštou fotografii dotyčné osoby. A to je dnes pro mnoho lidí velký problém. Všichni máme stovky fotek uložených v mobilních telefonech a našich počítačích. Pokud já ale potřebuji poslat jednu jedinou fotografii s detailem obličeje, je problém! O fotkách celé rodiny v případě rodinných portrétů už ani nemluví. Fotografií dnes díky technickým možnostem máme tisíce, ale vlastně žádné... Všechny jsou někde dobře „uloženy“.

Toto souvisí nakonec i s tématem rodokmenů. Máme dnes díky genealogickým programům ohromné množství informací a dat v našich PC, možná má někdo vše zpracováno i na papírových „plachtách“, ale když bychom se chtěli podívat a potěšit pohledem na naši rodinnou historii nebo ji ukázat návštěvě, jde to dost těžko... Je to stejné jako s těmi fotografiemi na zdi, které nám zanechali naši dědečkové... Fotografovali se tehdy sice jen párkrát za život, ale jejich staré foto máme dodnes uložené a rádi si je prohlížíme. S malovanými rodokmeny a obrázky je to podobné, a já jen doufám, že přináší lidem stejnou radost a dobrou náladu, jaké mám při jejich malování já.

Kam se mají zájemci, kteří by od Vás chtěli rodokmen namalovat, obrátit?

Mohou nejprve pro prvotní informaci nahlédnout do již zmíněné galerie mých webových stránek www.rodokmeny.eu nebo www.starecasy.cz

Tam jsou „vystaveny“ některé rodokmeny, které jsem namalovala. Ráda ale zodpovím příp. dotazy telefonicky na tel. **607 906 388** nebo **283 930 268** či při osobním setkání.

Přestože lze dnes díky počítačové technice poslat informace i obrazové podklady týkající se rodokmenu e-mailem (radka.matejkova@starecasy.cz), detaily je nutné vždy domluvit ústně, ať už telefonem nebo osobně (bydlím ve středních Čechách, není to k nám tedy daleko odnikud).

Pátrání po předcích a rodopis vůbec mě zajímá. Nelituji tedy žádného hovoření na toto téma, byť by nakonec nevedl k namalování rodokmenu a jakýkoliv dotaz mi udělá radost ...

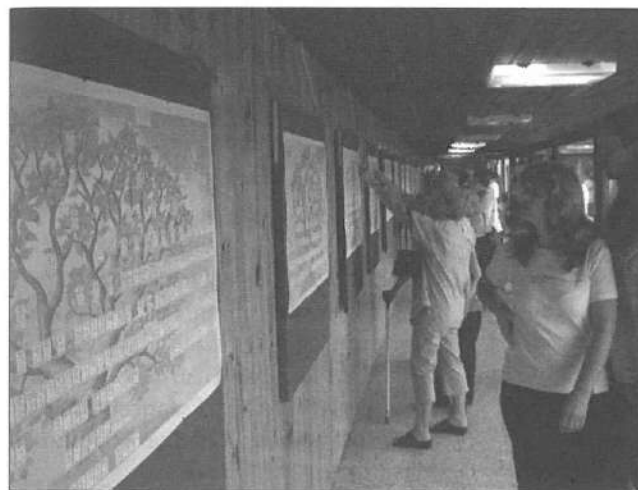
Přeji všem čtenářům GHL hezké babí léto a ještě krásnější podzim.

Děkuji Vám za rozhovor a přeji, ať svými malbami rodokmenů na dřevo potěšíte co nejvíce rodopisců.

Martin Slaboch

Genealogická výstava ve Valašské Polance na Vsetínsku

V obci Valašská Polanka se u příležitosti oslav 650. výročí od první písemné zmínky o její existenci konala v tamní základní škole od 19. do 21. srpna 2011 ojedinělá genealogická výstava. Výstavu připravila genealožka PhDr. Jana Volfová-Hovořáková z Brna a vypracovala rodokmeny 11 nejstarší rodů z Valašské Polanky s kořeny až do poloviny 17. století.

„Zmapovali jsme celkem 1030 rodin a u vzniku projektu stála vlastně náhoda“, říká autorka projektu, historička a genealožka PhDr. Jana Volfová-Hovořáková a pokračuje: „Původně jsem chtěla najít jen své vlastní předky, ale to se mi zpočátku příliš nedařilo. A tak jsem nakonec dohledala také všechny

ostatní!“ Valašská Polanka tak získala kompletní otcovské i mateřské linie 11 nejstarších rodů, které v obci žijí od poloviny 17. století až do současnosti.

Rodokmeny jsou zpracovány za pomoci speciálního genealogického softwaru. O výslednou grafickou podobu se zasloužil Mojmír Bud'a.

Tištěná podoba, která byla veřejnosti slavnostně zpřístupněna na vernisáži v pátek 19. srpna 2011, kdy přišlo přes 200 návštěvníků, se stěží vejde na osmnáctimetrový pruh papíru. Spolu s ní mohli návštěvníci vidět i historickou mapu – indikační skicu z roku 1829.

Jak dodává Jana Volfová-Hovořáková, data pro zpracování rodokmenů byla čerpána

z matrik uložených v Moravském zemském archivu Brno a v Zemském archivu Opava. Celkem bylo zpracováno 82 matrik narozených, oddaných a zemřelých a ve vystavených rodokmenech jsou uvedeny údaje o 1960 lidech (narození, sňatek, úmrtí), což celkově čítá 5880 dat.

V rámci výstavy bylo možné také online nahlédnout do digitalizovaných matrik přístupných na webových stránkách zmiňovaných archivů. Zájemci o rodopis si rovněž mohli pro ně zajímavá data s odbornou pomocí vyhledat a blíže prohlédnout.

Martin Slaboch, Úhonice

lav Matějka, prapředek mého manžela, pak měl s Annou ještě 6 dětí, my se už ale nikdy s jistotou nedozvíme, zda to první, které přišlo na svět pár měsíců po svatbě (Matěj Matějka, praděda mého muže) bylo dítě Václava Matějky nebo si ho přinesla pod srdcem nešťastná Anna odjinud... Ale snad spolu prožili Václav a Anna spokojený život, když měli pak ještě 6 zdravých dětí a žádné jim nezemřelo, jak bylo v jejich době bohužel běžné. A určitě se netrápili myšlenkou, která budou po stoletích jejich potomci přemýšlet nad tím, zda jsou pokrevní či nepokrevní...

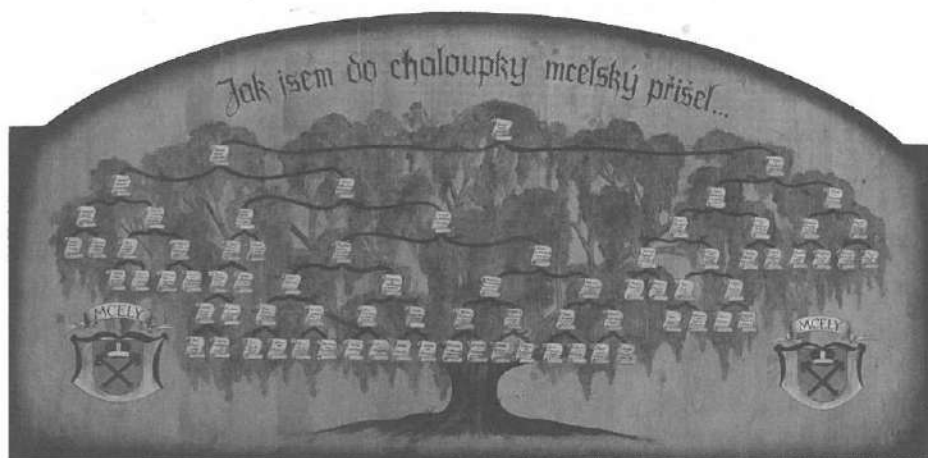
Já stejně tuším, že „pokrevnost“ tehdy zachována byla a rodová linie je „platná“... Můj muž i jeho tatínek jsou totiž velcí „dobráci“ a poctivci, a jestliže

jejich předek „sedlák dobrák“ Václav pojal za manželku nešťastnou Annu, přicházející do Věšina „s dětskem v náručí“ (a možná i těhotnou), pak to musel být člověk s „dobrým srdcem“ a pro mne je to „nesporný“ důkaz, že je jejich pokrevním pradědečkem...

Takže já v tom mám jasno. A i kdyby to vše bylo tenkrát jinak, je to úplně jedno, protože lidské štěstí určitě nezávisí na „pokrevnosti“.

Naše členy bude určitě zajímat i cena díla a na čem cena závisí?

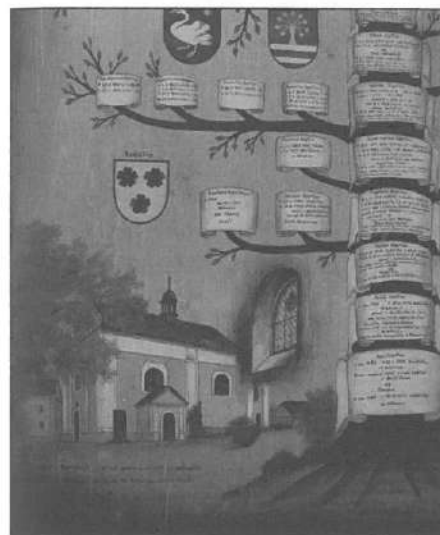
Ceny závisí na velikosti a rozsahu malovaného rodokmenu. Menší a jednodušší rodokmen o rozměru 40 x 30 cm, na který lze namalovat až 5 generací stojí od cca 4 800 Kč, složitě a větší rodové linie

Jak jsem do chaloupky mcelský přišel.

Smuteční vrba má na rodokmenu s názvem „Jak jsem do chaloupky mcelský přišel“ dvojitý význam. Rodina má k tomuto stromu vztah a podoba stromu a jeho větvení se kompozičně výborně hodily pro výsledný tvar.

nebo vývody z předků jsou pak samozřejmě náročnější. Přesné ceny jednotlivých rodokmenů, které jsem již namalovala, jsou uvedeny v galerii na mých webových stránkách www.rodokmeny.eu, po kliknutí na konkrétní rodokmen jsou pod ním uvedeny rozměr, cena apod. Tam si mohou udělat vaši členové orientační představu o ceně namalování jejich rodového stromu, protože uvidí zároveň i rozsah a podobu konkrétního obrazu. Ráda ale zodpovím jakékoliv dotazy telefonicky nebo osobně.

Detail rodokmenu Kopřivů.

Kovářský rod Kopřivů z Lišic věnoval při výstavbě kostela sv. Bartoloměje v Lovčicích v r. 1714 finanční dar a proto je uvedeno jméno rodiny na kostelním okně s vitráží. Pohled na kostel a detail okna s poděkováním rodině Kopřivů tedy nesměl chybět ani na rodokmenu rodu.

Práce na rodokmenu vyžaduje také několik konzultací o jeho přesné podobě a představách zadavatele. Vždy rodokmen nejprve naskicuji, zašlu e-mailem foto skici ke schválení či připomínkám a začnu malovat. Po dokončení malby opět nafotím a zašlu foto hotového rodokmenu před nalakováním vč. detailních výřezů. Korektury mohou samozřejmě proběhnout i osobně, nejen prostřednictvím elektronické pošty. E-mail je dnes ale pro většinu objednavatelů výhodný hlavně z časového hlediska. Následuje také moje podrobná korektura. Do této části „procesu“ zapojuji i svou rodinu, protože po několika týdnech malování a vypisování rodokmenu, mne bolí nejen záda, ale jak se říká „již pro oči nevidím“ a čerstvé oči vidí lépe... Provedu tedy nejprve kontrolu sama a poté zapojím i mého manžela a děti, kteří se kupodivu nebrání, za což jim tímto děkuji. Po finálních úpravách a schválení objednavatelem, nalakuji

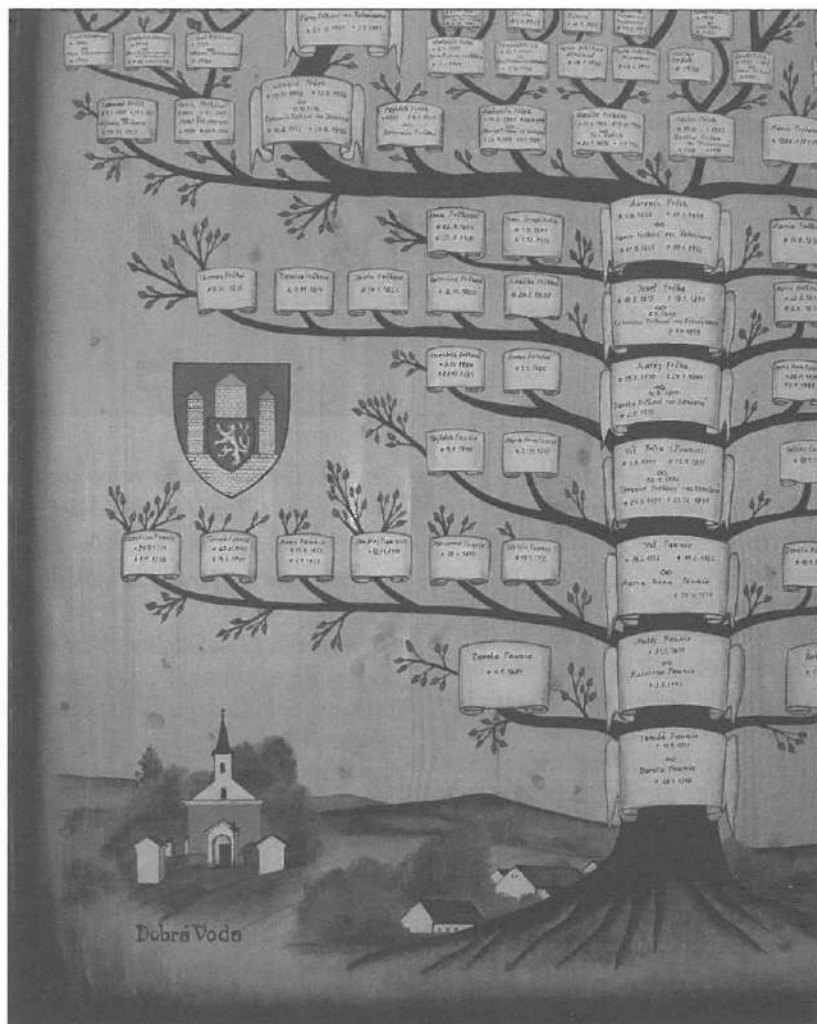
Mohou si zájemci Vaše práce někde prohlédnout?

Rodokmeny, vývody z předků a rodové linie, které jsem dosud namalovala si můžete prohlédnout v galerii rodokmenů na mých webových stránkách www.rodokmeny.eu nebo na www.starecasy.cz

Jaké motivy kromě rodokmenů ještě na dřevo malujete?

Jsem staromilec, mám ráda staré časy, dobu našich pradědečků, kdy čestné slovo a podaná ruka platily... Vracím se do těchto časů alespoň při malování obrázků „na míru“, historických střeleckých terčů, hodin, aj. Pokud někdo rád jezdí na kole, zpodobním ho jako starého velocipe-

dojem je úžasný. Může se radovat z přehledně vymalované rodinné historie a nemusel kvůli rodokmenu obřích rozměrů bourat a přestavovat svůj dům ...

Detailní výřez z rodokmenu Frčků (pův. Faunie).

Na rodokmenu Frčků lze sledovat, jak se v běhu času měnila příjmení. Zatímco první doložený předek se jmenoval Tomáš Faunie (konec 17. století), příjmení jeho potomků se v pol. 18. století během jedné generace „přechýlilo“ na Frček. Rod pochází z Milejovic, nesmělo tedy na rodokmenu chybět vyobrazení poutní kaple Dobrá Voda.

Viděl jsem, že k rodokmenům malujete většinou erby, rodné chalupy, portréty členů rodu, znaky měst, významné letopočty rodu, pohledy na místa, kde rod žil apod. Měl někdo nějaké neobvyklé přání, co chtěl k rodokmenu namalovat?

Na rodokmen lze namalovat vše, co je a bylo z hlediska rodinné historie podstatné a zajímavé. Kromě dat předků, jak jste již zmínil, tam mohou být např. obraz rodné chalupy, erby, pohledy na místa a obce, kde rodina žila, znaky měst, portréty členů rodu apod. Pro někoho je důležitá třeba i konkrétní věc, která sehrála v rodinné historii důležitou roli.

O kořeny rodového stromu tak může být opřena harmonika, na níž hrával dědeček, malovala jsem např. i trkač, protože jeden z předků objednavatele byl ve své době slavným „instalátérem“ a vyhlášeným strůjcem trkačů v širém okolí. Nebo třeba pohlednici s poděkováním a poštovní známkou s obrázkem císaře pána. Často na rodokmen lidé chtějí vymalovat symboly profesí, kterými se jejich předkové živili. Nechybějí tedy cechovní erby kovářů, kolářů, symboly sedláků, hostinských, rychtářů aj.

Důležitý je pro někoho i druh stromu. Nejčastěji malují jako rodový strom lípu, v poslední době i vinnou révu. Pokud někomu roste na zahradě např. starý dub nebo buk, který pamatuje, jak pod ním sedával pradědeček, pak by byla škoda ho tam nevymalovat. Rozrod jsem ale také malovala v podobě smutečního jasanu či vrby.

Jaký nejzajímavější rodokmen jste dosud na dřevo namalovala?

Pro mne byly a jsou všechny rodokmeny něčím zajímavé. To, co dělám, mne především baví a jsem šťastná, že malování

přináší radost mně i ostatním lidem. Vnímám to jako velký dárek od života ...

Opravdu asi nedokážu vybrat rodokmen nejzajímavější, protože při malování každého rodinného stromu si představuji tváře lidí žijících dávno před námi, jejich těžké osudy... Často myslím na to, jak jsme dnes přesvědčeni, že žijeme náročné životy plné stresu. Ale při pohledu na rodokmen každého z nás vidíme velmi kruté životy našich předků, kteří řešili denně opravdu existenční problémy. Vždy opětovně pochopím obsah slova pokora.

Velmi zajímavé je ale např. sledovat, jak se v běhu času měnila příjmení. Nedávno jsem malovala rodokmen rodu Frčků a zatímco první doložený předek se koncem 17. století jmenoval Tomáš Faunie, v pol. 18. století se příjmení jeho potomků „přechýlilo“ na Frček. Ke změně příjmení došlo v jedné generaci, kdy otec s matkou byli ještě Faunie, ale z jejich 6 potomků se jmenovali 4 děti Faunie, jedna dcera Frčková a přímý předek objednavatele rodokmenu byl Vít Frček - Faunie.

A pokud mne přeci jen nějaká „zajímavost“ napadá, pak možná v souvislosti s „pokrevností“, lze-li to takto nazvat. U rodokmenu mého tchána, o němž jsem mluvila na začátku, např. již nikdy nezjistíme, zda jsou současní Matějkové (vč. mého muže) opravdu pokrevní potomci prvního prokazatelného předka Jiřího Matějky, ovčáka (nar. před r. 1697). V šesté generaci se totiž jeho „prapravnuk“ Václav Matějka, sedlák (nar. 9.10.1806 ve Věšíně) oženil s Annou Špílerovou, „padlou osobou“ z Pisku, která „přišla do služby k Matějkům s dětskem v náručí a v době svatby byla 4. měsíc v pozechnaném stavu...“ Vác-

Velké a rozměrné rodokmeny (vývo-
dy z předků, obsáhlejší rodové linie) jsou
ještě zezadu zpevněny kovovými pásy.
Nikdy totiž nevím, kam zadavatel nebo
jeho potomci jednou rodokmen pověsí
a musím počítat s tím, že často „moje“
rodokmeny visí na chalupách či v jiných
objektech užívaných nikoliv k trvalé-
mu bydlení, ale k „sezónnímu pobytu“.
Střídání teplot a kolísání vlhkosti je tedy
jedním s faktorů, s nimiž musím počítat.
Takto mám léty prověřeno, že bude dře-
věná deska stabilní a např. se neprohne.

Maluji na kvalitní smrkové nebo
borové dřevo, raději ale na smrkové,
protože borovice bývá velmi „mastná“
(smolná) a temperové barvy nerada „při-
jímá“. U smrku po namalování a finálním
nalakování krásně vynikne „kresba dře-
va“. Spolu se záměrnou patinou, kterou
se snažím navodit dojem starobylosti,
pak vypadá rodokmen jako „ze starých
časů“. A dřevo vlastně maluje tak trochu
za mne...

Jaké rozměry Vaše obrazy mají?

Rozměr každého rodokmenu závisí na
představě objednavatele a na množství
údajů (obrazových i textových), které
shromáždil a chce „zvětšit“...

Jiný rozměr (např. 40 x 30 cm) má
jednoduchá rodinná linie s několika do-
hledanými generacemi a jiný rozměr pak
např. má rozsáhlý rozrod (4500 x 140 cm).
Nejčastějším rozměrem ale bývá cca
120 x 150 cm příp. 80 x 120. Na tuto
velikost lze obvykle namalovat např. ro-
dová linie od cca r.1640 do současnosti,
vypadá pěkně, přehledně a texty jsou
dobře čitelné.

Menší rodokmeny lze malovat na sto-
le příp. na malířském stojanu. U těch roz-
sáhlejších od velikosti 120 cm nezbývá,
než malovat je v „pokleku“ nebo „vleže“
na podlaze. Žáda i oči bolí, ale výsledek
snad za to stojí...

Za jak dlouho po objednání namalova- ný rodokmen předáte?

Rozhodující je samozřejmě opět velikost
a rozsah rodokmenu. Jednoduchý „menší
rodokmen“ (tj. např. 4 až 5 generací na
dřevěnou desku 40 x 30 cm) namalují
většinou do 3 týdnů vč. všech závěreč-
ných korektur.

Velká rodová linie nebo rozrod jsou
ale náročné hlavně z hlediska složitosti
přípravy, vyhledání obrazových podkla-
dů a zorientování se ve spletitosti rodin-
ných vazeb. Časový odhad namalování je
tedy cca 6 týdnů, ale přesně to nelze říci,
nejdříve musím vidět náskres, tabulku
nebo textovou podobu rodokmenu, poté
lze dobu vyhotovení určit.

Kolik osob se na obraz vejde?

V dnešní době, kdy lze s pomocí počíta-
čové techniky a profesionálních genealo-

gů zjistit neuvěřitelné množství dat, často
zadavatele musím „krotit“ v zamýšleném
rozměru a rozsahu malovaného rodo-
kmenu. Dokážu samozřejmě namalovat
i rodokmen o šíři 5 m, připadá mi to ale
megalomanské a zbytečné, a i ta radost
se z toho pak vytrácí...

Vzpomínám si na veliký „vývod
z předků“, který chtěl ode mne nama-
lovat před lety jeden pán, jenž trval na
ohromné velikosti rodokmenu. Šlo mu
hlavně o jeho slavného předka bojujícího
v Napoleonově armádě v hodnosti gene-
rála, kvůli němuž vlastně chtěl ten velký
obraz namalovat. Měl ale zdokumentova-
nou jen linii svou, nikoliv své manželky.
Snažila jsem se ho tehdy přesvědčit,
abychom koncepci „rodového stromu“
přizpůsobili a pojali vše skromněji. Před-
kové manželky by tam samozřejmě byly,
ale pouze ti dohledaní. Pán byl ale pře-
svědčen, že vše časem vyhledá a já mu
za pár let do prázdných políček (perga-
menů) chybějící údaje dopíši. Nebyl by
to problém, jenže těch prázdných políček
byla většina a dodnes jsou tam pouze bílé
pergamenky beze jmen. A mohu říci, že
to byl jeden z největších rodokmenů, kte-
rý jsem malovala, ale radost jsem z něho
měla pramalou...Zadavatel bohužel letos
zemřel a jeho rodový strom tak zůstane
asi navždy nedoplněn.

Příklad, který jsem uvedla, je sice tro-
chu specifický a dnes má opravdu mož-
nost každý své předky podrobně vyhle-
dat. Aby byl ale namalovaný rodokmen
nejen vyčerpávající z hlediska informací
ale i krásný na pohled, „měl duši“ a aby
si ho mohl objednavatel pověsit pro
radost na zeď, je třeba rozmyslet, co je
důležité a co ne, prostě vložit do rozvahy
o rozsahu rodokmenu trochu skromnosti
a zdravého rozumu...

*Strom života Netiků z rodu Hartmanů.
V rodinné historii sehrál důležitou roli
trkač a stará pohlednice. Jsou tedy oba
pod rodovým stromem vymalovány.*

Myslím, že skvěle vyřešil výše popsá-
ný problém můj nedávný zákazník, který
přestože měl dokonale zdokumentované
předky ze všech rodů, jejichž je potom-
kem, netlačil mne k namalování rodo-
kmenu gigantických rozměrů. Namalo-
vala jsem mu celkem 4 rodové linie, na
nichž vždy rodový strom vyrůstal z nej-
staršího dohledaného předka příslušného
rodu a rostl směrem nahoru k současní-
kům. Zakončen byl pokaždé jménem ob-
jednavatele, jeho sourozenců a ostatních
příbuzných. Jednotlivé rodokmeny mají
v názvech např. Strom života Netiků,
Strom života Netiků z rodu Hartmanů,
Strom života Netiků z rodu Kolbabů,
Strom života Netiků z rodu Kopřivů...
Všechny rodokmeny má pověšeny vedle
sebe ve výklencích mezi okny a celkový

- Gabriela (* 1956), byla vdána za Christiana Meistera.
- Walburga (* 1958), manželka Archibalda hraběte Douglase.
- Karel (* 1961), ženatý s Francescou baronkou z Thyssen-Bornemisza (dcera Hanse Heinricha Thyssen-Bornemisza).
- Jiří (Georg) (* 1964), ženatý s Eilikou Oldenburskou.

*Císařská hrobka (zvaná též Kapucínská) ve Vídni je pohřebištěm rakouského panovnického rodu habsburského, později habsbursko-lotrinského. Nachází se v centru Vídne, na Neuer Markt, pod kostelem řádu kapucínů. Místo svého posledního odpočinku zde dosud našlo 146 šlechticů z habsburské a habsbursko-lotrinské dynastie, z toho 12 císařů a 19 císařoven. Do hrobky se pohřbívá již od roku 1633.
Foto z www.wikipedia.org.*

Hlavou Habsburského rodu se i po formální stránce stal jeho nejstarší syn Karel Habsbursko-Lotrinský (nar. 1961).

V roce 1961 se Otto Habsbursko-Lotrinský vzdal veškerých nároků na rakouský císařský trůn pro svou osobu. Byl rakousko-maďarsko-německo-chorvatským publicistou, europoslancem za bavorskou CSU, novinářem a spisovatelem. Otto Habsbursko-Lotrinský byl občanem Rakouska, Maďarska, Německa a Chorvatska.

Martin Slaboch, Úhonice

Rozhovor s malířkou rodokmenů na dřevo Radkou Matějkovou

Radka Matějková (nar. 1969) absolvovala v r. 1992 obor výtvarná výchova-literatura na Západočeské univerzitě v Plzni. Působila několik let jako grafička v časopise. V současné době žije s rodinou na okraji Prahy a věnuje se malování.

Kdy a proč jste začala rodokmeny na dřevo malovat?

Nápad namalovat první rodokmen za mnou „přišel“ před mnoha lety sám, když tatínek mého muže zaujatě vyprávěl při každé rodinné sešlosti o svých předcích, kteří po staletí žili ve Věšíně na Příbramsku. Manželovi rodiče tam mají chalupu a tráví tam převážnou část roku. V obci žije mnoho rodin s příjmením Matějkoví, ale tchán nás vždy přesvědčoval, že s ni-

kým z nich není příbuzný a všichni jsou to úplně cizí Matějkové. To mi při velikosti obce a množství dětí, které lidé dříve měli, připadalo dost „podezřelé“. Šli jsme se jednou projít s manželem na místní hřbitov, kde má pomalu každý druhý pomník nápis Matějka a to už jsem věděla, že mi to „nedá spát“. Ne snad, že bych se obávala ze strany manželovy rodiny nějaké příp. „degenerace“ v rámci jedné vesnice (i když v tomto duchu jsem si z mého muže a tchána dělala legraci), chtěla jsem hlavně udělat oběma radost a tak jsem „tajně“ hledala a pátrala po předcích Matějků. Začala jsem bádát nejprve sama a bavilo mne to, postupně jsem ale požádala o pomoc genealoga, protože bez něho bych se až do r. 1640 určitě nedostala.

A když jsem měla rodovou linii Matějků konečně pohromadě, připadalo mi (vzhledem k mému úsilí, vynaloženým penězům a množství času, které jsem nad tím vším strávila) škoda, ponechat rodokmen pouze na papíře. Blížila se oslava tchánových narozenin a mne napadlo, že by to byl pro něho úžasný dar, namalovat mu jeho rodokmen, tak aby si ho mohl pověsit na zeď a měl ho stále na očích. Aby ho mohl ukázat každému, kdo k nim přijde na návštěvu a vůbec se z historie rodiny radovat každý den.

Nechala jsem si tedy od truhláře vyrobit velkou masivní dřevěnou desku a namalovala jsem svůj první rodokmen. Tchán navíc chalupu ve Věšíně miluje, takže když jsem mu ji tam vymalovala a přidala panorama hory Třemšín, bylo to „dokonalé“. Měl tehdy z daru ohromnou radost, i slzička ukápla, a byl to myslím jeden z nejhezčích a nejhodnotnějších dáreků, které jsme mu s manželem dali. Dodnes je namalovaná rodová linie do-

minantou obývacího pokoje na chalupě a přinesla již mnoho potěšení i poučení nejen obdarovanému ale i ostatním členům rodiny. Je to vděčné téma k hovorbům a k „přednáškám s názornými ukázkami“ vždy, když přijedeme s našimi dětmi za dědou a babičkou na chalupu.

A namalování předkové se symbolicky vrátili do rodného domu, i když pouze na zeď...

Malířka Radka Matějková

Na jaké dřevo a jakou technikou malujete?

Maluji technikou tempery na dřevě, rodokmen je vždy oboustranně nalakovaný dvěma vrstvami bezbarvého laku. Je tedy „na věky“ odolný vlivům prostředí, v němž je pověšen a odolá i vlhkosti nebo změnám teploty v místnosti. Po odvodu je ozdobný frézovaný reliéf.

Změny ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích

Pobočka v zámku Žitenice byla zrušena a materiály přestěhovány do nově zrekonstruované budovy v ulici Kamýcká v Litoměřicích. V rámci tohoto stěhování byly přesunuty i další materiály a některé sbírky jsou dočasně uzavřeny. Archiv doporučuje badatelům ověřovat uložení a zpřístupnění sbírek před návštěvou archivu.

Oddělení správy fondů a sbírek je rozděleno na pracoviště:

1. Litoměřice – Krajská ulice. Pracoviště spravuje archiválie vzniklé z činnosti orgánů a úřadů státní správy, samosprávy, společenských organizací a církevních institucí krajské a oblastní působnosti. Archiválie politické správy zde uložené zahrnují pouze období 1938–1945.

Mgr. Alena Kernalová	archivářka	kernalova@soalitomerice.cz +420 477 755 963
Mgr. Petr Kopicke	archivář	kopiccka@soalitomerice.cz +420 477 965 960,
PhDr. Eduard Mikušek	archivář	mikusek@soalitomerice.cz +420 477 755 962
Libuše Schejbalová	archivářka	schejbalova@soalitomerice.cz +420 477 755 961

2. Litoměřice – Kamýcká ulice. Pracoviště spravuje fondy rodinných archivů šlechtických rodů, zemědělsko-lesnických archivů – archivy šlechtických velkostatků, jejich ústředních správ, archivy zrušených státních statků, zemědělských správních úřadů a výzkumných ústavů. Dále jsou zde deponovány archivy politické správy krajské a oblastní (kromě let 1938–1945).
3. Most – Dělnická z ulice. Pracoviště spravuje archiválie vzniklé z činnosti podniků průmyslových oborů a odvětví získané od původců a z bývalých podnikových archivů. Jsou zde deponovány také archivní fondy báňských úřadů.

Nový kontakt:

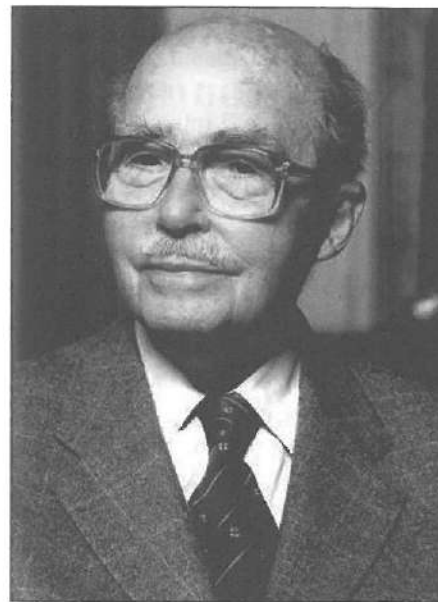
Kamýcká ulice, 412 00 Litoměřice,
Email: info@soalitomerice.cz
spojení: z ČSAD a ČD nádraží linka B a D městské hromadné dopravy výstupní stanice Plešivecká

Dle informací na www.soalitomerice.cz.

Helena Voldánová, Praha

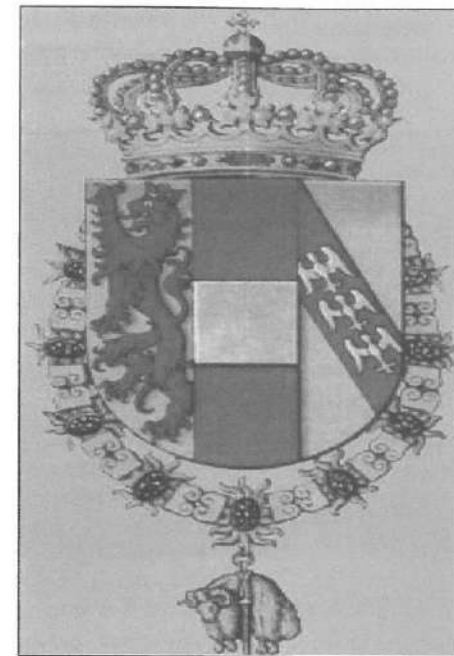
Zemřel Otto Habsbursko-Lotrinský (1912–2011)

Dne 4. července 2011 zemřel ve věku 98 let Jeho císařská a královská výsost František Josef **Otto Robert Maria Anton Karel Max Jindřich Sixtus Xavier Felix René Ludvík Gaetano Pius Ignazius von Habsburg, korunní princ Rakouský**. Otto Habsburský byl nejstarším synem posledního blahoslaveného rakouského císaře Karla I. (1877–1922) a císařovny Zity roz. Bourbonsko-Parmská (1892–1989), celkem se v manželství uzavřeném roku 1911 narodilo 7 dětí.

Zemřel ve svém bavorském domě v Pöckingu u jezera Starnberger. Zádušní mše, kterou sloužil kardinál Schönborn, se konala v kostele sv. Štěpána ve Vídni.

Smuteční průvod od svatoštěpánské katedrály ke Kapucínské hrobce, tradičnímu místu posledního odpočinku habsburských a habsbursko-lotrinských panovníků, provázely tisíce hostů a také čestná jednotka rakouské spolkové armády.

Jeho manželka Regina roz. Sachsen-Meiningen mu zemřela 3. února 2010. V manželství se jim narodilo 7 dětí:

- Andrea Habsburská (* 1953), manželka dědičného hraběte Karla Evžena z Neippergu.
- Monika Habsburská (* 1954), manželka Dona Luíse Gonzagy de Casanova-Cárdenas y Barón vévody ze Santangelo, markýz z Elche.
- Michaela Habsburská (* 1954), Moničino dvojče. První manželství s Ericem Teran d'Antin, druhé s Hubertem hrabětem z Kagenecku.

alegorie oslavy města Žatce a také teze věnovaná osobě Františka Oldřicha Kinského, příznivci Bohuslava Balbína. Dále lze spatřit díla věnovaná panovníkům z rodu Habsburků – holdu jejich majestátu i fenoménu pohřebních obřadů. Obzvláště zaujme několik prací, na nichž jsou zobrazena posmrtná Castra Doloris několika habsburských vládařů. Značnou dokumentární hodnotou se mohou vykázat díla portrétní grafické tvorby, neboť mnohá byla vytvořena dle dnes již zaniklých předloh, jejichž tvůrci byli významní malíři baroka v Čechách. Návštěvníci tak mohou alespoň v grafické podobě spatřit dnes nezvěstné obrazy Karla Škréty a dalších mistrů. Tato část výstavy patří mezi nejzajímavější. Naopak nedostatkem instalace se může jevit relativně malé zastoupení (pouze jedním exponátem – Pohledem na Prahu) Václava Hollara. Přestože prožil tento významný umělec většinu svého života za hranicemi Českého království, ukázky jeho rozsáhlého díla měly být na výstavě přítomny ve větším počtu a hlouběji tak konfrontovány s tvorbou jeho tuzemských současníků i následovníků.

Také nebyla opomenuta prezentace grafických listů věnovaných symbolům mariánských poutních míst a osobnostem z řad duchovenstva – olomoucký biskup Karel z Liechtensteinu-Castelcornu či pražští arcibiskupové Arnošt Vojtěch z Harrachu a Jan Vilém z Kolovrat se stali námětem portrétních i oslavných grafických listů a kreseb.

Cenným doplňkem instalace výstavy jsou staré tisky, které obsahují grafické ilustrace. Můžeme zde spatřit obzvláště hodnotné, málokdy vystavované exponáty – knihy, které náležely do fondů býva-

lé dietrichsteinské knihovny, jejíž část se dodnes nalézá na zámku v Mikulově, bývalého sídla rodu Dietrichsteinů, odkud byly na výstavu zapůjčeny. Celkovou koncepcí výstavy dotváří také několik dochovaných měděných ploten, zajímavá je jejich instalace společně s dochovanými grafickými listy, které jimi byly vytištěny.

Výstava Skrytá tvář baroka – grafika 17. století v českých zemích je prvním kulturním počinem, který byl v nové výstavní síni paláce Kinských realizován. Nutno říci, že velmi povedeným. Všem, kteří se na jeho vzniku podíleli, se sluší vyslovit poděkování a vyjádřit naději, aby se nejen tato výstava, ale i další výstavní projekty, které ji budou následovat, těšily značnému zájmu návštěvníků.

Stanislav Vaněk, Praha

Dodatek ke studii „Hrobky rodu Des Fours a Des Fours- Walderode v Čechách a na Moravě“ GH L č. 1/2011 roč. XXXI. str. 22 – 32

Po zveřejnění výše uvedené studie se autorovi podařilo navštívit pobočku SOA Semily v Turnově a nahlédnout do (doposud neatalogizované) pozůstalosti

rohozeckého faráře a archiváře Jana Křtitele Hájka.

V ní se nachází seznam dokumentů, které nashromáždil. Pod č.68 je záznam, že Marie Anna hraběnka Des Fours (manželka Josefa Vojtěcha hr. Des Fours) nechala přenést pozůstatky Albrechta Maximiliána (II.) Antona, jeho druhé manželky Emanuely roz. Longueval-Buquoy, jejich syna Karla Josefa a jeho manželky Karoliny Anny roz. Colony z Felsu do krypty kostela v Čestlicích. Datum, kdy se to stalo, bohužel uveden není.

Stejná poznámka byla nalezena v dodatcích Mikuláše Vladimíra hraběte Des Fours-Walderode k monografii rodu od Johanna Parise na str. 48 pod č. 89. (ZA Opava, pobočka Olomouc, Statek Potštát, inv. č. 243 sign. FW 109). Tam ovšem s dodatkem, že se tak stalo pravděpodobně v r. 1785 a že Karel Josef byl podle úmrtního listu pochován na hřbitově u sv. Martina v Praze. Že by ovšem pozůstatky Albrechta Maximiliána (II.) Antona byly přeneseny do čestlické krypty je velmi nepravděpodobné. Johann Paris v jeho velmi podrobném popisu přemístění rakví od sv. Salvátora do krypty v Železném Brodu uvádí, že pozůstatky Albrechta Maximiliána (II.) Antona byly uloženy do nového sarkofágu s ostatními pozůstatky z hrobky u sv. Salvátora. Na sarkofágu byla též upevněna destička s jeho jménem. Po jejím zcizení v r. 1921 ji nechal obnovit hrabě Mikuláš Vladimír Des Fours-Walderode, z čehož se dá usoudit, že i on byl přesvědčen o tom, že pozůstatky Albrechta Maximiliána (II.) Antona byly v tomto sarkofágu a tudíž v hrobce pod kostelem sv. Jana Nepomuckého v Železném Brodě.

Je tedy dobře možné, že pisatel oné poznámky o přenesení pozůstatků od sv. Salvátora do Čestlic si popletl jména a že místo Albrechta Maximiliána Antona se jednalo o pozůstatky Matyáše Václava Josefa hraběte Des Fours, o nichž se i autor domnívá, že jsou pochováni v Čestlicích.

Záznam faráře Hájka vysvětluje tedy nesrovnalosti, na které upozornil autor ve své výše citované studii v GH L č. 1/2011 na str. 25.

Autor užívá této příležitosti k upřesnění zmínky o vyzdvížení rakví z hrobky pod kostelem sv. Jana Nepomuckého v Železném Brodě v r. 1996 uvedené na str. 28. Podle upozornění pana Vladimíra Hlubučka z Železného Brodu, který byl otevření hrobky osobně přítomen, nezúčastnil se Karel Bedřich hrabě Des Fours-Walderode otevření hrobky a přemístění pozůstatků jeho předků jak autor ve své studii uvedl. Špatný zdravotní stav hraběte mu v cestě do Železného Brodu zabránil. Dopisem z 27. září 1996 proto hrabě pověřil pana Ing. Martina Tomeška, architekta v Železném Brodě, organizací přenesení pozůstatků a jejich zpopelněním.

Podle přání Karla Bedřicha hraběte Des Fours-Walderode byla urna s popelem opatřena českým nápisem: „Pozůstatky příslušníků rodiny Des Fours a Des Fours-Walderode, přemístěných sem dne 2. listopadu 1996 z hrobky pod kostelíčkem sv. Jana Nepomuckého Na Poušti“ a Des Fourským erbem. Urna byla uložena téhož dne do hrobky pod kostelem sv. Jakuba v Železném Brodě.

Harald Skala,
Langensfeld (Německo)

ANOTACE, RECENZE, ZAJÍMAVOSTI

Lesk a bída barokní aristokracie

V prvních prázdninových dnech obohatila nabídku nových titulů na pultech knihkupectví publikace věnovaná atraktivnímu tématu – životu příslušníků aristokracie v období baroka. Její autor historik Aleš Valenta se pokusil přiblížit čtenářům život příslušníků této společenské vrstvy formou komplexního pohledu na dobové ekonomické souvislosti, které ovlivňovaly jednání urozených jednotlivců i jejich více či méně úspěšnou hospodářskou politiku, mnohdy realizovanou prostřednictvím výkonného úředního personálu.

Výsledkem jeho badatelského výzkumu je kniha rozdělená do čtyř základních tematických celků. Před zraky čtenáře defiluje nejprve úvod do dané problematiky. Pojednáno je o základních konturách dobových politických a ekonomických reálií – struktuře pobělohorského politického rozvrstvení, peněžních vztazích a problematice válečných výdajů. Poté se autor věnuje sondám do světa šlechtických velkostatků a obsáhle seznamuje čtenáře s mnoha zajímavými údaji. Zcela pochopitelně se nejpropracovaněji jeví kapitola o dědictví, které se týkalo rodu Kinských (viz Aleš Valenta: Dějiny rodu Kinských, Veduta 2004). I z dalšího průběhu textu vyplývá, že k členům tohoto rodu má autor poněkud bližší badatelský vztah. Závěr druhého celku je tvořen pojednáními o sňatkové politice aristokracie a nelehkém sociálnímu statusu těch, kteří upadli do obzvláště těžké ekonomické situace.

Třetí tematický okruh je věnován peněžním operacím. Na konkrétních příkladech je popsán systém půjček císařskému dvoru, kterými se snažili jednotliví příslušníci aristokracie posílit svůj vliv. Obzvláště propracované kapitoly pojednávají o souvislostech rozpadu majetku příslušníků rodů Trauttmansdorffů, Buquoyů, Morzinů a Černínů. Mnoho informací se lze také dozvědět o osobnostech ze světa soudobé advokacie, které svým konáním ovlivňovaly průběh jednotlivých ekonomických transakcí a právních úkonů s nimi spojených.

V posledním celku knihy se autor zabývá ekonomickými souvislostmi válečných časů po smrti císaře Karla VI., problematikou faktických bankrotů české šlechty a výhledem do časů osvícenství. Publikace je doplněna množstvím tabulek a grafů, které pomáhají čtenářům utvořit celkovou mozaiku dané problematiky.

V textu se bohužel skrývají nepřesnosti, které by zde vzhledem k erudici autora být neměly. Jedná se zejména o chybná životní data některých příslušníků rodu Schwarzenbergů – Adam František ze Schwarzenbergu zemřel, postřelen císařem Karlem VI., v roce 1732. Na několika místech je mylně uveden rok úmrtí 1733. Nejbohatším pozemkovým vlastníkem v Čechách nebyl v roce 1756 Josef Jan Nepomuk ze Schwarzenbergu (jsou zde publikována opět naprosto mylná životní data), jak je možné dočíst se v příslušné stati, ale jeho otec Josef I. Adam ze Schwarzenbergu. Synovi bylo v roce 1756 teprve 14 let a vlády nad dominiem svých předků se ujal až o šestadvacet let později.

Výstava Skrytá tvář baroka – grafika 17. století v českých zemích

Kulturní scénu letošního léta obohatila v minulých dnech zajímavá výstava, jejíž vernisáž se veřejnosti otevřely dosud nepřístupné prostory bývalé konírny paláce Kinských v Praze. Téma tohoto výstavního projektu je mimořádně atraktivní – jedná se o první samostatnou přehlídku uměleckých děl bohemikální grafiky vytvořených v období raného a vrcholného baroka významnými umělci spjatými svým životem a působením s územím Koruny české.

Mgr. Petra Zelenková, autorka projektu a Mgr. Michaela Brixová, kurátorka výstavy stály před nelehkou volbou – vybrat z bohatých sbírkových fondů Sbirky kresby a grafiky Národní galerie v Praze co nejatraktivnější umělecká díla a doplnit je zápůjčkami z dalších institucí a soukromých sbírek tak, aby se před návštěvníkem v plné šíři otevřelo panorama grafické tvorby období baroka ohraničené závěrem třicetileté války a počátkem vlády císaře a krále Karla VI.

V relativně malém prostoru lze spatřit více než sedm desítek uměleckých děl. Instalace působí velmi přehledným dojmem, exponáty jsou prezentovány v tematických celcích. Obzvláště vyniká soubor univerzitních tezí, z nichž je většina vystavena vůbec poprvé. Lze na nich spatřit různé motivy, nejčastěji jsou jimi oslavovány soudobé osobnosti z řad aristokracie či kléru, popř. městského prostředí. Vyniká zejména

Velmi cennou informativní hodnotu knihy však poněkud snižuje křečovitá snaha přesvědčit čtenáře o údajné kolektivní aristokratické barokní marnotratnosti. Toto slovo se na stránkách publikace vyskytuje až příliš často, v určitých souvislostech působí ahistoricky a navíc si autor protřečí, když naopak v určité pasáži textu tvrdí, že se vlastně takto chovalo pouze několik málo aristokratických jedinců. Mentalita barokních kavalírů totiž odpovídala zvyklostem doby, v níž tito lidé žili. K nim patřil i stavební a kulturní mecenáš a také těchto vysoce postavených příslušníků své společenské vrstvy se dotýkaly soudobé nepříznivé události, jejichž dopad též ovlivňoval jejich ekonomickou situaci.

Závěrem lze říci, že péčí nakladatelství Veduta vznikla publikace, která by rozhodně měla podnítit širší odbornou diskusi. Po její četbě však lze nabýt dojem, že její autor posuzoval některé aspekty daného tématu až příliš úhlem pohledu člověka 21. století a poněkud méně se vžil do myšlenkového světa těch, o jejichž ekonomických peripetiích tuto knihu napsal.

Aleš Valenta: Lesk a bída barokní aristokracie, 300 str., 470 Kč, ISBN 978-80-86829-62-3, 1. vydání, Veduta, České Budějovice 2011.

Stanislav Vaněk, Praha

mužů. Podobně jako italská „Republika Domodosolla“ nebo „Titova svobodná Jugoslávie“, vázalo SNP trvale, až do konce války několik divizí vojsk Osy, které potom tak zoufale chyběly na frontách. Francouzští vojáci v rámci 1. čs. armády na Slovensku vytvořili velmi kompaktní a úderný celek. Vždyť se jednalo převážně o dobře vycvičené vojáky, zajaté nebo demobilizované při válečné kampani v květnu – červnu roku 1940. Od počátku povstání (31. srpna 1944) byli nasazeni do nejtěžších bojů při obraně silnice a železniční tratě vinoucími se údolím Váhu. Až do konce října pak vedli zdravotní boje u Vrútek, Prieckopy, Martina, Jánovej Lehoty, Svätého Kríže, Krupiny a Detvy. Když bylo koncem října 1944 povstání potlačeno a štáb čs. armády musel ustoupit z Banské Bystrice, protloukal se každý voják či partyzán na vlastní pěst a snažil se přežít zimu, jak se dalo. Nadějí pro ně byla z východu postupující Rudá armáda, jejíž součástí byl i 1. čs. armádní sbor pod velením generála Ludvíka Svobody. Jenže až do února roku 1945 dělila povstaleckou oblast od Rudé armády německá fronta. Naštěstí, německá ozbrojená moc neměla již tolik sil, aby dohledala tisíce partyzánů a vojáků ukrytých v horách. Soustředila se pouze na obranu důležitých objektů a strategických komunikací, jež byly až do konce války neustále terčem diverzních akcí partyzánů. Zvěrstva, kterých se pak němečtí a slovenští fašisté dopustili na civilním obyvatelstvu v odvetu za jeho domnělou pomoc povstání, snesou srovnání s řáděním v českých Lidicích, italské obci Marzabotto nebo francouzském městě Oradour.

I francouzský oddíl se musel rozdělit do menších skupin, které se rozptýlily v horách. Z původního počtu asi dvou set jich polovina položila na Slovensku svůj život (Muzeum SNP v Banské Bystrici uvádí počet 107 padlých). Ti, kteří se nakonec přece jen dočkali příchodu Rudé armády a vrátili se do vlasti, založili *Přátelské sdružení francouzských partyzánů na Slovensku 1944–45* (Amicale des Partisans français de Slovaquie 1944 – 45), které přes vysoký věk zbyvajících 12 členů existuje dodnes. Jejich současným předsedou je Jean Baptiste Boyer (* 1922 v Auvergnés).

Kniha dr. Kovarika neobsahuje jen vyprávění francouzských účastníků SNP. Podrobně rozebírá politickou a hospodářskou situaci Slovenska v rámci ČSR v předválečné době, dále popisuje snahu slovenské politické reprezentace o národní emancipaci i za cenu rozbití republiky, vtažení Slovenska do područí Říše a její válečné mašinérie. Kniha dále uvádí postoje jednotlivých politických frakcí a osobností na Slovensku v předvečer povstání. Nakonec popisuje jeho průběh očima účastníků i politiků a doplňuje závěry z hlediska moderního historického zhodnocení příslušnými institucemi, především vědeckých pracovníků Muzea SNP v Banské Bystrici.

Dr. Kovarik tak zpracoval jednu kapitolu dějin, jejíž interpretace byla v naší zemi, v době vlády komunistického režimu účelově deformována. Teprve dnes můžeme svobodně posoudit, jak problematickou roli sehrála slovenská povstalecká zóna ovládaná nejednotnou politickou reprezentací, jejíž frakce sledovaly různé cíle (komunisté a partyzáni – prosovětské, důstojníci armády a bývalí demokraté – prolondýnské, resp. prospojenecké a část katolického kléru – profašistické).

Osvobozené území mohlo být mostem pro masivní nástup Rudé armády do karpatkých kotlin, Panonské nížiny a Rakouska, což by v konečném důsledku zkrátilo agó-

nii Třetí říše a přineslo vytoužený konec války v Evropě. *Á la Gloire eternelle ...* je napsáno na památníku 56 padlých francouzských vojáků na vrchu Zvonica u Strečna, kde se každoročně v upomínku Slovenského národního povstání pořádají pietní akty s účastí zahraničních delegací.

Vážený pane doktore Kovariku! Na věčnou slávu Vašich přátel, statečných synů sladké Francie, kteří prolili svou krev za naši budoucnost. Jménem společnosti přeje-me Vám a Vaší rodině ještě hodně zdraví a radosti do dalších let.

Pavel Hnízdil, Praha

Zprávy ze spolkové knihovny

6000 titulů v knihovně ČGHSP a Václav Kotyška (1865–1951)

V době letních měsíců, kdy většina z nás tráví léto odpočinkem a cestováním, je knihovna společnosti opět o kus dále. Ve večerních hodinách dne 2. srpna 2011, přesněji ve 23.11 h, byl zapsán jubilejní 6000. titul! Kniha, jež má toto kulaté číslo vepsané na svých zažloutlých stránkách, je mezi rodopisci velmi vyhledávaná a žádaná – je jí **Úplný místopisný slovník Království českého** od Václava Kotyšky, vydaný roku 1895 v Praze pány nakladateli Bursíkem a Kohoutem. O čem kniha přesněji pojednává? „*Topograficko-statistický soupis českých obcí zachycuje stav na konci 19. stol. Jednotlivá hesla obsahují informaci o typu obce, její rozloze, počtu domů a obyvatel české a německé národnosti i jejich náboženském vyznání, dále administrativní začlenění, zda je v obci škola, pošta, telegraf či železniční stanice apod.*“ Z výše uvedeného popisu je zřejmé, že kniha o 1702 stranách bude pro návštěvníky knihovny vítaným pomocníkem v jejich bádání.

A co víme o autorovi tohoto významného díla? Narodil se 14. února 1865 v malé vesničce Domašín u Dobrušky. Působil jako administrativní ředitel Národního divadla v Praze. Za svého života byl činný jako místopisec, nakladatelský pracovník a odborný redaktor. Mezi jeho díla patří krom místopisného slovníku i **Technický slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie věd technických** (v redakci Václava Kotyšky a Vladimíra Teysslera), který byl vydáván nakladatelstvem Borský a Šulc v letech 1927–1949. Pro nakladatelství Bursík & Kohout sestavil **Novou Mapu Království českého z let 1895–1897** (kreslil N. Hanf). Jeho srdce dotlouklo 8. dubna 1951 v Praze. Nositelů příjmení Kotyška je v ČR k lednu 2010 pouze 23! Nejvíce (9) jich žije v Dobrušce a jejím okolí. Možná jsou příbuzní...

Václav Kotyška vytvořil tisícům genealogů, historiků a dalších badatelů vzácný zdroj informací o tehdejší době. Hodnota knihy a informace v ní obsažené ani po 116 letech od vydání neztrácejí na významu. Pane Kotyško, děkujeme Vám!

Daniel Rudolf Lang, knihovník ČGHSP

Člen ČGHSP Dr. Miroslav Kovarik z Paříže oslavil 85. narozeniny

Medailon k životnímu jubileu.

Letos se dožívá krásného životního jubilea zahraniční člen naší společnosti, doktor Miroslav Kovarik, žijící a působící po řadu desetiletí ve Paříži. Je uznávaným odborníkem na státní právo (Docteur en Droit d'Etat, Lauréat de la Faculté de Droit de Paris).

Narodil se 11. června 1926 v Praze. Po 2. světové válce se nechal zapsat do zimního semestru roku 1945 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Studia však nedokončil, neboť v březnu 1948 emigroval do Francie, kde pokračoval na Právnické fakultě v Paříži. Zde získal titul doktora práv. Později se specializoval na státní právo. Dobrovolně vstoupil do francouzské armády. V letech 1956–58 sloužil v Alžíru.

Se svou manželkou, paní Marií–Bernadett–Suzanne rozenou de la Morinerie (*1927), má syna jménem Jean-Bernard Kovarik (*1965), Ingénieur de l' Ecole Polytechnique. Ten se oženil s paní Héléne Giraudet de Boudemange (*1967). V Rouen se jim postupně narodily čtyři děti: Béatrice (*1999), Jean-Baptiste (*2001), Francois Emmanuel Marie (*2003) a Emmanuel Nicolas Marie (*2004). Dr. Kovarik nezapomíná na svou vlast. Pro tato čtyři vnoučata sestavuje rodopisnou zprávu.

Náš krajan je také spřízněn s prvním životopiscem W. A. Mozarta, F. X. Němečkem ze Sadské, o němž bylo možno se dočíst v článku PhDr. Josefa Štěpána CSc. v GHl č. 1/2008 na str. 2–7. Dr. Štěpán je s dr. Kovarikem vzdáleně příbuzný. Jeho další článek o rodu Němečků ze Sadské si přečteme již v tomto čísle Genealogických a heraldických listů. Zde je pak uveden celý vývod dr. Kovarika od Ondřeje Němečka, doloženého v Sadské již k roku 1597.

Za své zásluhy obdržel několik francouzských státních vyznamenání. Je *Rytířem Národního řádu za vojenské zásluhy* (Chevalier de l' Ordre National du Mérite à titre militaire), nositelem *Kříže dobrovolných bojovníků odboje* (Croix de Combattant Volontaire de Resistens) a *Rytířem Řádu akademických palm* (Chevaliere de l' Ordre Palmes Academiques).

Dr. Kovarik se také po řadu let věnuje problematice účasti francouzských vojáků ve Slovenském národním povstání. Téměř zapomenuté téma publikoval ve své knize *Francouzští vojáci ve Slovenském povstání 1944* (Le France Militaire dans le Soulèvement Slovaque de 1944, vydavatelství L' Harmattan, Paříž 2004). Bylo to více než dvě stě mužů, válečných zajatců a civilistů totálně nasazených v říšském válečném průmyslu, kteří v létě roku 1944 uprchli z maďarských, rakouských a slovenských továren. Zformovali se do bojového oddílu pod velením poručíka, později kapitána Georgese Barazera de Lannuriena (po válce postupně povýšeného až do hodnosti plukovníka francouzské armády). *Prapor maršála Foche*, jak se zpočátku tato jednotka nazývala, se postavil po bok 1. československé armády na Slovensku, která vznikla počátkem září roku 1944

z části slovenské armády, četnictva, policie a finanční stráže. Do čela armády se postavil plukovník Ján Golian (později povýšen do hodnosti brig. generála), který akci přechodu slovenských sil ke Spojencům tajně naplánoval. Povstání bylo posíleno 1. čs. paradantní brigádou a částí 1. čs. stíhacího pluku, které přelétly ze SSSR. Další posilou byly nálety bombardovacích svazů proti německým vojenským objektům a uskupením. Sovětská letadla startovala z blízké Ukrajiny, americká z jižní Evropy. Povstalci měli k dispozici důležité letiště Tri duby u Sliache. Zde přistávala letadla s materiální pomocí, politiky, vojenskými odborníky a misemi Spojenců. Zde také přistál divizní generál Rudolf Viest určený československou exilovou vládou v Londýně jako vojenský velitel povstání. Francouzi tvořili ve SNP početnou skupinu cizinců. Kromě Čechoslováků a Rusů se bojů zúčastnili také Ukrajinci, Rumuni, Jihoslované, Maďaři a několik Bulharů. Minoritně též Angličané a Američané ve vojenských misích nebo jako letci sestřelení nad územím Slovenska. Na osvobozené části slovenského území operovala také Čs. partyzánská brigáda M. R. Štefánika pod velením kapitána Piotra Alexejeviče Velička, poslaného s několika dalšími sovětskými a československými důstojníky ze SSSR na jaře roku 1944. Pod tuto brigádu formálně patřil i francouzský oddíl kap. Lannuriena. Ve skutečnosti však Francouzi bojovali po boku čs. armády. Byli také oblečeni v československé uniformy s odlišovacím znakem svého oddílu.

Dlužno je také dodat, že partyzánská brigáda podléhala velení kyjevského hlavního štábu a její činnost prakticky nebyla koordinovaná s činností armády. Některé její akce byly ve svých důsledcích až kontraproduktivní, zejména nesmyslné postřelení německé vojenské mise v martinských kasárnách onoho osudného rána 28. srpna 1944, které způsobilo, že povstání, do té doby stěží utajované, muselo být vyhlášeno předčasně. Tedy v době, kdy povstalecká armáda nebyla ještě dostatečně připravena a Rudá armáda nebyla dostatečně blízko. Tím se pro povstání nepodařilo získat západoslovenské a východoslovenské území, jehož posádky byly německou brannou mocí urychleně obsazeny a odzbrojeny.

Podle dohody měl pak kapitán Veličko s vybraným oddílem přispět při obraně Strečenské soutěsky, která se stala jakousi bránou do povstalecké zóny. Partyzáni se však na místo nedostavili, takže jejich důležité pozice na křídle obranné formace obsadily síly německé. Nepřátelská střelba z boku byla o to účinnější a ztráty povstalecké armády o to citelnější. Zato francouzští vojáci kapitána Lannuriena bojovali u Strečna velmi statečně. Jejich oddíl ztratil několik desítek mužů. Byl však doplněn dalšími uprchlíky ze zbrojovky v Dubnici nad Váhom. SNP bylo důsledkem snahy slovenské politické a vojenské reprezentace vyvést národ a stát z tábora Osy, kam je zatáhla politika klerofašistické kliky prezidenta Monsignore Jozefa Tisa. Jistě bylo také důsledkem mnohaleté snahy slovenského národa o emancipaci, nebylo však zdaleka jen záležitostí Slováků nebo exilové vlády ČSR v Londýně. A už vůbec nebylo důsledkem snahy slovenských kavárenských komunistů v čele s dr. Husákem, napojených na Komunistickou stranu Československa v Moskvě, jak nám bylo v minulosti vytrvale omíláno státní propagandou.

Jednalo se o jednu z největších diverzních akcí vedených Spojenci za druhé světové války. Jádrem bojových sil byla československá armáda dosahující v počtu asi 65 tisíc

Představujeme čestné členy ČGHSP VII.

Bc. Ing. Jan Oulík

(narozen 9. 11. 1962 Praha)
čestný člen od roku 2009

Jak a kdy jste se k rodopisu dostal?

Dějiny vlastního rodu mne začaly zajímat kolem třináctého roku věku. Začal jsem se vyptávat tatínka na západočeské příbuzné, které si pamatoval. A díky výpisům z matrik, které si pořídil dědeček za 2. světové války, jsem brzy znal své předky v mužské linii až do roku 1834, kdy se v Močeradech na Domažlicku narodil můj stejnojmenný prapraděd. Koncem 19. století

se však jeho synové odstěhovali z rodného statku za práci do okolí Plzně.

Z matčiny strany pocházím z rodu Mrůzků, ti pocházeli od Českého Těšína a později se přistěhovali na tehdejší pražské předměstí Žižkov. Rodopisným vývodem jsem se zabýval již na základní škole. V rámci výuky dějepisu jsme dostali od paní učitelky Kretbové sestavení vlastního vývodu za domácí úkol. V pozdějších letech však u mne začal převažovat spíše zájem o heraldiku.

Od kdy jste členem Společnosti a jak jste se o její činnosti tehdy dozvěděl?

Do Genealogicko-heraldické společnosti v Praze jsem vstoupil v roce 1976, po absolvování kurzu pro začínající rodopisce. Do kurzu mne přihlásila moje maminka, která se o něm dozvěděla v inzerátu otištěném v Lidové demokracii.

Za co Vám bylo čestné členství uděleno?

Oficiálně „za dlouholetou aktivní práci v oboru pomocných věd historických genealogie a heraldiky a ve funkcionářském kolektivu České genealogické a heraldické společnosti v Praze“. Ve skutečnosti k udělení došlo spíše náhodou, na valné hromadě v roce 2009 jsem byl totiž navržen na Uznání za práci pro společnost, ale protože už jsem před lety podobné dostal, obdržel jsem vyšší stupeň, tedy čestné členství. Velmi si tohoto ocenění vážím.

Na koho ze starších členů rád vzpomínáte?

Rád vzpomínám na Dr. Jaroslava Honce, od kterého jsem se mnoho naučil, a také na kreslíře Karla Lišku. Oba již nejsou mezi námi. Pan Liška byl samouk, v nejlepším smyslu slova amatér, tj. milovník svého koníčka, v tomto případě heraldiky a sfragistiky. Osobně byl velmi skromný, nenápadný, ale nesmírně pilný a pracovitý. Jeho pozůstalost v Archivu Národního muzea v Praze s kresbami městských znaků a mnoha pečeti je dodnes cenným pramenem k poznání komunální heraldiky. Pan Liška tvořil v době, kdy byla městská heraldika vlivem politické situace na okraji zájmu české společnosti.

Co považujete za svůj největší rodopisný objev?

Díky zájmu o heraldiku a rodopis jsem se ve zralém věku přihlásil ke studiu archivnictví na FF UK v Praze. Při té příležitosti jsem se seznámil se svojí Petrou, u které jsem byl v archivu na praxi. Po nějaké době jsme se vzali a založili rodinu.

Čemu se v rodopisné činnosti nyní věnujete?

V posledních letech mne zajímají barokní erbovní galerie. Například na obrazech svatováclavského cyklu v kostele sv. Václava ve Steré Boleslavi anebo trojice erbů na vítězném oblouku bývalého kostela Vlašského špitálu na pražské Malé Straně. Určením erbů a jejich nositelů často objevíte nečekané souvislosti a vztahy mezi jednotlivými osobami, které se na těchto památkách svými erby prezentují. Při této „detektivní heraldice“ se uplatní také znalost rodopisu, sfragistiky, nauky o pramenech, také intuice a samozřejmě nezbytná dávka badatelského štěstí. Někdy mívá takové bádání příchut' dobrodružství, tedy alespoň pro mne.

ZNAK
ŘÍMSKOKATOLICKÉ FARNOSTI
U KOSTELA SV. ANTONÍNA
NOVÝ HRADEC KRÁLOVÉ

ZNAK OBCE
TEHOV

ZNAK MĚSTSKÉ ČÁSTI
PRAHA-ŘEPORYJE

Z tvorby heraldika Jana Oulíka

Co považujete za největší úspěch a zásluhu v činnosti ČGHSP?

Myslím, že je důležité, že ČGHSP propaguje u široké veřejnosti zájem o vlastní původ, rodopis, tradice a dějiny měst a obcí. Je otevřena všem, kteří mají zájem, a začínajícím rodopiscům podává pomocnou ruku. Osobně bych přivítal větší sepectí s historiky, archiváři a akademickou obcí vůbec, protože z archivních a historických pramenů, pokud je umíme dobře vyhodnotit, lze získat mnohem více poznatků, než jen suchá data narození, sňatků a úmrtí. Zdá se mi však, že duch ČGHSP se v posledních letech mění stále k lepšímu a ČGHSP zdravě mládne.

Co byste popřál ČGHSP do dalších let?

Hodně sil, nadšení pro věc a jednotlivcům hodně badatelských úspěchů.

Za rozhovor děkuje Martin Slaboch

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Program Středečníků na 2. pololetí 2011

21. září 2011 Rudolf Eisenhammer: **České osídlení Banátu – historie příchodu.** Přednáška o původu a životě Čechů v rumunském Banátu. Dozvíte se, kde žili v Čechách před svým odchodem, jaká byla a jsou česká příjmení a další méně známé skutečnosti.

12. října 2011 Pavel Hnízdil: **Křišťalová studánka v duši. Josef Václav Sládek – nejen básník a překladatel, ale i fotograf a vynálezce.** Povídaní o málo známých činnostech významného českého básníka Josefa V. Sládka (1845–1912).

26. října 2011 PhDr. Jan Králík: **Bicykl v srdci Evropy.** PhDr. Králík vystudoval žurnalistiku a pracoval v časopise Svět motorů. Nyní je pracovníkem Národního technického muzea v Praze v oboru dopravy a jeho specializací je cyklistika. Navíc je i aktivním jezdcem na vysokém kole. Mimo nepřehledného množství kratších prací, je i autorem knih s dopravní tematikou (A přeče se točí, Peklo zvané Paříž-Alžír-Dakar, Autosalony v srdci Evropy, Od telegrafu k internetu, Když začal vonět benzin, Utajené projekty Škoda, Škoda, Karosář Oldřich Uhlík a Jawa, můj osud).

9. listopadu 2011 Romam Klimeš: **Úvod do vexilologie.** Člen České vexilologické společnosti (zal. 1972) Roman Klimeš je náš přední znalec praporů a vlajek. Na ukázkách vlajek i praporů ukáže jak zajímavý obor je vexilologie – pomocná věda historická zabývající se výzkumem, historií, použitím, tvorbou a popisováním vlajek a praporů.

23. listopadu 2011 Filomena Jičínská: **Beseda o rodových a rodinných kronikách.** Cílem každého rodopisce by mělo být sepsání rodové kroniky. Přijďte si popovídat o tom jak nejlépe uspořádat rodovou kroniku. Na besedě budou ukázky rodových kronik ze spolkové knihovny ČGHSP a přineste i svá díla!

14. prosince 2011 Filomena Jičínská: **Vánoce v kronikách a české literatuře.** Ukázky popisů a tradic vánočních svátků z českých kronik a literatury.

Pravidelné přednášky pořádané ČGHSP a nazývané již tradičně podle dne konání „Středečnický“ jsou vždy od 17.00 hodin v Praze 1, Revoluční ulici 5, pravé schodiště, skleněné dveře vpravo, další 2. dveře přes kuchyňku. Neformální setkání genealogů s volnou debatou a libovolným příchodem začínají již v 16 hodin.

Středečnický zajišťuje členka Správního výboru ČGHSP paní Filomena Jičínská. (Email: Jicinska.Filomena@seznam.cz, mobilní telefon 606 871 662)

Srdečně zveme a těšíme se na Vás!

Filomena Jičínská

POZVÁNKA NA VÝSTAVU „HERALDIKA A VEXILOLOGIE“ V PRAZE NA ČERNÉM MOSTĚ

Od 5. října do 2. listopadu se koná v Galerii 14 v Praze 9 na Černém Mostě II na náměstí Plukovníka Vlčka č. 686 výstava s názvem
HERALDIKA A VEXILOLOGIE.

Výstava přiblíží také další pomocné vědy historické jako je např. sfragistika či genealogie.

Výstavu pořádá Úřad městské části Praha 14 ve spolupráci s World Vexillological Research Institute, Heraldickou společností v Praze, Klubem pro českou heraldiku a genealogii a Českou genealogickou a heraldickou společností v Praze. Výstavu podporují i Národní archiv a Archiv hlavního města Prahy. Vystaveny budou taktéž kopie erbovních miniatur a znakových privilegií některých měst. K vidění budou i kresby portrétů významných šlechticů s jejich erby.

Vstup je volný. Otevřeno bude vždy v úterý, středu, čtvrtek od 14 do 18 hodin a v neděli od 14 do 17 hodin.

Doprava: Od konečné metra B Černý Most autobusy 223, 273, 296 do cílové stanice Kapitána Stránského.

Den otevřených dveří České genealogické a heraldické společnosti v Praze

se koná v sobotu 26. listopadu 2011
od 10.00 do 16.00 hodin

V tento den bude pro členy i veřejnost otevřena kancelář a knihovna

Znak Chudenic v publikaci Adolfa Roubala z roku 1948

Pečeť městečka Chudenice z roku 1652 (kresba Karel Liška)

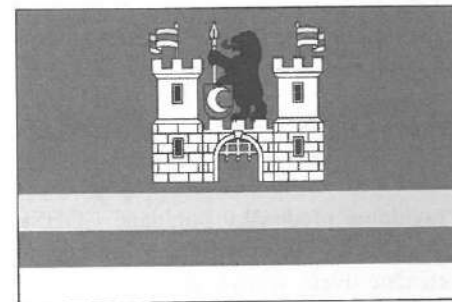
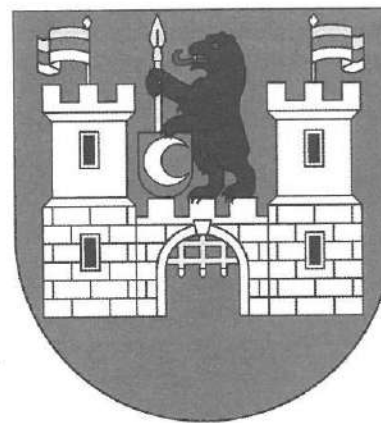
Valášek jako jediný v celé historii zobrazování chudenického znaku, nakreslil horní části věží jako kvádrové a vyhověl tak popisu zcela chybně stanovenému Čarkem. Prapory na věžích jsou v rozporu s historickými vyobrazeními nakresleny jako prapory s „jedním cípem“, jak je psáno v Čarkově popisu, resp. každý z nich je podle vexilologické terminologie „plamenem“. Valáškův medvěd není heraldicky stylizován a nemá červený jazyk (!). Nenekreslení jazyku je podstatnou chybou, protože o jazyku je psáno v privilegii a na jeho absenci při zobrazování chudenického znaku několikrát

upozorňovala dřívější literatura. Valáškovu kresbu chudenického znaku je neopodstatněnou kreací jako taková je irelevantní a odmítnutí hodna.

Obec Chudenice (od 10. 10. 2006 městy) se rozhodla učinit kroky k nápravě podoby historického znaku. Na základě výsledků odborné rešerše, bylo vypracováno revidující kresebné pojetí chudenického znaku, které společně s vlajkou obce schválilo obecní zastupitelstvo na svém zasedání konaném dne 30. 11. 2005. Znakem a vlajkou se zabýval podvýbor pro heraldiku a vexilologii dne 7. 4. 2006. S navrženou revidující podobou znaku vyjádřil souhlas tím, že stanovil jeho následující popis.

„V červeném štítě volně dvě věže na kvádrovaném soklu a se dvěma černými okny nad sebou. Mezi věžemi kvádrovaná hradba s prázdnou bránou, s vytaženou zlatou mříží se železnými hroty přirozené barvy, vše stříbrné a s cimbuřím o třech stínkách. Na obou věžích na zlaté žerdí odvráceně vlající prapory dělené zlato-modro-stříbrně. Mezi věžemi na cimbuří vzpřímený medvěd přirozené barvy s červeným jazykem držící v pravé tlapě zlatý oštěp a levou tlapou přidržující modrý štít se stříbrným ubývajícím půlměsícem“.

Zároveň byla schválena podoba vlajky, kterou předseda Poslanecké sněmovny PČR udělil dne 7. 4. 2006. Vlajka je udělovacím dekretem popsána: „List tvoří čtyři vodorovné pruhy, červený, žlutý, modrý a bílý, v poměru 5 : 1 : 1 : 1. V červeném pruhu dvě věže na kvádrovaném soklu se dvěma černými okny nad sebou. Mezi věžemi kvádrovaná hradba s prázdnou bránou, s vytaženou žlutou mříží se šedými hroty, vše bílé a s cimbuřím. Na každé věži na žlutých žerdích odvráceně vlající prapory tvořené třemi vodorovnými pruhy, žlutým, modrým a bílým. Mezi věžemi na cimbuří vzpřímený hnědý medvěd s červeným jazykem držící v pravé tlapě žlutý oštěp a levou tlapou přidržující modrý štít s bílým půlměsícem, s cípy k vlajčímu okraji listu. Poměr šířky k délce listu je 2 : 3“.

Užívaný znak a vlajka Chudenic (kresba Stanislav Kasík)

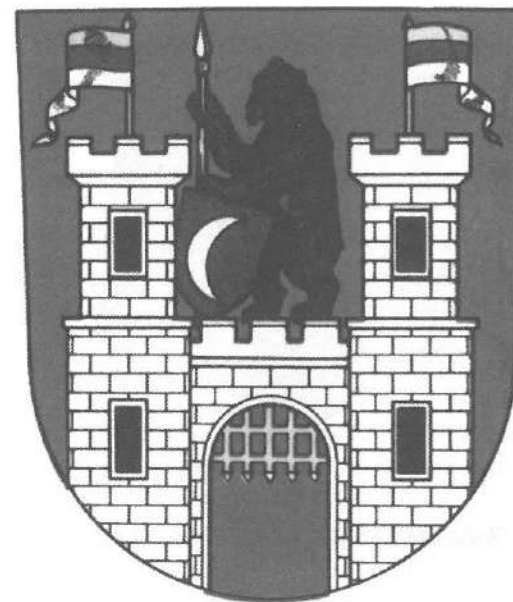
však jednoocasy. Pelant rozlišuje „správný“ a „nesprávný“ chudenický znak a dodává, že za nesprávný je jím považován ten, který má „zelený trávník, horní obdélníková okna věží jsou nahrazeny střílnami, špice mříže nejsou černé [SK: autorem zřejmě myšleno, že nemají být černé, ale „železné“], štítek je oválný a má nesprávně zlatý lem, měsíc je někdy zlatý a u medvěda chybí „ústa rozžavená a jazyk vyplazený“. Dříve nebyl též dodržován počet tří stínek v cimbuří nad bránou“.

Znakem Chudenic se zabývala také publikace Jiřího Čarka, Městské znaky v českých zemích, z roku 1985 (s. 172), která byla vnímána a mnohými dosud vnímána je, jako závazný kodex českých městských znaků. Konstatuji, že tato publikace nemá takové vlastnosti, aby ji bylo možné mít za relevantní heraldické kompendium. V mnoha případech jsou zde znaky měst a obcí uváděny v podobách nesprávných, chybných a také zcela subjektivně konstruovaných. Týká se to i znaku Chudenic. Zde je popsán následujícím způsobem.

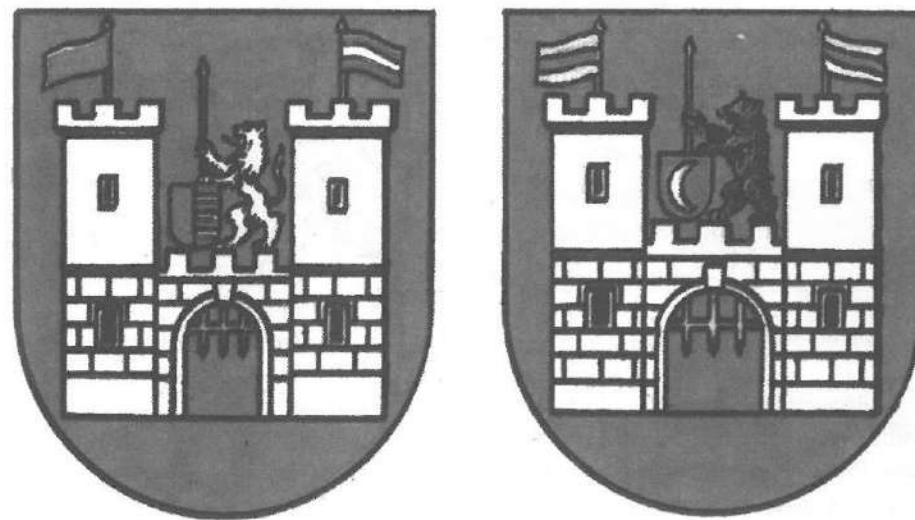
„Na červeném štítě stojí dvě čtyřhranné kvádrové věže a mezi nimi rovněž kvádrová zeď s branou, vše „našeré pobělavé barvy“. V bráně je vytažená zlatá mříž se železnými špicemi. Zeď vrcholí cimbuřím o třech stínkách. Věže jsou v dolní části širší, horní části užší. Každá má jedno okno v dolní a jedno v horní části a vrcholí cimbuřím o třech stínkách. Nad cimbuřím každé věže trčí do výše žlutá žerd', na které vlaje prapor s jedním cípem směrem do středu a na něm jsou tři vodorovné pruhy shora počínajíc žluté, modré a bílé barvy. Mezi věžemi stojí na cimbuří doprava obrácený vztyčený medvěd přirozené barvy (hnědý) s červeným vyplazeným jazykem, držící v pravé přední tlapě oštěp na žlutém ratišti a levou tlapou přidržující před sebou štítek modré barvy, na němž je ubývající měsíc přirozené barvy (stříbrný)“.

Uvedený popis nelze hodnotit jako striktně odborný – jeho „upovídání“ a užité obraty, termíny lze vnímat jako víceméně diletantské. V příloze je chudenický znak nakreslený Stanislavem Valáškem, ale jeho podobu je však nutné odmítnout jako mimořádně subjektivní a svévolnou. Pro konstrukci a vzhled figur nelze nalézat žádnou oporu v dřívějších vyobrazeních.

Na tomto místě je potřebné připomenout obraz pečeti z roku 1652, který velice pravděpodobně odráží původní podobu chudenického znaku z privilegia, kde byl zobrazen s poznamenáním – „jakožto všechno vtípem a uměním maliřským uprostřed listu tohoto jest barvami vymalováno i vysvětleno“. Vyobrazení znaku městečka v chudenické pečetě je pak možné vnímat jako důležité a podstatné hodnotící kritérium. Na pečetě je hradba s věžemi volná – nedotýkající se okrajů štítu (později byla postavena na trávník, i když o trávníku není v opisech textu privilegia ani zmínky). Valášek v rozporu s vyobrazením na pečetě a také s historickými popisy nakreslil hradbu a věže jako vyrůstající z paty štítu (!), ačkoliv v Pelantově publikaci kreslil Karel Liška důsledně figury volné.

Znak Chudenic v kresbě Stanislava Valáška (1985)

Dvě varianty znaku Chudenic od Karla Lišky (1975)

jeho podoby rozhodným kritériem. V následujícím výkladu se toto konstatování ukáže být důležitým a podstatným.

Císař Leopold I. dne 15. 1. 1661 konfirmoval privilegium Rudolfa II. a povolil ke stávajícím trhům ještě jeden výroční trh. I tato listina existuje pouze v opise. Její důležitou součástí je inzert privilegia Rudolfa II. včetně popisu znaku, jehož znění v drobnostech koriguje popis znaku zaznamenaný Roubalem – viz následující text (in: Jan Pelant, Znaky a pečete západočeských měst a městeček, Plzeň 1985, s. 88).

„Štítem červené barvy, v němž brána mezi dvěma věžemi bez krovův neb baštami v vrchu brány s mříží zlatou a špicemi po spodu železnými, jakž nad tou branou, tak nad věžemi nebo baštami tři stínky, v každé věži dvě okna, jedno po spodu a druhé při vrchu. Táž brána i věže našeré pobělavé barvy. Z té jedné i z druhé věže dřevce neb kopí zlaté barvy a s praporečkem letícím tří barev a štyrchův napříč po spodu bílé, ve prostřed modré a při vrchu zlaté barvy vynikající. Nad branou a stínky mezi dvouma těmi věžemi nebo baštami štítek malej modré barvy, v němž měsíc své barvy špicemi k levé straně od pravé obrácený, při tom štítu též po levé straně na koutním stínku zadníma nohama postavený a ku pravé straně obrácený nedvěd své přirozené barvy vzhůru stojící, v jedné přední levé noze též štítek a v druhé přední pravé noze oštip s žlutým oštěpištěm držící, ústa rozžavená a jazyk vyplazený mající, v skoku“.

Chudeničtí obdrželi privilegiem právo pečeti zeleným voskem. Používali tedy pečtidla. Jediný známý otisk pečeti pochází z typáře, zhotoveném v roce 1652. Kulatá pečeť o průměru 36 mm ohraničená vavřínovým věnečkem nese v pečetním poli mezi dvěma jetelovými trojlístky štít se znakem městečka a mezi dvěma lištami opis: * PECZET • MESTECZKA • CHVDIENIC • LE 1652 (Pelant, 1985, s. 87). Na tomto místě upozorňuji na podstatnou skutečnost pro posuzování korektnosti podoby chudenickeho znaku. Tou skutečností je vyobrazení znaku v pečetním poli. Tvůrce pečtidla pocházejícího z roku 1652 se při rytí znaku do desky typáře nepochybně opíral o podobu znaku v listině z roku 1592. Lze tedy připustit, že vyobrazení znaku na pečeti odráží základní rysy téhož znaku, který býval v miniatuře na již neexistujícím privilegiu.

Zdá se, že privilegium se muselo ztratit někdy před 1839, kdy Johann Gottfried Sommer vydal VII. svazek svého topografického díla Königreich Böhmen, týkající se Klatovska. Zde totiž uvádí popis znaku Chudenic (s. 215) v jiné podobě, než je uvedena v privilegiu. Ta odlišnost je výrazná – původní medvěd v přirozené barvě (tedy tmavohnědý) byl nahrazen stříbrným lvem, který ovšem nadržel modrý štítek s půlměsícem, ale rodový erb Černínů. Sommer zřejmě odečítal figury znaku z pečeti a neporovnal své vidění s vyobrazením v privilegiu, které, jak bylo výše poznamenáno, již mohlo být ztraceno. Sommerův „chybný“ popis chudenickeho znaku ovlivnil způsob jeho zobrazování na několik příštích desetiletí.

Nepřesné popsání chudenickeho znaku zavedené Sommerem potvrdil znovu v roce 1864 Widimsky v jeho heraldickém kompendiu týkajícím se Království českého

Znak Chudenic ve Widimského heraldickém kompendiu z r. 1864

(Vincenz Robert Widimsky, Städte-Wappen des Österreichischen Kaiserstaates, I. Königreich Böhmen, Wien 1864, s. 27, č. 90). Zde se setkáváme s dalšími doplněními znaku o trávník, na který byla hradba s bránou a věžemi postavena, a o cestu vedoucí k bráně, lev je dvouocasý, štítek s černínským erbem obdržel zlatý lem, stejně jako štít celého znaku.

V popise je sice uvedeno, že vlajka na pravé věži je červená a na levé bílá a modře vodorovně „pruhovaná“, ale vyobrazení má obě vlajky shodně modro-stříbrně třikrát dělené. Totožný znak byl otištěn v černobílé kresbě v Ottově naučném slovníku v roce 1897 (OSN XII., Praha 1897, s. 430). A to i přesto, že již před tím

August Sedláček ve svých „Hradech...“ upozornil na chybnost zobrazování chudenickeho znaku uvedením textu popisu znaku z opisu privilegia z roku 1592, který mu poslal ředitel školy E. Běhálek (August Sedláček, Hrady, zámky a tvrze Království českého IX., Praha 1895, s. 270). Na tomto místě je dobré poznamenat, že Sedláčkovo upozornění nebylo redakcí Ottova slovníku naučného akceptováno. Důvod byl zřejmý – slovník zcela pragmaticky převzal Widimského jako hotový blok bez jakékoliv snahy provést kritickou odbornou revizi podob otiskovaných znaků. V roce 1909 vyšel Místopisný slovník historický Království českého, kde jeho autor, již zmíněný August Sedláček, musel konstatovat, že sice dříve v „Hradech“ upozornil na chybné zobrazování chudenickeho znaku, ale zároveň uvedl „nyní malují na štítu erb černínský“ (August Sedláček, Místopisný slovník historický Království českého, b. m. a d. v., s. 340).

Widimsky a po té Ottův slovník naučný dokázali výrazně ovlivnit náhled na znak městečka i v samotných Chudenicích. Roubal ve své publikaci z roku 1948 přináší černobílé vyobrazení městského znaku, z kterého zřetelně vyplývá, že je jakýmsi „konglomerátem“ podoby znaku původního, když tvar štítu byl inspirován shodným tvarem užitým na pečeti z roku 1652, a výtvarného názoru Widimského, postavením brány s věžemi na trávník.

K podobě chudenickeho znaku se s dostatečnou důsledností vyjadřoval naposledy Jan Pelant v knize o západočeských městských znacích. Upozorňuje na změnu podoby znaku v Chudenicích poprvé uvedenou v literatuře Sommerem (viz výše) – štítek s černínským erbem místo modrého se stříbrným půlměsícem, figura lva místo medvěda, vlajky na věžích ve shodě s erbem Černínů. Pelant to komentuje jako nepochopení pečetního obrazu v případě lva a pak jako připomenutí chudenicke vrchnosti v případě štítu a vlajek. Taková podoba byla také užívána na razítcích, kde lev byl

Alfred Maria Leon rytíř von RESSIG byl povýšen do rakouského rytířského stavu 13. 5. 1918 (Wienerische Taschenbuch, Band IV., 1931–32, s. 118, vyobrazení je na 29. nečíslovaném listu)

Blason: *Na červeném štítě se zlatou patou s černou svastikou stříbrný gryf s červeným jazykem a zlatou zbrojí. Na štítě spočívají dvě korunované turnajové přilby. Klenoty: I. dvě složená červená křídla, mezi nimi hlava a krk gryfa ze štítu, přikrývadla červeně – stříbrná; II. dvě složená zlatá křídla, na předním svastika ze štítu.*

JUDr. Richard František Kristián Maria Emil šlechtic SCHAUKAL.

Sekční šéf a spisovatel Dr. Schaukal byl povýšen do rakouského šlechtického stavu 18. 5. 1918 nejvyšším rozhodnutím císaře Karla I. Narodil se v Brně 27. 5. 1874, zemřel ve Vídni 10. 10. 1942. Dr. Schaukal byl také c.k. poručíkem, ministerským radou na Ministerstvu veřejných prací a rytířem Řádu Františka Josefa (1908). (Karel Vavřínek, Almanach českých šlechtických a rytířských rodů 2009, s. 329)

Blason: *Na zeleném štítě pod zlato – červeně šachovanou hlavou stříbrná svastika. Na štítě spočívá korunovaná turnajová přilba se zeleno – stříbrnými přikrývadly. Klenotem jsou dvě rozevřená dělená křídla, nahoře zlato – červeně šachovaná, dole zelená, mezi nimi přirozená sova.*

JUDr. Richard František SCHAUKAL (kresba Jaroslav Tovačovský)

Po druhé světové válce nastaly pro svastiku zlé časy. Hitlerův pád tak odnesl i nacistický symbol, svastika. Dodnes je v západním světě tabuizována. Paradoxní je, že symbol fašismu – fasces, tedy svázané lictorské pruty se sekerou, zakázány nebyly.

O HISTORICKÉM ZNAKU MĚSTYSE CHUDENICE

Stanislav Kasík

Chudenice jsou zvláštní tím, že od závěru 13. století až do konce patrimoniální správy, kterou v roce 1850 nahradila správa státní, byly v držení jednoho jediného šlechtického rodu – Černínů z Chudenic. Jim patřil chudenický velkostatek až do roku 1945. Taková tradice je v Čechách mimořádná. Dne 13. ledna 1592 vydal na žádost Humprechta Černína z Chudenic císař Rudolf II. listinu o povýšení vsi Chudenice na městečko, s povolením konat roční trh na koně a dobytek a dva jarmarky v roce. Součástí povýšení na městečko bylo i udělení městského znaku a práva pečetit zeleným voskem. Listina se nezachovala v originále. Jsou však známy její opisy.

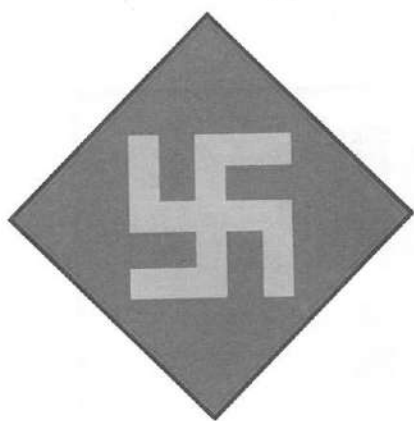
Regionální badatel a historik Adolf Roubal (1887 – 1949) zaznamenal text opisu privilegia Rudolfa II. z roku 1592 a v publikaci Obrázky ze starých Chudenic (první vydání v Praze 1948) přinesl jeho úplné znění. Z něj pochází následující citace popisu uděleného znaku městečka Chudenice (zdá se, že v závěru je text popisu znaku opsán nepřesně, viz „ústa rozdávená“, „v skoku do úst“ – porovnej s dalším následujícím popisem).

„...erbem a pečeti, totiž to štítem červené barvy, v němž brána mezi dvěma věžema bez krovův neb baštama, svrchu brány s mříží zlatou s špicemi pospodu železnými, jakž nad tou bránou, tak nad věžemi nebo baštami tři stínky, v každé věži dvě vokna, jedno pospodu a druhé při svrchu [...] pobělavé barvy, z té jedné i druhé dřevce neb kopí žluté barvy s praporečkem letícím tří barev a štrychův napříč pospodu bílé, uprostřed modré a při svrchu žluté barvy, vynikající nad branou a stínky mezi těma dvěma věžema neb baštama štítek malý modré barvy, v němž měsíc své barvy špicemi k levé straně od pravé obrácený, při tom štítku, tož po levé straně obrácený medvěd své přirozené barvy vzhůru stojící, v jedné přední levé noze týž štítek a v druhé přední pravé noze voštíp s žlutým vošti-pištem držící, ústa rozdávená a jazyk vyplazený mající v skoku do úst se v tom červeném štítu vidí a spatřuje...“

O tom, že originál privilegia obsahoval malovanou miniaturu znaku, svědčí ve výše citovaném opise „poznámka“ uvedená za vlastním popisem. Taková „poznámka“ byla v listinách tohoto typu obvyklá – „...jakožto to všechno vtípem a uměním malířským uprostřed listu tohoto jest barvami vymalováno i vysvětleno...“. Miniatura malovaného znaku byla důležitou součástí znakové listiny, protože v případě možných pochybností z nejasného popisu byla malba znaku pro posuzování správnosti

Ještě před 2. světovou válkou (r. 1939) byla svastika také na letadlech 55. Squadrony armády USA (Boeing P-12 C). (foto zdroj Wikipedia)

Na počátku 2. světové války nosili žlutou svastiku v červeném poli, symbol původních obyvatel, na rukávech svých uniforem i příslušníci 45. pěší divize armády USA. Jednotce velel generál Troy Houston Middleton. (foto zdroj Wikipedia)

45. pěší divize armády USA byla před vyloděním na Sicílii (r. 1942) přejmenována na Thunderbird a byl jí upraven znak, opět dle indiánské mytologie a ve stejných barvách. (foto zdroj Wikipedia)

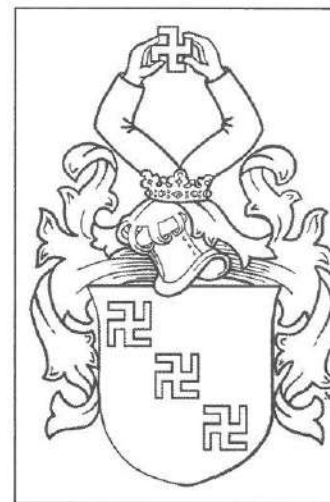

4. a 5. strana z 2. ročníku Semigothy pro rok 1913. Na straně 4 je vyobrazen první a jediný britský premiér s židovskými kořeny Benjamin Disraeli Earl of Beaconsfield, který byl britským premiérem v letech 1874–1880. Jako mladík konvertoval k anglikanizmu. Nobilitován byl v roce 1876.

Svastika byla občas užívána také v Rakousko-Uherské monarchii v rodové heraldice, jak dokládají tři příložená vyobrazení. Každý z níže uvedených erbů byl udělen příjemci se vztahem k jiné zemi tohoto soustátí a to k Uhersku, Rakousku a Moravě.

Dr. Szilárd PLECHL von Baglyas. Dr. Plechl byl povýšen do uherského šlechtického stavu 16. 10. 1905 králem uherským a císařem rakouským Františkem Josefem I. Opis erbovní listiny včetně erbovní iluminace je k vidění v Liber regius 71, na paginách 451–453. Libri regii jsou pro Uherské království obdobou našich Salbuchů.

Blason: Na červeném štítě tři zlaté svastiky kosmo pod sebou. Na štítě spočívá korunovaná turnajová přilba s červeno – zlatými příkryvadly. Klenotem jsou dvě paže v červených rukávech držící společně zlatou svastiku.

Dr. Szilárd PLECHL von Baglyas (kresba Jaroslav Tovačovský)

Alfred rytíř von RESSIG (kresba Jaroslav Tovačovský)

- 4/ Státní okresní archiv v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem, fond města Sadská: Knihy zlaté památné města Sadsky 1717–1756, CII, s. 231.
- 5/ Za upozornění děkuji panu Martinu Šulcovi.
- 6/ V matrikách je podle Paroubka uváděna manželka Dorota.
- 7/ Soupis poddaných podle víry z r. 1651. SM R 109/45, B-M 46 Sadská, Národní archiv Praha.
- 8/ Berní rula 12. Kraj Hradecký, 1. díl (1654), Praha 1951, s. 27.
- 9/ Státní okresní archiv v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem, fond města Sadská: Kniha domů pod štos městečka Sadská náležejících v sviňské kůži vázaná – od r. 1665 nejstarší sadská gruntovní kniha., s. 184.
- 10/ Berní rula 12. Kraj Hradecký, 1. díl (1654), Praha 1951, s. 27.
- 11/ Je uvedeno, že mu bylo 32 let a že byl primasem. Srov. Soupis poddaných podle víry z roku 1651, SM R 109/45, B-M 46 Sadská, Národní archiv Praha.
- 12/ Berní rula 12. Kraj Hradecký, 1. díl (1654), Praha 1951, s. 27.
- 13/ J. Štěpán: F. X. Němeček, první Mozartův životopisec, a jeho rod, in: Genealogické a heraldické listy č. 1/2008, s. 2–7; J. Štěpán: Rody Němečků-Varhaníků a Pinčků ze Sadské. Ke 200. výročí prvního Mozartova životopisu. In: Středočeský vlastivědný sborník, Středočeské muzeum Roztoky u Prahy, 1998, s. 13–28.
- 14/ Uvedené číslo 377 je platné od roku 1830 dodnes. Původní číslování bylo toto: č. 48 (1590–1651), č. 92 (1651–1775), č. 143 (1775–1805), č. 180 (1805–1830). Viz J. Čeleda: Mozarteana. W. A. Mozart a prof. dr. F. Němeček. In: Za hudebním vzděláním III, 1927–8, Plzeň, s. 150.
- 15/ Rod Richterů žil ještě roku 1991 ve Vídni a uchovával dokumenty po F. X. Němečkovi. Srov. W. Brauneis: Je legendou, že se stýkal s Mozartem?, in: Betramka. Věstník Mozartovy obce v ČR, roč. 24 (45), č. 1–4, 1993, s. 22. Za upozornění děkuji paní dr. J. Peškové z hud. odd. Národní knihovny Praha.
- 16/ Děkuji panu M. Kovarikovi za informace o jeho rodu od Jiřího Němečka do současnosti.
- 17/ M. Kovarik: La France Militaire dans le Soulèvement Slovaque de 1944. Paris L'Harmattan, 2004, 279 pages.
- 18/ Děkuji panu dr. A. Dvořákovi za informace o jeho rodu.
- 19/ Děkuji panu M. Šulcovi za informace o jeho rodu od Ondřeje Němečka do současnosti.
- 20/ SOA Praha: matrika Sadská č. 18, s. 113.
- 21/ SOA Praha: matrika Sadská č. 13, s. 249.
- 22/ Státní okresní archiv v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem, fond města Sadská: Kniha gruntovní na domi a domi s poli 1790 počínaje a skončuje 22. lednem 1821. Poděbrady 33, s. 229.
- 23/ Na ní jsem ukázal, že žena na venkově je nositelkou konzervativnosti a zbožnosti, uchovavatelkou tradice slovesné, srov. J. Štěpán: Žena v centru genealogického zkoumání, in: Genealogické a heraldické listy č. 1/2010, s. 7–13.

SVASTIKA NA RODOVÝCH ERBECH RAKOUSKO-UHERSKA

Anton František Malinovský

Svastika neboli hákový kříž je prastarý znak užívaný i v Evropě již před tisíciletími. Na území České republiky je její užití doloženo na keramických nádobách starých více než 5000 let. V Evropě byla užívána ve starověku i v novověku. Dodnes ji v Asii užívá početná buddhistická i hinduistická náboženská komunita. Najdeme ji i na indických mincích ražených v 21. století. Na počátku 2. světové války ji nosili na rukávech svých uniforem i příslušníci 45. pěší divize armády USA. V té době byla svastika také na letadlech 55. letky armády USA. V meziválečném období byla svastika v USA vnímána jako symbol štěstí, podobně jako čtyřlístek nebo podkova.

Kladný vztah ke svastice mají na počátku 20. století i evropští Židé, patrně ta jejich část, která mněla tendenci asimilovat. Svastika je totiž vyobrazena ve všech Semigothách, a to hned několikrát. Semigotha je soupis v Evropě nobilitovaných Židů a židovských konvertitů s genealogickými tabulkami a popisy erbů jednotlivých rodů. Jako vzor posloužily gothajské almanachy. Adolf Hitler prosadil černou pravotočivou svastiku až někdy r. 1920. Nejdříve jako symbol své strany NSDAP, o něco později jako symbol tzv. Třetí říše.

Ještě i v meziválečném období byla svastika v USA vnímána jako symbol štěstí, podobně jako čtyřlístek nebo podkova.

těžce zjišťovala, protože otcové měli děti v pokročilém věku. Jde o tuto rodovou linii: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Tomáš, č. 81/97 (* 1595 odhad – 1672) – Martin, č. 81/97 (1655–1708) – Václav, č. 75/136 (1676–1756) – Antonín, č. 233 (1704–1752) – Jakub, č. 233 (1743–1809) – Jan Jiří, č. 32/23, purkmistr, barvíř (1792–1869) – Adolf, č. 267, cukrář (* 1862) – Adolf, č. 267, odborný učitel (1909–1996) – Jana Borovičková (* 1943), bratr Zdeněk Němeček (* 1943) žije mimo Sadskou.

Dále je to rodová linie Marie Fouskové, ředitelky národní školy v Sadské v padesátých letech 20. století. Náročně bylo zjišťování jejího praděda hrnčíře Josefa Němečka, protože na přelomu 18. a 19. století se v Sadské narodilo přes 20 Josefů Němečků. Pomohlo až to, že u Aloise Němečka (* 1857)^{20/} byl uveden jeho děd Josef v č. 190 (má být 192, jak uvádí Paroubek, viz i dále) podle dnešního číslování. Jde o tuto rodovou linii: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Tomáš, č. 81/97 (* 1595 odhad – 1672) – Martin, č. 81/97 (1655–1708) – Karel, č. 181 (* 1698) – František, č. 66/181 (1720–1758) – Vojtěch Jiří, č. 192, pan Albert, truhlář, řezbář (1750–1819) – Josef Vojtěch, č. 192, hrnčíř (* 1788) – Alois, č. 192, řezník (* 1830) – Alois, č. 380, obchodník dobyt看 (* 1857) – Marie Bohumila Fousková, č. 380 (1896–1960) – Ing. Hana Slavičková, č. 380 (* 1937) – Jan.

Patří sem i větev autora této studie: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Jan, č. 60 (1591–1664) – Tomáš, zvaný Pecnář, č. 261/169 (1652–1740) – Jiří, č. 171, zvaný Peknář (* 1690) – Jakub, č. 166, švec (1723–1772) – Jan, č. 166, mistr punčochářský a švec, postavil v době raabizace dům č. 286 (1760 – 1838) – Barbora Doubravová, č. 286 (1797–1867) – Josef Doubrava, nar. v č. 75 podle tehdejšího číslování,^{21/} pozdější číslování 95, dnešní číslo 286^{22/} (1819–1896) – Jan Doubrava, č. 286 (1859–1906) – Josefa Vlasáková, č. 286 (1894–1969),^{23/} srov. zde její fotografie – Libuše Štěpánová, č. 286/377 (* 1923) – doc. Josef Štěpán, jazykovědec, č. 377/Praha (* 1945), jeho osobní stránky jsou na adrese: <http://stepanjosef.webnode.cz>, působil

na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V Sadské žijí ještě rodiny jeho bratrů Antonína, č. 286 (* 1946) a Ing. Bohuslava, č. 943/377 (* 1950), v Krychnově č. 11 u Kouřimi rodina Svatopluka (* 1953).

V Sadské vymřela již větev Němečků-Prokúpků a jejich pokračovatelů. Jde o tuto rodovou linii: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Jan, č. 60 (1591–1664) – Tomáš, č. 261/169, zvaný Pecnář (1652–1740) – Jindřich, č. 169, starší zvoník († 1747) – Jakub, č. 169 (1723–1771) – Matěj, č. 240 (1750–1799) – Prokop, č. 240/268, truhlář (1794–1869) – František, č. 268, zvaný Prokúpek, truhlář (1820–1891) – Antonín, č. 268, zvaný Prokúpek, (* 1850), srov. zde jeho fotografie – Albína (Marie) Chmelařová, č. 268 (* 1881) – Libuše Nováčková, č. 268 (* po roce 1910), bezdětná.

Josefa Vlasáková
(1894–1969)

Antonín Němeček, zvaný
Prokúpek (* 1850)

Ukázali jsme na několika větvích, že rod Němečků je v současnosti stále přítomný v Sadské v potomcích i jiných jmen, dodejme však, že příjmení Němeček je tam pořád nejčastější. Všimli jsme si i toho, že potomci Němečků se dostali i mimo Sadskou, někteří rodáci a jejich potomci se však do ní stále ještě vraceli poslední víkend v srpnu po svátku sv. Bartoloměje na tradiční sadské posvícení.

4. Závěr

Uvedené větve genealogického stromu Němečků v Sadské, této staré české rodiny, a jejich potomků v jiných rodinách mají společného praotce Ondřeje. V článku jsou uvedeny základní větve, vycházející od Jana a Tomáše, synů Ondřejových, tedy větve, které se dosud podařilo zjistit, tyto větve se dále člení na větvinky, vzájemně se prolínají a trvají mnohdy až do dneška. To by mohlo být inspirací a pomůckou pro čtenáře Genealogických a heraldických listů při rodopisném zkoumání jejich předků. Vyzýváme všechny genealogy, kteří mají své předky v Sadské mezi Němečky, aby elektronicky na e-mail stepan.josef@centrum.cz nebo písemně na adresu Ing. Bohuslav Štěpán, Riegrova 943, 289 12 Sadská (k rukám doc. J. Štěpána) poslali vývody svých rodových linií, které vedou do současnosti a které jsou zpracovány podobným způsobem jako ve 3. části tohoto článku. Uvažujeme o tom, že bychom mohli souhrnné výsledky bádání těchto genealogů publikovat.

Poznámky:

- ^{1/} V. Jelínek, Sadská. Popis dějepisný, místopisný a statistický, Hradec Králové 1912, s. 259. V této knize jsou na s. 240 uvedeni vynikající Němečci ze Sadské.
- ^{2/} Věstník Poděbradska. Ročník VII. Poděbrady 1904, s. 187.
- ^{3/} Jeho syn pražský středoškolský profesor Otakar Georgius Paroubek (1856–1909), žijící na Kampě, vystudoval Filozofickou fakultu UK v Praze, psal dramatická díla a poezii. K tomuto svému učiteli češtiny na gymnáziu se hlásí známý básník české dekadence Jiří Karásek ze Lvovic, srov. Vzpomínky. Thyrsus: Praha 1994, s. 19–20. O pozůstalosti obou Paroubků viz J. Hanzalová: Soupis osobních písemných pozůstalostí z rodinných archivů v České republice. Praha 1997, s. 423–424. Rodopis vzdělaného a literárně činného rodu Paroubků z Ottova naučného slovníku je na internetové adrese <http://dvorak-rodopis.cz/mistopis/vaclav-paroubek/>, kde je uvedeno, že z tohoto rodu pochází i Jiří Václav Paroubek (1704–1788), vikář, farář a spisovatel v Líbeznících, autor řady děl, včetně cenných barokních Pamětí (1740–1774), vydaných Václavem Benešem Třebízským ve Sborníku historickém, roč. II, 1884, s. 241–246, 303–313, 367–372, roč. III, 1885, s. 40–48, 73–87, redigovaném Antonínem Rezkem.

- a) Jakub, č. 66 († 1685), měl deset dětí, z toho asi 4 synové: Adam, Tomáš, Václav, Jakub, č. 66, a dvě další nečitelná jména.
- b) Jan, č. 376 (1625–1703), měl 5 dětí, z toho tři syny: Jan, č. 362, (* 1699), František (* 1700) a Daniel, č. 376 (* 1702).
- c) Tomáš, č. 256 († 1688), bez dětí.
- d) Martin, č. 81/97, primas 1692, 1701 (1655–1708), měl 10 dětí, z toho 4 syny: Václav Jan František, č. 75/136, syndikus, radní 1733 (1676–1756), Jan, č. 140 (* 1680), Karel Ignác, č. 181 (* 1698), a Matěj, č. 81/97 (* 1702).

2.3 Václav Němeček, č. 81/97 (1619^{11/}–1678), konšel roku 1648, v letech 1652–8 primasem, vlastnil 59 strychů polí.^{12/} Měl dva syny: a/ Václav, č. 77, mlynář měl pět dětí, z toho 4 syny: Václav (* 1673), Matěj (* 1677), Jakub (* 1679) a Rudolf (* 1681); b/ Jiří, č. 71, měl jen dceru Ludmilu.

3. Větvě Němečků ze Sadské a jejich pokračovatelů do současnosti

Nyní uvedeme několik větví (vývodů) Němečků, které od praotce Němečků v Sadské Ondřeje vedou až do současnosti. Nejprve půjde o větvě, jejichž členové už nežijí v Sadské (3.1). Pak si všimneme větví, které jsou stále v Sadské (3.2). Pro rozlišení Němečků uvádím také zde dnešní číslování domů v Sadské, pokud je mi známo.

František Xaver Němeček (1766–1850), první Mozartův životopisec

3.1 V Sadské už nežijí potomci Němečků následujících čtyř větví. První dvě větvě ústí do zahraničí, další dvě větvě zůstávají v Čechách. Z toho první tři větvě vycházejí od Jana Němečka, čtvrtá je od Tomáše Němečka, synů praotce Ondřeje.

Nejvýznamnější je větev, která vede do Rakouska a v níž je první životopisec Mozartův, profesor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy František Xaver Němeček,^{13/} srov. jeho portrét. Jedná se o tuto rodovou posloupnost: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Jan, č. 60 (1591–1664) – Václav, č. 73/377^{14/} primas († 1693) – Jiří-Varhaník, č. 377 (1689–1763) – František Florian, č. 377 (1739–1808) – František Xaver, č. 377/Vídeň, profesor (1766–1850) – Terezie Richterová, Portschach, Rakousko (* 1799) – Arthur Richter.^{15/}

Další větev žije dnes ve Francii. Jde o tuto posloupnost: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Jan, č. 60 (1591–1664) – Tomáš, č. 261/169, zvaný Pecnář (1652–1740) – Jiří, č. 171, zvaný Peknář (* 1690) – Jakub, č. 166, švec (1723–1772) – Anna Houzvičková (* 1764) – Anna Fukelová (* 1793) – Josef Fugl (svatba 1861) – Anna Kovariková (* 1867), všichni dosud uvedení se narodili v Sadské – Antonín Kovarik (* 1895 v Praze) – Miroslav(w) Kovarik (* 1926 v Praze) – Ing. Jean-Bernard Kovarik (* 1965 v Paříži). Ten má jednu dceru a tři syny, narozené v letech 1999–2004 v Rouen. M. Kovarik za svého života hodně dokázal: od zimního semestru 1945 do března 1948 studoval Právnickou fakultu UK v Praze, studia nedokončil, odešel do Paříže, kde znovu začal studovat práva a získal titul Docteur en Droit. Žije v Paříži a píše pro čtyři vnoučata rodopis svého rodu z Česka.^{16/} Vydal ve Francii knihu o účasti francouzské armády ve Slovenském národním povstání.^{17/} M. Kovarik je nositelem vojenského rytířského kříže. Podrobněji viz v tomto čísle medailon Pavla Hnízdila Člen ČGHSP Dr. Miroslav Kovarik z Paříže oslavil 85. narozeniny.

Z větvě Němečků-Primasů pochází také PharmDr. Aleš Dvořák, působící dnes v Praze ve farmaceutické firmě Lundbeck.^{18/} Ze Sadské do Prahy odchází babička jeho maminky Antonie Valtrová. Jde o tuto posloupnost, která vychází z větvě Jana Němečka: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Jan, č. 60 (1591–1664) – Václav, č. 73/377, primas († 1693) – Tomáš, č. 373, radní 1685 († 1704) – Jiří, č. 73/169, primas, konšel (1683–1762) – Anna Božena Paroubková (1717–1798) – Kateřina Barbora Hrdličková (1750–1783) – Magdalena Chládková (* 1783) – Barbora Chládková (1821–1873) – Antonín Chládek (1859–1937) – Antonie Valtrová (1884–1947) – Antonie Braumová (1908–1973) – Alena Dvořáková (* 1937) – PharmDr. Aleš Dvořák (* 1961).

Větev Němečků a jejich pokračovatelů, která již vychází z větvě Tomáše Němečka, syna Ondřeje, odchází ze Sadské roku 1939: Ondřej, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636) – Tomáš, č. 81/97 (* 1595 odhad – 1672) – Martin, č. 81/97 (1655–1708) – Karel Ignác, č. 181 (* 1698) – Apolinář František (* 1720) – Václav (* 1764) – Josef, č. 264 (1805–1871) – Marie Slezáková (* 1830) – Františka Svobodová (* 1871) – Eleonora Došelová (1901–1988) – Ing. Přemysl Došel, CSc. (* 1928) – Ing. Zuzana Šulcová (* 1955) – Martin Šulc (* 1980), student archivnictví a pomocných věd historických na Filozofické fakultě UK v Praze.^{19/} Jeho fundované genealogické stránky jsou na adrese: <http://www.msgenealogie.wz.cz>.

3.2 Další tři větvě Němečků a jejich pokračovatelů zůstávají v Sadské dodnes. První dvě vycházejí od Tomáše, třetí od Jana, synů Ondřejových. Poslední větev, vycházející od Jana, vymřela.

Především je to větev Adolfa Němečka, odborného učitele a dlouholetého správce městského muzea a archivu v Sadské, který měl v Sadské přezdívku Fíček a jenž byl významnou sadskou osobností 2. poloviny 20. století. Ten napsal o sadském archivu kapitolu do knihy Okresní archiv v Nymburce, KNV Praha 1958, s. 129–139. V době normalizace marně usiloval o sraz významných sadských rodáků. Jeho větev se velmi

ROD NĚMEČKŮ V SADSKÉ

Josef Štěpán

1. Úvod

Prvním cílem studie je obrátit se na širší genealogickou veřejnost, protože se chceme zabývat rodem, který může být pro ni zajímavý z metodologického hlediska i při zkoumání jiných rodů v občanské genealogii. Rod Němečků se totiž v dávné minulosti nestěhoval, zůstával na jednom místě v městě Sadská (okres Nymburk), kde se značně rozvětvil, protože Němečkovci měli hodně dětí a zvláště syny, takže tento rod potlačil i nejstarší sadský rod Černých, který je tam už od roku 1550.^{1/} Už v roce 1729 páni radové z královské komory položili při žádosti sadského magistrátu o schválení nově volených konšelů do Sadské dotaz, zda 5 volených Němečků nejsou příbuzní, protože to není dovoleno.^{2/} Do roku 1820 matriční knihy obce o tisících obyvatelích zaznamenávají přes padesát nositelů jména Němeček, takže vyznat se v matričních zápisech je velmi obtížné, existuje více Němečků stejného křestního jména, lišících se zpravidla rokem narození a číslem domu. Proto se už v nejstarších zápisech užívá přezdívek. V 17. století to byly přezdívky např. Primas, Tomáš Pecnář, Jiří od kamenný panny, Ferda. Později v 18. století to byly třeba přezdívky Kovář, Pleva, Křamuňka, Jindřich, Z vysokého domu, Varhaník. Dodnes je v Sadské hodně Němečků, ve druhé polovině 20. století to byly přezdívky Fiček, Petr, Svatý, Fajnový, Špička atd.

Druhým cílem příspěvku je obrátit se v jeho závěru s výzvou na genealogy, kteří zkoumají značně rozvětvený rod Němečků ze Sadské a chtějí se dovědět o svém příbuzenství s prvním Mozartovým životopiscem na světě. Chtěli bychom tyto současné genealogy upozornit na pramen, jenž jim umožní orientovat se v Němečcích 17. a 18. století v Sadské a dopátrat se až praotce Němečků v tomto městečku. Tímto pramenem je rukopis Františka Adolfa Paroubka (1828–1888),^{3/} úředníka a tajemníka, který celý život pracoval na radnici v Sadské a zpracoval přehledně na základě matrik všechny rodiny města. Jedná se o rukopis s názvem *Dějiny města Sadská* z roku 1886, který je uložen v knihovně Národního muzea v Praze pod signaturou IV B 20. V jeho 2. svazku je kapitola Počátky rodopisné rodin města Sadská (s. 786–923), v níž jsou rodiny zpracovány od začátku do konce 18. století. Jednotlivé osoby jsou tam velmi přesně identifikovány podle čísel domů, vychází se přitom z jejich dnešního číslování platného od roku 1830, dále – především u Němečků – jsou někdy uváděny pro rozlišení jejich přezdívky.

V dalších částech článku si všimneme nejstarších Němečků v Sadské (část 2) a uvedeme alespoň několik jejich větví sahajících do současnosti (část 3), které se nám podařilo zjistit, protože se na naše články ozvalo především po internetu několik rodopisců. Zjišťování údajů bylo velmi pracné, často se totiž opakují stejná křestní jména (Václav, Tomáš, Jiří aj.), proto byla důležitá čísla domů a data narození a úmrtí,

kteřá tak plní spolu s přezdívkami rozlišovací funkci při označování osob. Mnoho stejných jmen, čísla domů a životní data způsobují, že text je obtížně čitelný. Nejstarší Němečky a uvedené větve s řadou údajů by však při svém bádání mohli využít i další rodopisci, čtenáři tohoto časopisu.

2. Nejstarší Němečkové v Sadské

Praotcem rodu Němečků je Ondřej Němeček, č. 81/97 (* 1565 odhad – 1636), který přišel do Sadské asi z Píst, což je sousední vesnice, a koupil v Sadské roku 1597 grunt.^{4/} V Národním archivu ve fondu Staré manipulace je velmi zajímavý spis (Sadská, inv. čísla mezi 3300 a 3500), jenž se týká kauzy Ondřeje Němečka. Ten se provinil tím, že usedl v hostinci ke stolu s nymburským katem a snad se ho i dotýkal, což bylo jistě tabu. Polovina celé Sadské tehdy svědčila, je to pěkné počtení, sadští sousedé jsou tam jako na dlani. Stížnost se dostala k císaři Rudolfovi II. v roce 1605.^{5/} Jak celá záležitost dopadla, se neví. V každém případě Ondřej Němeček měl tři syny (Jana, Tomáše a Václava) a ti už zaujali významné postavení v městečku, založili tři základní větve Němečků (srov. níže 2.1, 2.2, 2.3). Budeme pro přehlednost a stručnost uvádět v těchto větvích jen syny, dcery jsou k dohledání v uvedeném Paroubkově Dějinopisu.

2.1 Jan Němeček, č. 60 (1591–1664), je uváděn roku 1651 jako šedesátiletý: *obecní starší, 60 let, katolík, jeho žena Kateřina^{6/} 36 let, katolička.*^{7/} Vlastnil 50 strychů polí,^{8/} tj. asi 15 ha. Jan Němeček měl pět dětí, z toho čtyři syny:

- a) Václav, č. 73/377 (rok narození se nepodařilo zjistit), který byl dvakrát primasem v letech 1661–75 a 1681–4, žil v gruntu na náměstí č. 377 a zemřel r. 1693. Měl dvě dcery a tři syny: Tomáš, č. 373, radní 1685 († 1704), Jiří-Varhaník, č. 377 (1689–1763), a Václav ml., č. 254, zvaný primas († 1729), který vedle konšelských funkcí byl v letech 1712–1714 také primasem.
- b) Ferdinand, č. 265, zvaný Ferda (1644–1727), měl 9 dětí, z toho 5 synů: Jakub (* 1681), Matěj (* 1684), Jan, č. 35 (* 1688), Trojan (* 1694) a Martin, č. 255 (1702–1752).
- c) Tomáš, č. 261/169, zvaný Pecnář, radní 1714 (1652–1740), měl čtyři dcery a pět synů ve dvou manželstvích: Václav, č. 1 (* 1688), Jiří, zvaný Peknař, č. 171 (* 1690), Matěj, č. 169 (* 1692), Jindřich, č. 169 (* 1695), a Ignác (1720–1742).
- d) Jiří, č. 90, zvaný od kamenný panny (1653–1723), šenkýř, měl 10 dětí ve dvou manželstvích, z toho 8 synů: Václav (* 1684), Jan-Honza (* 1691), Jakub (* 1693), Jiří (* 1696), Martin, č. 90 (* 1705), Matěj (* 1709), Apolinář, č. 92 (* 1716), a Petr (* 1719).

2.2 Tomáš Němeček, č. 81/97 (* 1595 odhad – 1672), roku 1619 získal od otce dům,^{9/} byl nejbohatším synem Ondřeje Němečka, protože vlastnil 135 strychů polí.^{10/} Byl radní v letech 1659, 1670. Nebyl uveden v Soupisu poddaných podle víry. Měl s manželkou Annou 8 dětí, z toho čtyři syny:

Poznámky:

- ^{1/} Konsorcium tvořili především generál Albrecht z Valdštejna, kardinál František z Ditrichštejna, místodržící Karel I., kníže z Lichtenštejna, židovský finančník Jakob Bassewi a monetární odborník Johann de Witte, holandský protestant. Na akcích se nepřímo podílely také další osoby, např. manželé Trčkoví z Lípy, Polyxena, manželka někdejšího nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovicz nebo místodržící Pavel Michna z Vacínova. Všichni se obohatili konfiskacemi majetku poražené strany, takže mohli nabídnout astronomickou částku asi 6 milionů zlatých jako finanční pomoc císaři Ferdinandu II. vyčerpanému dosavadní válkou. Za to jim byla udělena licence a právo výtěžku z ražby nové české měny. Kvalitní krejčary emitované za vlády krále Fridricha Falckého byly během jediného roku 1622 staženy z oběhu a roztaveny. 90 procent stříbrného ekvivalentu měny podvodníci zdefraudovali a rozdělili si mezi sebou. Nová, tzv. „dlouhá mince“ byla bezcenná a ožebračila celý národ, včetně nobility a císaře. Gigantická zlodějna měla za následek státní bankrot nazývaný tehdy „kaláda“ (z italštiny la calata – úpadek). Ferdinand II. byl nucen vyhlásit jej patentem v prosinci roku 1623, aniž dokázal zjednat nápravu. Naopak, ožebračování pokračovalo dál. Protestanti byli nuceni prodávat svůj majetek a opouštět zemi. Záměrně podhodnocené zboží jim bylo propláceno ve zkažené měně, pokud ovšem nedostali ještě bezcennější devizu, státní dluhopisy, jejichž likvidace byly potomky věřitelů vymáhány ještě v 19. století. Spekulacemi s konfiskáty a nuceným odprodejem nemovitostí členové konsorcia pohádkově zbohatli.
- ^{2/} Dnes odhadujeme, že se stav obyvatel v zemích Koruny české během třicetileté války z původních 5 milionů snížil na 2,5 – 3 miliony. Z toho v Čechách a na Moravě zůstalo z původních 3 jen asi 1,5 milionu obyvatel. Snad 300 000 osob přišlo o život násilnou smrtí. V několika emigračních vlnách opustilo Čechy a Moravu asi 100–200 000 lidí, přirozeně těch nejschopnějších. Další statisíce podlely nemocí, hladu a útrapám. Největší díl deficitu populace však připadá na sníženou porodnost – děti se z uvedených příčin prostě nenarodily.
- ^{3/} Mandát z července roku 1624 obsahoval zákaz jakýchkoliv protestantských náboženských úkonů, zejména přijímání pod obojí, kázání, vyučování, oddávání a křtů, veřejně i v soukromí. Pod hrozbou hrdelního trestu zakazoval přechovávání protestantských predikantů, kteří byli již dříve (v prosinci 1621) z Prahy a větších měst vypovězeni. Pohřbívat své mrtvé směli evangelíci jen bez obřadu a za hřbitovní zdí, jako sebevrahy nebo zločince. Nesměli obchodovat, ani nakupovat pro svou potřebu, provozovat řemesla a jiné živnosti, posílat své děti do učení a do škol. Museli pod trestem pokut slavit katolické svátky a povinně chodit na mše. V postní dny nesměli konzumovat maso. Jejich závěti neměly právní platnost. Nesměli držet a nabývat měšťanských práv, natož obsazovat obecní funkce. Husitské a protestantské symboly na veřejnosti i v soukromí musely být pod trestem vysokých pokut odstraněny.
- ^{4/} Někteří protestanti byli dočasně pod ochranou svých mocných katolických příbuzných nebo přátel. Například vévoda Albrecht z Valdštejna zaměstnával na svém

- panství řadu jinověrců. Držel ochrannou ruku nad rodinami Kostků z Postupic nebo Viléma Kinského. Žili sice v exilu, mohli však svá panství v Čechách navštěvovat a spravovat. Valdštejn chorobně nesnášel misionáře, zejména jezuitu. Jako pragmatik byl přesvědčen, že jejich otravné slídění a kázání jen zdržuje poddané od práce. Podobně jako arcibiskup Ernest Vojtěch Harrach nebo Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovicz, byl i on stoupencem nenásilné a postupné rekatolizace. Na Moravě hledali evangelíci ochranu zejména u hraběte Karla staršího ze Žerotína, který sice zůstal při víře pod obojí, protože se však osobně nezúčastnil stavovského povstání, směl v zemi a na svých panstvích prozatím zůstat. Surově bezohledný přístup vítězné ligy k nekatolíkům neměl takový úspěch, jak se předpokládalo. Ještě v „Soupisu poddaných podle víry z roku 1651“ nacházíme mezi chudinou jednotlivce, které se zřejmě nepodařilo obrátit ke katolické víře ani tvrdými represemi. V místech okupovaných švédskými vojsky (např. v Liberci) se k evangelické nebo luteránské víře beztréstně hlásila drtivá většina obyvatel.
- ^{5/} Historie o těžkých protivenstvích církve české, spis od Jana Ámose Komenského, vznikl v rozmezí let 1632 – 45 v Lešně. Český překlad byl vydán tiskem v Amsterdamu roku 1663. Zde autor doslova žaluje vítěznou stranu za příkoří, kterých se dopustila na celém národu. Mimo jiné též zpravuje o nařízení Lichtenštejnovy kanceláře z roku 1624 pořizovat rustikální seznamy rozlišující katolíky a protestanty.
- ^{6/} Svědek třicetileté války Johan Jakob Christoff z Grimmelshausenu ve svých Simplicianých spisech barvitě líčí, jak trpělo domácí obyvatelstvo drancováním při nájezdech cizích vojsk, též průtahy vlastních vojsk, tzv. maroderů, zběhů, povstalců nebo loupeživých band, v Čechách a na Moravě, stejně jako v Německu, Slezsku, Polsku, Uhrách, Nizozemí a dalších zasažených zemích. Podobně nás zpravují i Jan Ámos Komenský ve své „Historii o těžkých protivenstvích církve české“ nebo Václav František Kocmánek z Čáslavi ve svých „Pamětech“.
- ^{7/} Dokladem vyspělé české písemnosti z doby před třicetiletou válkou je matrika z karlštejnského děkanství počínající rokem 1601. Ještě v šedesátých letech sedmnáctého století nacházíme v matrikách ojedinělé záznamy psané „moderním“ pravopisem, jež prozrazují vysokou úroveň vzdělání písaře.
- ^{8/} V soupisu nacházíme také předky slavných osobností, např. básníka, novináře a průkopníka české fotografie – Josefa Václava Sládka nebo básníka a hrdiny národního odboje umučeného německými fašisty za 2. světové války – Karla Vokáče.

Podivná nesrovnalost

Na první pohled nás překvapí, že u řady obcí není uvedeno jediné jméno poddaného, pouze je učiněn přípis, že „všichni v této vsi přistupují ke svaté víře katolické“. Případně je vyjmenováno jen několik poddaných a u nich je svorka s podobným přípisem, že „tito všichni jsou katolíci a ostatní rovněž přistupují ke svaté víře katolické“. Zřejmě se již nikdy nedozvíme, kdo byli ti „všichni“ a kdo ti „ostatní“. Občas je v pravém sloupci zmíněn jednotlivec, který se přestupu ke katolické víře „spečuje“.

Tyto zápisy ostře kontrastují se zápisy některých jiných obcí, kde se poddaní z velké části hlásí jako protestanti a jsou, stejně jako katolíci, uvedeni ve sloupcích všichni – jmenovitě. Dovolujeme si pochybovat, že by se tehdejší přísná exekutiva spokojila s takovou povrchností u některých obcí, když u jiných nechala pořádně soupisy dokonalé. Ledaže by k tomu byl pádný důvod. Nabízí se různé varianty vysvětlení, dnes však již jen v rovině neověřitelných hypotéz.

A.) Obyvatelé některých vesnic utíkali do lesů a panskému písaři s vojenským doprovodem se je nepodařilo ani zastihnout, natož jmenovitě sepsat. Pravděpodobně své farníky neznali ani nově dosazení faráři, pokud ovšem vůbec nějakí byli. Písař se tedy uchýlil k drobnému podvodu, možná i se souhlasem hejtmána. Předpokládal, že po něm hned tak nikdo revizi neprovede.

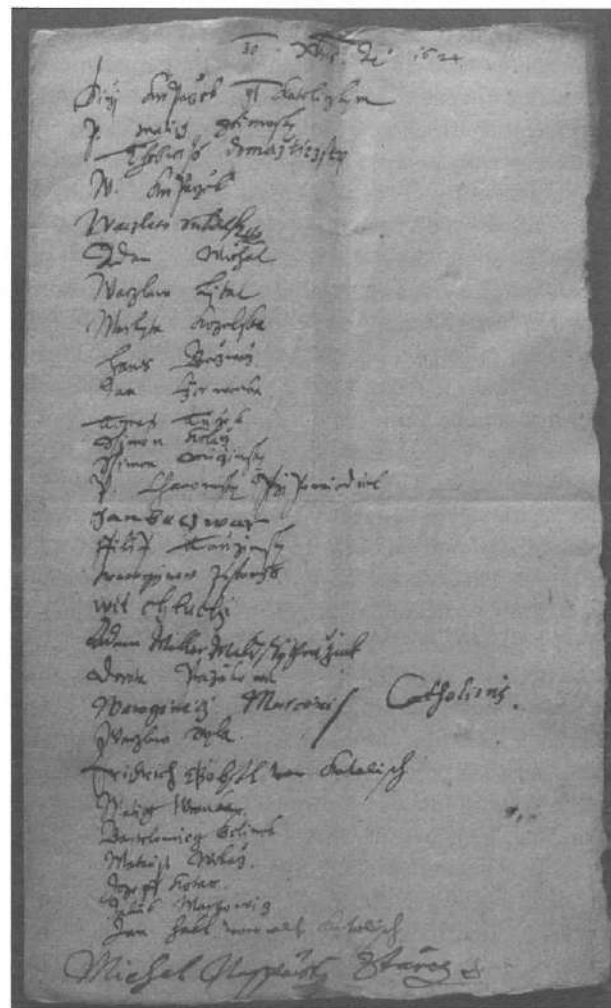
B.) Písař s vojáky se do lesů bál vstoupit. Zemí se nedávno přehnala válka a následné persekuce, jež způsobily pád dosavadní (stavovské) moci. Nová císařská centrální moc se nedokázala ihned prosadit, zvláště, když její představitelé, světští i duchovní řádně nevládli, ale spíš kradli a terorizovali poddané. Po prvních vlnách odchodu nekatolíků do exilu počaly v zemi citelně chybět kádry správní i duchovní inteligence. Náhradou za ně byli dosazováni lidé, jednak v počtu nedostatečném, často též neschopní, nevzdělaní, případně se zločineckými spády. Prostí venkované si opatřovali zbraně. Bránili se lupičům, ale také se bouřili a napadali části vojsk cizích stejně jako vlastních, vrchnostenské úředníky a biřice, církev nevyjímaje. Případně sami loupili nebo si vyřizovali účty mezi sebou.^{6/}

Gramotní měšťané žebračtí

S překvapením pak shledáváme, že měšťané královského města Žebráku se na předložené listy osobně podepsali. Katolíci i protestanti. To je u konskripcí z oné doby neobvyklé a umožňuje nám posoudit stupeň gramotnosti v předbělohorských Čechách. Gramatika byla na takové úrovni, že se svými pravidly blížila dnešní konvenci. Např. použitím diakritických znamének byly odstraněny spřežky a zdvojené samohlásky vyjadřující kvantitu. Ustálilo se správné použití párových souhlásek, tvrdého „y“ a měkkého „i“, spisovných obrátů a řady dalších vylepšení.^{7/} Během třicetileté války se písemná vzdělanost vrátila na původní primitivní úroveň z počátku patnáctého století. Z jednotlivých autografů žebračtích měšťanů lze posoudit, kdo má rukopis vypsáný, nebo kdo se sotva dokáže podepsat. Shodnost rukopisu určité skupiny autografů pak ukazuje na „jednu ruku“.

Pro rodopisce, kteří mají své kořeny v kraji Podbrdském, nebo jen sledují tuto oblast, bude jistě velmi potěšující, když v seznamu najdou sledovaná jména.^{8/} Těžko se ubráníme pohnutí, když si uvědomíme, jakým martyriem museli tito naši předkové projít. Přesto přežili a jejich jména nosí potomci i po čtyřech stoletích.

Sken tohoto soupisu poddaných, včetně průvodního dopisu, byl uložen na CD ve spolkové knihovně.

Žebračtí měšťané, kteří slibili přestoupit na víru katolickou stvrdily svůj záměr vlastními podpisy. Vzácný doklad úrovně gramotnosti střední vrstvy obyvatelstva počátkem 17. století.

Trvalo řadu let, než se společnost trochu stabilizovala a opuštěné obce ožily novou populací. Sotva však dozněly poslední výstřely třicetileté války, již se „na jitřním obzoru zvedal zelený prapor s půlměsícem“. Když se pak podařilo zažehnat nebezpečí z „Porty Otomanské“, vypukla další, čtyřicetiletá válečná série o dědictví vymřelé dynastie Habsburků. Dodnes nechápeme, jak se z popela válečného požáru, podobného bájnému Fénixu, dokázal zrodit kulturní fenomén, jež nazýváme Barokní Čechií.

Soupis poddaných jako nástroj donucení ke konverzi

Jedním z nástrojů boje katolické strany proti věřícím pod obojí byly konskripce obyvatel, do té doby věc málo známá. Pořizovány byly jako prezenční doklady při zpovědích, mších svatých, veřejných náboženských aktech, svatých poutích, páleních kacířských knih a při veřejném trestání jinověrců. Nejdůležitější ve svých důsledcích byly seznamy poddaných přinucených přiznat se k víře. Hlavním důvodem jejich vzniku bylo oddělit katolíky věrné od těch „vlažných“, původem protestantů ochotných ke konverzi jen pod tlakem. Případně od rezistentních „beranů“, proti nimž pak bylo postupováno s nejvyšší krutostí. Pro rodopisce je to vzácnost, neboť vlivem válečných událostí a politických zvrátů té doby byla velká část písemností zničena. Na rozdíl od předchozích nebo pozdějších patrimoniálních seznamů, nebyly tyto konfesní konskripce iniciovány hospodářským, ale ryze náboženským, resp. politickým zájmem. Předcházely obecně známému projektu „Soupisu z roku 1651“, který postihl téměř celé Království české. O jednom takovém, vzácně dochovaném, náhodně v archivu nalezeném seznamu, přinášíme zprávu.

Mandáty Jeho Knížecí Milosti, pana nejvyššího kancléře ...

Trojí panství Jeho Milosti Císařské, Zbiroh – Točnick – Králův Dvůr leželo na strategicky důležité cestě spojující Prahu s Plzní, Norimberkem, Madridem a Paříží. Výroba a zpracování železa, především muniční litiny z vysokých pecí, učinila tento kraj strategicky ještě důležitějším. V letech 1621–3 probíhala druhá fáze třicetileté války, tzv. Falcká. Není tedy divu, že se podbrdsko-křivoklátská komorní panství objevila v hledáčku císařské exekutivy jako jedna z prvních.

Skupina královských úředníků v čele s knížetem Karlem z Lichtenštejna, tehdy již nejenom prokonzulem a místodržícím, ale i úřadujícím nejvyšším kancléřem, iniciovala další vlnu represí vůči nekatolíkům. Jménem císaře Ferdinanda II. vydal Lichtenštejn v březnu roku 1624 mandát, jímž zakazoval jiné než katolické náboženství. Protestanty označoval za kacíře. V červenci téhož roku 1624 vyšel další mandát, jenž nám do značné míry připomíná tzv. „norimberské zákony“ (přijaté v hitlerovském Německu s cílem znepřijemnit život židovskému obyvatelstvu). Na rozdíl od fašistů neměl kancléř v konečném úmyslu pronásledované evangelíky vyhladit, ale přinutit je buď ke konverzi víry nebo k odchodu do exilu.^{3/}

Mandát měl nepochybně úspěch, neboť řada poddaných se nakonec pod tlakem ke katolické víře přihlásila a menší část odešla do zahraničí. Ti, kteří přesto zůstali v zemi a tajně nebo veřejně vyznávali starou víru, byli vystaveni takovému útisku,

že často zemřeli nouzí a útrapami, případně byli utýráni nelidskými podmínkami ve vězeních. Existovaly však i výjimky.^{4/}

V srpnu téhož roku 1624 nařídil Lichtenštejn konečné řešení – definitivní vyhnání kněží podobojí z Čech a Moravy. V průběhu roku pak nařizoval vyhotovení soupisů poddaných podle víry. Prozatím jen na jednotlivých komorních panstvích.^{5/}

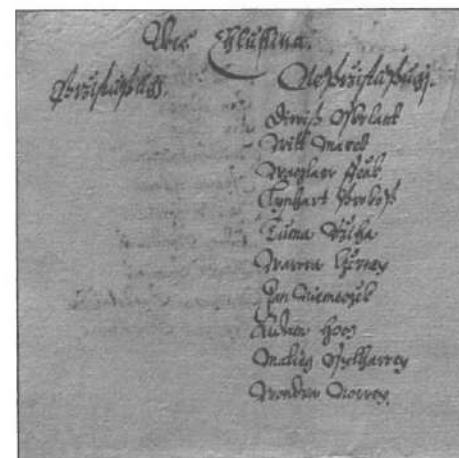
Soupis poddaných na panství J.M.C. zbirožském, točnickém a královském z let 1624 a 1625

V kartonu č. 1986, inv. č. 3009, ve fondu Staré manipulace (sign. R 109) uloženém v Národním archivu v Praze - Dejvicích nalezneme spisy týkající se migrací na výše uvedeném trojím panství v časovém intervalu konce 16. až počátku 18. století. Počtem převládají spisy z doby třicetileté války (jak také jinak).

Čistě náhodou je sem přiložen i soupis, který vznikl v letech 1624 – 25. Obsahuje jména držitelů berních jednotek (tedy měšťanů nebo rolníků) většiny obcí patřících velkostatku. Některé obce však chybí.

Levý sloupec obsahuje seznam rezistentních katolíků a těch, jež dříve byli katolíky a stejně jako vlažní protestanti přestoupili nebo přestoupit ke katolické víře přislíbili. Druhý, pravý sloupec uvádí jména skalních protestantů, kteří přestoupit odmítli.

Soupis vznikl na příkaz knížete Lichtenštejna a byl vyhotoven písaři kanceláře tehdejšího zbirožského hejtmána, rytíře Josefa Vodopiuse z Vrchník (ve funkci byl v rozmezí let 1623 – 1629). Součástí dokumentu je i fragment průvodního dopisu sepsaného písařem nebo jiným úředníkem panství, jenž v té chvíli hovoří jakoby za nepřítomného hejtmána.

Chlustina, dnes katastrální součást města Žebráku. V roce 1625 měla 10 osedlých, kteří odmítli přestoupit na víru katolickou. V roce 1651 měla obec 16 osedlých, mezi nimi však nebyl ani jediný evangelík.

SOUPIS PODDANÝCH PODLE PŘIZNÁNÍ VÍRY NA PANSTVÍ J.M.C. ZBIROŽSKÉM, TOČNICKÉM A KRÁLODVORSKÉM Z LET 1624 a 1625

Vzácný pramen rodopisný, též příspěvek ke studiu dějin
rekatolizace v zemích Koruny české

Pavel Hnízdil

Pobělohorská kalvárie

České království bylo před třicetiletou válkou do značné míry vzorem náboženské snášenlivosti pro ostatní země Evropy. Již za silně tolerantního císaře Maxmiliána II. poskytovalo azyl politicky a nábožensky pronásledovaným, a to jak protestantům, tak katolíkům, případně i Židům. Jeho syn, císař Rudolf, rozporuplná osobnost, hostil v zemi svobodomyšlné vědce, umělce, řemeslníky a občas i podvodníky. Soumrak idylického soužití nastal po Rudolfově smrti za panování jeho mladšího bratra Matyáše. Ani Českému království se nemohla vyhnout jiskra fatální srážky dvou mocenských táborů svádějících boj o prvenství v Evropě. Česká společnost žijící dosud ve hmotném i duchovním rozkvětu stala se po prohrané bitvě na Bílé hoře dějištěm občanské i celoevropské války, jíž bychom s trochou nadsázky mohli nazvat „válkou severu proti jihu“. Politický a hospodářský teror vytvářený vítěznou katolickou stranou způsobil, že země stanula na prahu hlubokého, všeobecného úpadku.

Skutečnou vinu nenesl ani tak vítězný císař Ferdinand II., ale skupina českých aristokratů-kleptokratů, kteří včas oblékli jeho barvy, a jež on pak za odměnu dosadil na vrchol výkonné moci. Zneužili svých pravomocí a zkonstruovali řetězec justičních zločinů – soudních procesů, majetkových konfiskací, vynucených odprodejů majetku a řady dalších persekucí. V rozmezí let 1622–23 se navíc bezohledně obohatili na úkor státní pokladny, všech poddaných, tedy včetně věrných katolíků, nobilitu a samotného císaře nevyjímaje.^{1/}

Vítězná katolická liga si současně stanovila za úkol provést rychlou a důslednou rekatolizaci společnosti. Ta však z většiny tvrdošijně setrvala v protestantské víře. Pestrá škála prostředků, mírných i násilných, měla evangelíky přivést zpět do „ovčince víry pravé“. Zahrnovala přemlouvání, sliby, přesvědčování, hmotné odměňování

za konverzi, denunciaci a kolaboraci, zákazy evangelických náboženských úkonů a společenský bojkot jinověrců. Dále následovala různá vyhrožování, zákazy a omezení existence, hospodářských činností, konfiskace majetku, pokuty a kontribuce, dragonády a kvartýrování vojska v domovech provinilců, konečně i jejich vyhánění z majetku, z obcí nebo ze země vůbec. Vůči kazatelům a vůdčím osobnostem protestantského tábora bylo uplatněno všemožné fyzické násilí, věznění, mučení, popravy nebo vraždy. Vzpor tyranů evangelíků byl živým příkladem statečnosti Mistra Jana Husa a Jeronýma Pražského, stejně tak vírou v boží pravdu a věčnou spásu, takže mučedníků bylo bezpočtu.

Básník Šimon Lomnický z Budče, jako žebravý pěvec na Karlově mostě v představě malíře z 19. století, je typickým symbolem strašného úpadku národa v době pobělohorské.

Komisaři provázení misionáři, zejména jezuiti, otravovali ovzduší častými návštěvami, kontrolami, výslechy, vyhrožování, podezříváním nebo fyzickým týráním jinověrců. Rekatolizace se svými prostředky a důsledky podobala stannému právu a stala se nesnesitelnou i pro věrné katolíky. Není divu, že jednoho fanatického slídila, jezuitského misionáře Antonína Koniáše, zbili sami katolíci tak, že na následky zranění později zemřel.

Nejen válka, jež se protáhla na 30 let, ale hlavně státem podporované ožebračení a politicko-náboženský teror způsobili, že počet obyvatel v zemi výrazně poklesl. Příčinou nebyla jen násilná úmrtí. Lidé mřeli v důsledku hladomoru, epidemií, stesku a stresu. Schopnější část národa odešla do ciziny. Ti, co zůstali, živořili často ve zboření svých příbytků, v lesích nebo skalách, jako divá zvířata. Živili se lovem a sběrem přírodnin. Odmítali jakoukoliv víru nebo autoritu, propadali apatii, beznaději a někteří i satanismu. Rapidně se snížila natalita a zvýšila úmrtnost.^{2/}

měsíce před jeho smrtí přijel, velice ochotně se mnou jel na Veliš, do rodinné hrobky Schliků, kde jsem poprvé shlédl rakev mého dědečka hr. Ervína. Mimochodem hr. Zikmund byl velice laskavý, hodný, čestný a poctivý člověk s velikým charisma. Za totality zde jako jediný ze Schliků zůstal, měl zde život velice těžký, žil v ponížení a užil si mnoho zlého. Myslím, že bych si s ním velice dobře rozuměl, sám jsem po okupaci vojsk Varšavské smlouvy v r. 1968 musel z armády odejít z politických důvodů, pro zásadní nesouhlas s okupací těchto „bratrských armád“. Často na něho myslím a je velká škoda, že už není mezi námi. Později, když jsem chtěl hrobku Schliků navštívit, jsem se setkával s určitou neochotou, i když hr. Fran. Schlik (1914–2005) zůstal v tomto směru dosti uznalý, výhrady měla spíše jeho manželka Kunhuta rozená Bussel (1921–2008).

Vraťme se opět k Františkovi, bratru Ervína. František byl pravým opakem svého bratra, asi byl po své matce, která tolik vytrpěla. František měl také rád lov, ale hlavně hudbu, hrál aktivně na „europhonium“ již na gymnáziu. Když se stal později dědicem a finančně si polepšil, přestěhoval se z Graz (Štýrský Hradec) do Jičíněvse na alodiální statky, které mu zůstaly, vydržoval si tam malou kapelu z řad zaměstnanců např. p. Jindřicha Plemeníka, který se později usadil ve své vile v Jičíně ve Štrauchově ulici č. 618 a který mě za války se svým zetěm p. Ant. Veiglem učili na housle a klavír. Hr.

Jediná dochovaná fotografie syna Ervína Schlicka a mého otce Ervína Tůmy (1875–1938)

František byl velice pracovitý, starostlivý a hlavně spolehlivý, vše dělal za svého bratra Ervína, o panství se zodpovědně staral, panství vzkvétalo a pomáhalo zabezpečovat finančně rozmařilý a bezstarostný život Ervína. Hrabě Ervín jen na dálku přikazoval dopisy nebo telegraficky, např.: z Duina, Venedig, Vídně, Bádenu, Schloss Oberhof, Gratz Schubertstrasse č. 27, kde později bydlela po letech Františkova dcera, Markéta Schreiner roz. Schliková. Dne 4. dubna 1872 jmenuje hr. Ervín po nástupu na svá panství jako majorátní pán pro správu panství ředitelem Karla Czešpíra, zároveň v ten samý den světil bývalému poručíkovi svob. pánovi Theodoru z Riesenfelsu zprávu fideikomisního a alodiálního majetku a udělil mu plnou moc. Později po letech z Rohrbachu (Horní Rakousko) 8. listopadu 1895 se již staříček 76 letý „strýček“ Theodor dožaduje dlužné částky 20 tisíc florénů, hr. Ervín snad ani o tom nevěděl, protože ihned píše bratrovi do Kopidlna, aby mu částka byla vyplacena. Předtím byl „strýc“ Theodor stále bez peněz.

Dne 10. března 1875 se dosud svobodnému hrab. Ervínovi v jeho 23 letech narodil jediný syn – Ervín Tůma. Byl to můj otec.

Narodil se v Gresten v Dolním Rakousku poblíže města Seitenstetten, kde mladý Ervín s bratrem Františkem studovali na gymnáziu v klášteře. Hrabě Ervín znal tento kraj velmi dobře. Zavčas z Kopidlna odvezl svoji dívku Františku Tůmovou, která s ním byla v jiném stavu, do městečka Gresten, aby tam porodila. Nechtěl, aby byla na očích Kopidlnských a hlavně na očích cizí a domácí šlechtě. Zároveň v roce 1875 hrabě pronajímá u svého švagra Maxe hr. Sprinzensteina, manžela jeho sestry Almérie, celé patro v jeho domě v Linci. Měla to být pojistka? Mé babičce Františce z Kopidlna čp. 91 se v Gresten na adrese Markt č. 69 narodil syn Ervín a její bydliště, dá se říci „vyhnanství“ bylo později přejmenováno na ulici Ober Markt č.15. Otec hr. Ervín Schlik ve své vášni ani nedomyslel, jakou budoucnost připraví pro své potomky. Myslel si, že si může dovolit vše. V tom samém roce 1875, o půl roku později, se jeho hodnému bratru hr. Františkovi v jeho 21 letech též narodil první syn, také s ženou měšťanského původu, avšak z velké touhy a lásky, a to Jindřich Maria Schlik (*19. 9. 1875 Innsbruck), a později měl ještě další dvě děti. Zde evidentně chyběla rodičovská výchova. Mladý hr. František se zamiloval až po uši do mladé paní Bertý Castiglione roz. Roxer (1851–1925), provdané za ritmistra Jos. Castiglione. Tři děti, které měla s Františkem ještě za trvání manželství s ritmistrem, po jeho smrti v roce 1896 hr. František prohlásil za legitimní. Tato okolnost sehrála významnou úlohu po smrti hr. Františka († I. 1925) a jeho manželky Bertý († II. 1925) ovdovělé Castiglione. S jeho smrtí zanikla totiž ustanovení „substituce“, zřízená generálem v roce 1859, neboť hr. František měl již vlastní děti a jim odkázal svůj majetek. Dědicem „substitučního“ jmění ustanovil nejstaršího syna Jindřicha Mária Schlicka (1875–1957) a dalším jeho dětem Frant. De Paula (1882–1963) a Markétě Mar. Schreiner roz. Schliková (1878–1934)) zřídil přiměřené odkazy. Tento odkaz však neuznali další „substituční“ vlastníci podle ustanovení z roku 1859, respektive jejich dědici, a to Albína provdaná Prinetti (dcera generála), Paulína provdaná sv. paní z Enis (dcera generála), Františka provdaná sv. paní z Riesenfelsu (také dcera generála), jakož i Henretta (Jindřiška) provdaná za hr. Ségur Cabanac (vnučka generála) a Almérie provdaná hr. Sprinzensteinová (také vnučka generála) a začali se všichni s hrabětem Jindřichem Máriem Schlikem soudit. Soudní zřízení však vyhrál Jindřich Mária a „substituční závazek“ byl soudem prohlášen za uhaslý, protože hr. Jindřich a další děti byly již z manželských potomků otce hr. Františka a Bertý Schlik roz. Roxer, které po létech legitimoval. K rodině hr. Františka se ještě vrátíme.

Poznámky:

- ^{1/} Schematismus des Grossgrundbesitzes und Grösserer Rustikalgüter mit einer agronomischen und Eisenbahnkarte des Landtäfflichen Besitzen im Königreiche Böhmen. Ignác Tittel, Prag 1900, s. 419–421.
- ^{2/} Ort, J., Sládek, F.: Topograficko – statistický slovník Čech. Praha 1870. s. 609.

laiovi. Bylo však již pozdě, celá bitva již byla prohrána nezkušeností při velení mladého císaře a jeho vojenských poradců, např. gen. Grüne a dalších.

Nyní prosím laskavě čtenáře o trpělivost, bude to dosti složité, ale musím některé skutečnosti, které se evidentně staly, vysvětlit. Krátce se zastavme u zřízení smyslu a vysvětlení „fideikommissní substitute“, kterou generál Schlik zřídil před svou smrtí a týkající se jeho vnuků, a to Ervína a Františka Schlika. Protože syn generála c.k. npor. Jindřich Schlik zemřel 3 roky před svým otcem (†11. 8. 1859) a zanechal tu po sobě v 39 letech malé děti (Ervína *1852, Františka *1854, dcery Almérii *1856 a Jindřišku *1850). Generál se při sepisování této „substitute“ rozhodl zajistit rodový majetek tak, že svými dědici ustanovil především své dva vnuky, tedy Ervína a Františka a pak teprve žijící dcery Albínu (*1819) provdanou za Karl von Prinetti (†3. 9. 1854) a Paulínu (*1827) provdanou za Václava svob. pána Enis von Atter und Iveaghe. Poslední dcera Růženka již zemřela 2. března 1854 jako 25 letá v Maria Schul v klášteře v Brně. Její matka byla měšťanského původu, jmenovala se Anna, byla dcerou Jos. Grönbauma a vdovou po Karlu Talbingovi. Otcem Rosy byl však generál, který ji po létech nejen uznal za svoji dceru, ale zároveň získal dispens zapsat do matriky jako matku Wilheminu Breuer, svoji druhou manželku, také měšťanského původu. Její matka Anna byla v matrice přeškrtnuta a podle guberniálního výnosu z 28. dubna 1846 a konzistoře z 10. května 1846 N 254 uvedena jako matka druhá generálova manželka Wilhemina Breuer. Stalo se tak ale až téměř v dospělém věku 17 let Rozy. Generál určil též poručníka nezletilých dětí a aby zabezpečil rodové jmění pro případ, že by jmenovaní vnuci zemřeli bez manželských potomků, zřídil 9. prosince 1859 „fideikommissní substituci“. Zanedlouho pak 17. března 1862 skonal ve Vídni a byl převezen do Kopidlna, kde byl pohřben. Později byla jeho rakev převezena do schlikovského mauzolea ve Veliši. Podíváme-li se na Ervínovi sourozence, tak měl jednoho bratra Františka (1854–1925), dále sestru Henriettu (*1850) později provdanou za Alfréda hr. Ségur Cabanac, další sestru Almérii (*1856) provdanou za Maxe hr. Sprinzensteina z Rohrbachu (Horní Rakousko). Jejich otec c.k. npor. Heinrich Fr. zemřel v Jičíněvsi 11. srpna 1859 tři roky před svým otcem na zákeřnou plicní chorobu (snad rakovinu). Jejich matka zemřela v roce 1861 také na jičíněvském zámku ve 30 letech svého života. Oba tedy před generálem, který seděl jako majorátní pán na Kopidlně, pokud mu to služební vojenské povinnosti dovolovaly. Smrt vzala předčasně matku již úplným sirotkům, 10 leté Henriettě, 9 letému Ervínovi, 7 letému Františkovi a 5 leté Almérii. Výchova a láska rodičů vždy chybí, což se nejvíce projevovalo v životě Ervína, a tím více musí člověk obdivovat Františka za to, co všechno ve svém životě dokázal.

Osud jejich matky měl mnoho společných osudových krizí jako v životě její tchyně (1. manželky generála), hrab. Žofie Thekla z Eltzů a Charvatců v Čechách, která zemřela ve svých 26 letech také v Jičíněvsi († 4.9.1821). Jak vidíme manželky některých Schliků neměly snadný život a povětšinou se trápily. Proč ale zemřela Žofie hr. Reisenfels, matka těchto sirotků nevím, prý na úplné nervové vyčerpání (lécila se i v sanatoriu). Po smrti svého manžela musela dohlížet na rozsáhlá schlikovská panství a dělala si značné starosti. Tchán generál byl soustavně služebně vzdálen. Za pomoci

svého ředitele na schlikovských panstvích, v té době Karla Görnera, kterému zasílala v tomto smyslu četné dopisy s různými, až dojemnými žádostmi, se o to pokoušela. Její dopisy se stávaly závislejšími, její rukopis, krásné písmo prozrazující její jemnou povahu, avšak úzkostlivou, tesknou, dojemnou až zoufalou, čím blíže přicházel rychlý konec. Svůj poslední dopis psala, když už kráčela do bran Osudu, odkud není návratu, (in articulo mortis) těsně před smrtí, snad jen několik málo hodin. Ano, in extremis – v poslední chvíli – v hodině smrti. Její smrtí jí přestaly pozemské starosti a jen shora se dívala co dělají její děti, mnohdy bývala zarmoucená nad životem Ervína, do kterého vkládala mnoho nadějí. Zajisté ji mnoho radosti přinášel její druhorozený syn, který celé budoucí břímě sám na svých bedrech nesl. Oba bratři v mládí studovali v Dolním Rakousku v obci Seitenstetten v benediktinském klášteře na gymnáziu. Později František vystudoval univerzitu v Innsbrucku od 29. listopadu 1873. Absolutorium v Innsbrucku získal 31. prosince 1877. Některé poznámky si psal těsnopisem, z této doby je zachován jeho „Index“ o 22 stranách. Mezitím mladičkový hrabě Ervín nastoupil v roce 1872 na své statky svých starodávných předků, které patřily Schlikům od roku 1634. Byl tehdy slavnostně uvítán v Kopidlně jako majorátní pán ve svých teprve 20 letech. Byl velice mladý, samozřejmě nezkušený, bez praxe, nikdy nechodil po svých dvorech na statcích za svými zaměstnanci rukou něco okouknout, prostě nikdy se s nimi nesblížil. Z řad úřednictva ho jen obletovali patolízalové, poklonkovali mu a tím ho kazili, jak už to bývalo, zatímco mu měli být příkladem. Upřímnost se před takovým tyátrek raději schová. Ervín neměl zásadní cíle, chtěl si jen užívat světských radovánek, ale hlavně se nikdy nenaučil za celý svůj život pracovat. O to vše se spolu s řediteli a správci pečlivě a spolehlivě staral jeho mladší bratr František. Mnozí lidé říkali, proč by pracoval, má na to dosti ochotných lidí, přece je to bohatý aristokrat. Ervín hr. Schlik byl jinak dobrého srdce, snad až příliš „velikého“, později velmi nemocného, na což zemřel, ale nepředbíhejme. Hrabě chtěl žít bezstarostně, užívat si pokud to jen nejdéle půjde. Jeho největší zálibou byl hlavně lov a krásné ženy. Nevím čemu dával větší přednost. A později, když se téměř ve 40 letech oženil, hlavně výše apanáže, a to i pro svoji manželku „Geginu“. O stavu svých panství ani o věci veřejné, které se řešily v kopidlnském regionu, neměl hlubšího zájmu, snad jen v Praze nebo ve Vídni, kde měl své paláce, se zúčastňoval společenského života. Je však pozoruhodné, že později, kdy již byl dědičně členem Rakouské panské sněmovny ve Vídni (viz. Batovcův almanach z r. 1900) se musel nějak politicky projevovat, ale to bylo spíše zapříčiněno jeho rodem, tedy dědičně nežli politickým přehledem a ambicemi. Není nikde doloženo, že by tam měl, byť sebemenší, politický projev. Na to byl příliš malý člen z Čech, bez zásluh a politických zkušeností, i když majetný, aby se vůbec mohl prosadit mezi vysokou šlechtou v panské sněmovně zastupující. V tomto roce byli od nás také členy poslanecké sněmovny ve Vídni např.: Josef Hlávka, Fr. Lad. Rieger, Konrád Ungnat z Weissenwolffu, (který získal v soudním sporu nad Schliky v roce 1912 fideikommissní panství), dále hr. Vrints Max. z Falkensteina. Hrabě Vrints Max. z Falkensteina u nás vlastnil Miličevy, jeho dcera byla krátký čas manželkou hr. Zikmunda Schlika (*1916) z Jičina, Husova tř. 393, a když jsem se za ním tři

Zámek Kopidlno

Zámek Staré Hrady

Zámek Vokšice

Dále 2 paláce ve Vídni, a to na Praterstrasse č. 38 a další palác na Schlickplatz č. 25. Jeden palác měli také v Praze II. na rohu Ferdinandstrasse (později Národní třída) a ulice Spálená č.62, léta již na jeho místě stojí obchodní dům „Tesco“. Kdysi tuto budovu koupil generál jízdy Frant. Jindřich II. Schlik (1789–1862) od manželů Gottfrieda a Barbory Blüher za 15 000 floránů. Kupní smlouva byla podepsána 16. 12. 1853. Po nákladné rekonstrukci domu dal generál na nejhořejší části „Pražského domu“ instalovat, jak bylo jeho zvykem, schlikovský erb s letopočtem MDCCCL. Budova byla celkově přestavěna v bohatém slohu kolem roku 1848.^{2/}

Hrabě František Schlik (23. 5. 1789 Praha – 17. 3. 1862 Vídeň)

vynikající hospodář. Snad také proto, že ze dvou manželství neměl žádných dětí, se s celou svojí energií vrhl na zvelebování hospodářství a podnikání a měl vynikající výsledky. V pozdějších letech hr. Ervín nebyl dobrým hospodářem a o svá panství projevoval minimální zájem, jeho zájmy byly jinde. Ještě že měl zodpovědného bratra hr. Františka (1854–1925), který veškerou tíhu vzal na sebe.

Ještě poznámka k majitelům zámku Kopidlno. Schlikové zámek vlastnili od 21. května 1638 až do r. 1912, kdy ho po prohraném soudním sporu navždy ztratili. Po smrti hr. Ervína se vše změnilo. Po prohraném soudním sporu s hrabaty Weissenwolfvými, který se táhl 6 let a šlo tehdy o celé fideikomisní panství, se noví „majitelé“ na panství slétli jako „supi“ až do roku 1945. Po 2. světové válce stát zámek zkonfiskoval (jak jinak) do té doby posledním majiteli hrab. Marietta ThurnTaxis (1905–1980), která byla provdána za 2. světové války za hr. Mensdorff-Pouilly. Matka Marietty se za svobodna jmenovala Henrietta hr. Weissenwolfová a provdala se za hr. ThurnTaxis.

Je tedy na čase po 105 letech od úmrtí hr. Ervína Schlika poodhalit roušku zapomenutí o životě tohoto kavalíra – bohatce. Vraťme se tedy do mládí Ervína a jeho sourozenců. Rodiče jim již brzy zemřeli, dokonce před jejich dědečkem gen. Fr. Jindř II. Schlikem (1789–1862) vojevůdcem v mnoha bitvách i proti císaři Napoleonovi I., kdy také přišel o oko. V poslední bitvě „u Solferina“ (24. června 1859) ho dodatečně císař František Josef I. pověřil velením 2. c.k. rakouské armády po neschopném gen. Gyu-

V této budově také koncertovala na klavír generálova sestra Elis hrab. Schliková (1790 Mohuč – 1855 Praha), žel jen minimálně let, která ji zbývala do jejího skonu. Elis byla dobrou hudebnicí i básníčkou a velice zručně také malovala. Jinak byla Stiftsdame im Maria-Schul in Brünn, čili čestná členka nadačního řádu v klášteře v Brně. Přesněji v „Ústavu šlechtičen Marie Školské c.k. v Brně“, Medlánky a Nové Město). Jak vidíme Marie Elisabeth hr. Schliková se narodila v Mohuči, kde byl její otec Josef Jindřich Schlik (1754–1806) habsburským diplomatem-vyslancem, a předtím také na kadaňském dvoře také v diplomatických službách. Ale vraťme se zpět k rodovému majetku Schliků. Majetek, který Schlikové v této historické době vlastnili, byl obrovský.

Někteří členové rodu se o majetek obzvláště přičinili. Nejvíce však například stavebník velišského zámku v roce 1700 a jičíněvského zámku v letech 1715–17 Fr. Josef hr. Schlik (1656–1740), který byl mimořádně

STRUČNÉ POJEDNÁNÍ O ŽIVOTĚ A SMRTI POSLEDNÍHO MAJORÁTNÍHO PÁNA – MÉHO DĚDEČKA P. ŘÍŠSKÉHO HRABĚTE ERVÍNA SCHLIKA (1852–1906) A O NĚKTERÝCH ČLENECH RODU

1. část

Ervín Tůma

*Hrabě Ervín František Schlik
(1852–1906)*

Hrabě Ervín Schlik byl c. k. komořím, rytířem suverénního řádu Maltéžského, čestný člen obce Gredes v Rakousku, dědičný člen panské sněmovny ve Wien a dědic majorátu (dva poslední tituly po svém dědečkovi generálu jízdy hrab. Fr. Jindřichu II. Schlikovi doživotně). Nevím, zda-li jsem ten povoláný a jestli se strefím do vkusu všem lidem, kteří tohoto aristokrata mohou historicky znáti.

Hrabě Ervín žil v 15. generaci svého rodu. Narodil se 22. ledna 1852 v Seisenegg v Dolním Rakousku, okres Amstetten, kraj Sankt Pölten a zemřel 26. dubna 1906 ve Vídni II. Praterstrasse 38, ve svém schlikovském paláci, kde zpravidla každoročně trávil zimní měsíce. Letos to tedy bylo 159 let od jeho narození a 105 let od jeho úmrtí. Osada Seisenegg se zámek je vzdálena od okresního města Amstetten asi 4 km východně. Zámek patřil svob. pánům Riesenfelsům a v tamní zámecké kapli se v roce 1849 po 7 a půl roce vojenské služby Ervínův budoucí otec c.k.

opor. jezdeckta Jindřich Fr. hr. Schlik (1820–1859) oženil s jejich dcerou Žofií von Riesenfels (1831–1861 Jičíněves). Bohužel Jindřich František zemřel tři roky před svým otcem, generálem jízdy Fr. Jindřichem II. Schlikem (1789–1862), a proto se nemohl státi majorátním pánem. Když jsem před lety zámek navštívil, byl uzavřený kvůli generální opravě. Přesto jsem se dostal alespoň do zámecké kaple, kde bylo malé hrabátko pokřtěno. V této kapli je zasazena deska s nápisem připomínající nepřerušenost rodu Riesenfelsů od začátku do konce života poslední majitelky panství, která by jistě mohla jako dívka malého Ervína znáti, neboť byli spolu příbuzní.

Doslovný nápis na desce je:

*Melanie
Habsburg – Lotringen
geb. Freiin v. Riesenfels
20. 9. 1898 – 10. 11. 1984
Die letzte Besitzerin
ununterbrochene Geschlechter
folge
seit 1665 – 1984*

Během roku od narození malého Ervína s ním rodiče přijeli na své statky do Kopidlno (okres Jičín). Jak je všeobecně známo Schlikům po staletí k rodovému majetku tedy patřilo (ve stručnosti):

- a) **Fideikomisní panství Kopidlno – Staré Hrady:** (jednotlivé dvory – statky) Kopidlno 216,74 ha, Běchary 304,74 ha, Filipín 221,45 ha, Kamensko 197,27 ha, Psinice 200,17 ha, Nový Dvůr 297,09 ha, Staré Hrady 187, 87 ha, Milkovice 199,1 ha a Slavhostice 195 ha
- b) **Allodialní panství Veliš – Vokšice, Jičíněves s Bartoušovem, Drštěkryje a Bílsko:** Vokšice 401,13 ha, Staré Místo 248,98 ha, Jičíněves 283,12 ha, Bartoušov 172,76 ha, Slatiny 252,51 ha, Střevač 231,43 ha, Sofienhof 118,08 ha. Dalších asi 1000 ha bylo propachtováno. Zahrnutý jsou: pole, louky, zahrady, pastviny, lesy, rybníky, řeky, potoky a parcely.

Tato čísla jsou z roku 1900.^{1/}

V Čechách vlastnili Schlikové také 4 zámky (Kopidlno, Staré Hrady, Vokšice a Jičíněves).

ovdovělého Zdenka Kaplíře ze Sulevic. Když Kaplíř zemřel roku 1686, zdědila mimo jiné i statek se zámkem v Újezdu sv. Kříže při cestě od Horšovského Týna (Bischofteinitz) za Štítary s kostelem sv. Vavřince (Sankt Lorenz) proti toku horní Radbuzy. Po její smrti převzali tento majetek Kotzové z Dobrše, potomci jejího bratra Cukra z Tamfeldu. V 19. století tu Kotzové hostili sourozence Mánesovi, pro které to bylo ideální prostředí k tvorbě.

- Konečně třeba nastolit otázku, jaký je příbuzenský vztah mezi Evou Radimskou ze Slavkova (1555–1618), babičkou Zdenka Kaplíře, a rodem polabských Radimských. Ottův slovník má na straně 668 heslo Vidlák Radimský ze Slavkova s tím, že jde o starožitnou vladycskou rodinu z okolí Sedlčan. Jan Vidlák (1414–1458) nabyl tvrze Slavkova u Votic. Jeho vnuci Jan a Václav drželi na počátku 16. století Radim na Kolínsku, odtud pochází druhé rodové příjmení Radimských.^{24/} Sám Václav Vidlák, praděd Evy Radimské-Kaplířové se stal držitelem Radimi na přelomu 15. a 16. století. Trochu naproti přichází kolínský amatérský historik František Straka, který ve Věstníku Klubu českých turistů č. 1–2 z roku 1939 uvádí: „Roku 1533 odkázal primátor (Starého Města pražského) Jan Pašek z Vratu díl panství Toušeně s mlýnem u Čelákovíc svému příbuznému Janu Radimskému (ml.) ze Slavkova.“ Zatím nejnovějším pramenem byla Marie Fragnerová rozená Radimská (*1905 Kolín), dle níž její praděd Jan Radimský narozený 1813 v Čelákovících koupil v létě 1851 mlýn v Kolíně na pravém břehu Labe (Podskalský). Byl to praprapravnuk také Jana Radimského z přelomu 17. a 18. století.^{25/} Také jsem zaznamenal stať od K. Kožíška ve sborníku Poděbradsko z roku 1912, dle níž statek „Všechlapy držel od roku 1521 Zikmund Stružný. Ten nabyv prostředků koupil některá zadlužená zboží od Jana Radimského ze Slavkova a na Radimi, ves Chotutice a v Kotkově dvůr poplužní. Jan Radimský brzy zemřel a nastaly nepříjemné soudy“.

Poznámky:

- 1/ Vávra, Josef. Dějiny královského města Kolína nad Labem. Oddělení druhé od r. 1618 až po naše časy. Kolín 1888, s. 174.
- 2/ Formánek, Jaroslav. Před 375 lety vznikl rod Formánků v Kolíně. Genealogické a heraldické listy. 2009, roč. 29, č. 2, s. 54.
- 3/ V říjnu 1648 byl Kolín obsazen a vyplněn Švédy.
- 4/ Mírové smlouvy byly uzavírány v období 15. květen–24. říjen 1648.
- 5/ Miltner, Josef Bohuslav. Kašpar Zdeněk hrabě Kaplíř svobodný pán ze Sulevic, obránce Vídně proti Turkům 1683. Hradec Králové 1877, s. 32.
- 6/ Tamtéž, s. 7.
- 7/ Tamtéž, s. 10. Vondrovský, Václav. Královské město Plzeň a 35. pěší pluk. Monarchistické listy. 2006, č. 1–2, s. 15.
- 8/ Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 13. Praha 1898, s. 970.
- 9/ Martínek, Miloslav. Turci před branami. Magazin Práva, 11. 9. 2004, s. 28, 29.

- 10/ Miltner, Josef Bohuslav. Kašpar Zdeněk hrabě Kaplíř svobodný pán ze Sulevic, obránce Vídně proti Turkům 1683, c. d., s. 21.
- 11/ Ackerl, Isabella. Von Türken belagert – von Christen entsetzt. Das belagerte Wien 1683. Wien 1983, S. 56, 57.
- 12/ Tomek, Václav Vladivoj. Děje mocnářství Rakouského. 2. vydání. Praha 1874, s. 114.
- 13/ Slovník naučný. Díl IV. Praha 1864, s. 539.
- 14/ Miltner, Josef Bohuslav. Kašpar Zdeněk hrabě Kaplíř svobodný pán ze Sulevic, obránce Vídně proti Turkům 1683, c. d., s. 20.
- 15/ Ackerl, Isabella. Von Türken belagert – von Christen entsetzt. Das belagerte Wien 1683, c. d., S. 175.
- 16/ Fiala, Václav. Vídeň. Literární toulky dunajskou metropolí. Praha 2004, s. 87, 307.
- 17/ Hora-Hořejš, Petr. Toulky českou minulostí. Čtvrtý díl, [Od bitvy na Bílé hoře (1620) do nástupu Marie Terezie (1740)]. Praha 1995, s. 112.
- 18/ Miltner, Josef Bohuslav. Kašpar Zdeněk hrabě Kaplíř svobodný pán ze Sulevic, obránce Vídně proti Turkům 1683, c. d., s. 35.
- 19/ Památník gymnasia královéhradeckého. Hradec Králové 1927, s. 77.
- 20/ Fučík, Josef. K významu českých zemí pro vznik stálé habsburské armády. Historie a vojenství. 2000, č. 2, s. 340, 341, 342.
- 21/ Formánek, Jaroslav. Prameny života a díla Josefa Svatopluka Machara. Genealogické a heraldické listy. 2005, roč. 25, č. 1, s. 7.
- 22/ Stehlík, Ladislav. Země zamyšlená. 3. díl. Praha 1970, s. 11, 12.
- 23/ Miltner, Josef Bohuslav. Kašpar Zdeněk hrabě Kaplíř svobodný pán ze Sulevic, obránce Vídně proti Turkům 1683, c. d., s. 36.
- 24/ K rodu Vidláků viz Vidlák, Miloš. Vidlákové a Kaplířové na Neústupově. Heraldika a genealogie. 1991, roč. 24, č. 3, s. 121–140.
- 25/ Marie Fragnerová zemřela 17. července 2007. Když jí bylo 90 let napsala své vzpomínky do vídeňské publikace „Kindheit in Böhmen und Mähren“ vydané roku 1996. Na straně 137 uvádí, že rod Radimských pocházel z jižních Čech a hlásil se k Českým bratřím. Po Bílé hoře emigrovali Radimští do Polska a vrátili se až po 170 letech.

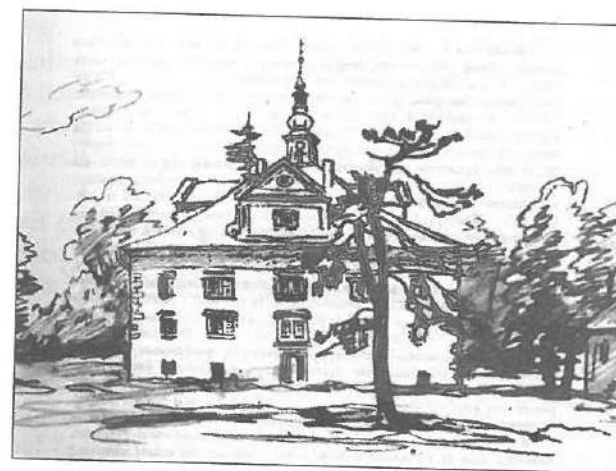
Letos na jaře vyšel IX. díl Velkých dějin zemí Koruny České, zpracovaný PhDr. Pavlem Bělinou a dalšími odborníky. Začátek tohoto dílu je věnován obraně obležené Vídně v létě 1683. První zmínka o gen. Kaplířovi je na str. 16, kde pod vyobrazením císaře v kruhu pěti úspěšných vojevůdců z léta 1683 chybí Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic, který se zásadním způsobem podílel na obraně Vídně. Následná str. 17 uvádí, že Kaplíř se smrtelně urazil. Také se cituje z dopisu východočeského šlechtice té doby Václava Rašina z Rýzmburka s tím, že nebýt zkušeného Kaplíře nevěděl by si Starhemberk rady v té svízelné situaci Vídně. Na str. 23 se připomíná jaro 1686, když císař nevěděl jak postupovat proti Turkům na Panonské nížině. Poslal opět pro Kaplíře, aby mu poradil. Kaplíř rozhodně stanovil směr Budín. Na str. 290 se jmenují 3 nejlepší a nejvyšší vojenští činitelé, kteří se v období 1683–1740 uplatnili ve vojenství monarchie z řad české aristokracie: Kryštof Vilém Harant, Zdeněk Kaplíř ze Sulevic – hrdina obrany Vídně, Leopold Šlik.

Ackerl čerpá především z J. Vaelkerna, historiografa, který v době obležení Vídně byl ve stavu nemocných a byl podřízen E. R. Starhembergovi. J. B. Miltner důvěřoval tehdejšímu městskému písaři a syndikovi N. Hockemu, který byl všude – na bojišti i v kanceláři, a spolupracoval s oběma představiteli obrany Vídně. I. Ackerl neakceptuje podřízenost E. R. Starhemberga jako vojenského velitele města Z. Kaplířovi jakožto císařova pověřence při řízení obrany obklíčené Vídně. Napomáhá tomu fakt, že autorka na straně 57 své práce neuvádí mezi členy tajné rady deputovaných, Kaplířem jmenovaných, generála E. R. Starhemberga, ale jeho příbuzného mladičského setníka Guida Starhemberga. Ani v dalším případě jméno E. R. Starhemberg nebylo uvedeno. Bylo to, když Jan Sobieski píše v dopise své choti, „že hladem trpící Poláci–osvoboditelé se hrnuli do města, načež prý hrabě Starhemberg kázal: nepouštět je a střilet na ně. Chci se vzdálit od tohoto města Vídně, kde se střelili na našince“ (Miltner s. 21). Poslední věta je totožná i u I. Ackerl: „ich will mich von diesen Stadt Wien entfernen, wo man auf Unserm Feuer“ (Ackerl s. 165).

- 5) J. B. De Rocoles (1620–1696), francouzský dějepisec, ve své práci „Vienne deux fois assiégée par le Turcs“ porovnával prameny všeho druhu a třídil je. Jako znalec tehdejší doby s nadhledem nezúčastněného vyvozuje: Vídeň byla zachráněna z velké části díky řízení a péči hr. Kaplíře.
- 6) „Neue Militärische Zeitschrift“ 4. Band, 10–12 Heft. Wien 1813. Odborný vojenský časopis začátku ponapoleonského období vyhodnocuje nově zpřístupněné archivní dokumenty. Dovídáme se, že Kaplíř vyvinul v nejtěžších dnech pro Vídeň iniciativu a dal zřídit nová palebná postavení pro dělostřelecké baterie, tolik potřebná pro oslabení dotírající nepřítel.

Doma u Kaplířů

Zatímco léto 1683 bylo pro Vídeň velmi horké, Praha žila kulturní událostí. Tehdy vedl obranu obležené Vídně 72letý generál Zdeněk Kaplíř ze Sulevic, snad rodem z pražské farnosti sv. Jiljí. Na pomoc Vídně také z Prahy včas dorazil pěší pluk Kaiserstein a jízdní pluk Dupigny (později 8. dragounský). Přese všechno měla Praha ještě potenciál na osazení bronzové sochy Jana Nepomuckého na Karlově mostě podle velkého modelu Jana Brokoffa, vytvořeného na zámecké zahradě při poběžovickém panství v letech 1680–1681 z lipového dřeva.^{22/} V sousedství byl statek Zdenka Kaplíře ze Sulovic Újezd Chodový, dnes Újezd sv. Kříže (Heiligenkreutz). Kaplíř tento majetek včetně zámku koupil v únoru 1678 od Wolfa Maxmiliána Lammingerera svobodného pána z Albenreithu za 130 tisíc zlatých rýnských.^{23/} Rod Lammingerů, původem z Bavorska, zde sídlil od roku 1534. Tady v létě 1683 žila Kaplířova choť Anna rozená Cukrová z Tamfeldu a modlila se za šťastný návrat svého manžela z Vídně.

Zámek v Újezdu sv. Kříže (něm. Heiligenkreuz) někdejší majetek Zdenka Kaplíře ze Sulevic, který byl zbourán v 70. letech 20. stol.

Tímto krajem putoval v 60. letech 20. století básník Ladislav Stehlík, „vyzbrojen“ znalostmi z archivů a kreslířskou zručností. Uplynuly další desítky let, když jsem v neděli 19. května 2002 navštívil Újezd sv. Kříže. V mohutné barokní faře nad silnicí ještě žil pan farář, který hovořil s básníkem Stehlíkem. Ještě je tu kostel zasvěcený Nalezení svatého Kříže se starým hřbitovem ve stínu staletých lip. Nad hřbitovní branou zůstal těžko čitelný nápis: „Eingang in ewige Ruhe“. Dříve tu žili lidé německé národnosti, o čemž vypovídají i staré náhrobky. Ale zámek jsem neviděl. V 70. letech sloužit česká slečna Zajíčková z Tachovska. Ve 20. letech se vdala za místního německého mládence Hildweina. Z tohoto svazku přišel na svět chlapec jménem Jirka (Georg), který po druhé světové válce se přiznal do bádenského Kulsheimu.

Rodové a regionální návaznosti

- Před 20 lety jsme s panem Georgem Hildweinem začali organizovat výstavu obrazů vedutisty Vincence Morstadta (1802–1875), rodáka z Kolína nad Labem. Výstava se pak konala v září 1993 v Kulsheimu, odkud Morstadtové pocházeli. Vincencův děd Jakub Morstadt (* 1. 3. 1731 Kulsheim) přišel do Čech v dubnu 1757 jako elitní granátník pěšího pluku vyslaným mohučským arcibiskupem bránit Prahu proti severoněmeckým útočníkům. Obrazy Prahy a Kolína z doby biedermaieru měly velký úspěch. Georg Hildwein tu působil také jako česko-německý tlumočník. Z Prahy sem přijelo vedení Muzea hlavního města Prahy a z Kolína představitelé radnice.
- Se Zdenkem Kaplířem jsou spřízněni i kolínští Cukrové. V Kolíně dne 7. února 1928 zemřela vdova po obchodníku Božena Rodrová rozená Cukrová z Tamfeldu. Z téhož rodu Anna rozená Cukrová z Tamfeldu si roku 1665 vzala za manžela

radý (jejíž byl Kaplíř místopředsedou) a jeho zásluhy jsou tak zřejmé, že jen slepá nenávisť je nemůže vidět. „Ale ona to není jen nenávisť, ale jak se vzdalujeme od roku 1683, tím více nastupuje povrchnost a česká upozaděnost. Není vidět žádné upomínky na Zdenka Kaplíře. To Poláci se zasadili o několikeré zvěčnění svého Jana Sobieskeho v rakouské metropoli.^{9/} I když polský osvoboditel Vídně odjžděl s trpkostí a nepřijemnými zážitky.^{10/}

Vyjasnit zásluhy Zdenka Kaplíře by rozhodně pomohla znalost dopisu císaře prchajícího z Vídně, kde prosí našeho generála o návrat do Vídně a její záchranu. Tato fakta vedle J. B. Miltnera publikuje pouze rakouská autorka Isabella Ackerl roku 1983^{11/} a český publicista Miloslav Martínek roku 2004. Nicméně historik, vládní rada a univerzitní profesor V. V. Tomek se v 70. letech 19. století vyjadřuje opatrně zřejmě v důsledku tehdy již oficiálně protěžovaného E. R. von Starhemberga: „Posádka vídeňská velením Rüdigerera ze Starhemberga a Zdeňka Kaplíře ze Sulevic odpírala celých osm neděl všelikým divokým útokům Turků.“^{12/} Obdobně čteme v Riegrově první české encyklopedii: „Zdeněk Kaplíř si získal znamenité zásluhy zejména roku 1683 při obležení Vídně od Turků, kdež stál po boku co učený pomocník proslulému hraběti Starhemberkovi.“^{13/}

Na poslední chvíli, kolem 6. září 1683 zabránil Kaplíř katastrofě, když skupina na vídeňském magistrátu se pod dojmem svízelné situace nepohodla s hrabětem E. R. Starhembergem a chtěla vydat město Turkům.^{14/} To již byl 56letý primátor J. A. von Liebenberg těžce nemocen a zbývalo mu pár dnů života. Také magistrát Vídně po osvobození byl Kaplíři nejvíce vděčen a poukázal mu peněžní dar 15 tisíc guldenů (dle Isabelly Ackerl).^{15/}

A zase český autor Václav Fiala po Paříži napsal před několika lety knihu o Vídně, v níž uvádí: „Moje práce je o těch opomenutých.“ A píše, že: „V Schottenkirche je pohřben polní maršálek E. R. Starhemberg, který roku 1683 vedl obranu Vídně.“ O Kaplíři není ani zmínky.^{16/} Lépe psal Petr Hora v Toulkách českou minulostí^{17/}: „Obyvatelstvo (Vídně v létě 1683) se však odhodlaně bránilo, mj. zásluhou českého válečníka Kašpara Zdeňka Kaplíře ze Sulevic...“

Závěr přenecháme J. B. Miltnerovi: „U spisovatelů pozdějších (18. a 19. století) snad ani tak nevadila národní nepřítel k Čechovi, jehož jméno nedovedli správně napsat ani vyslovit, jako spíše povrchnost při posuzování a nedobré pochopení činnosti Kaplířových, ba i obyčejná snaha soustřeďovat slávu v jediné osobě. Jakmile je mytos hotov, pohodlí a zvyk se postarají o jeho ustálení.“^{18/} Možná přidám ještě něco k tomu závěru. V neděli 6. listopadu 2005 od 19.30 do 20.15 hodin vysílala německá televize ZDF pořad o bitvě u Vídně v roce 1683. Jen a jen Starhemberg byl jmenován jako obránce Vídně. Za německé historiky tam hovořil Karl Vocelka. Filmová rekonstrukce bitvy pocházela z Kolína nad Rýnem.

Mezi prameny to vře

- 1) Jan Bohuslav Miltner, profesor dějepisu a zeměpisu na c.k. gymnáziu v Hradci Králové v letech 1871–1884. Jeho žák Ladislav Klumpar již jako advokát roku 1927 vzpomínal: „Z mladších profesorů imponoval nejvíce J. B. Miltner. Byl his-

torikem. Ve výroční zprávě z roku 1877 prováděl v monografii o Kašparu Zdeňku hraběti Kaplíři, svobodnému pánu ze Sulevic, obránci Vídně proti Turkům, důkaz, že tento český šlechtic měl o obranu Vídně větší zásluhy, než mu rakouská historie vedle Němce Starhemberga popřávala.“ Prof. Miltner byl elegantním duchem i vzhledem. Přibledlou tvář doplňovaly výrazné černé vlasy, knír a licousy. Svižná postava, neobvykle korektní chování a přímé držení těla vzbuzovaly u studentů nekompromisní respekt. Jeho přednášky studenti přímo „hltali“^{19/}

- 2) Josef Fučík (*1933 Olomouc), vojensko-ekonomický historik, zdůrazňuje, že i při centralizaci habsburské armády po třicetileté válce, zůstal českým stavům v rukou mocný ekonomický nástroj, působící na rozhodování panovníka. Bylo to financování stálé armády a válečných tažení (války s Turky). Tato situace se dala využít. A využívala se. Samozřejmě to byla také nebyvalá zátěž, která zpomalila náš hospodářský rozvoj ve 2. polovině 17. století. Vždyť na celkovém financování obrany proti náporu Turků a na vybavení kontingentu vojáků pro habsburskou armádu se tehdy podílely české země téměř 65 %. Z toho absolutně nejvíce připadlo na vlastní Čechy. „Byl to však také významný příspěvek k záchraně celých rozsáhlých území našeho kontinentu před zpusťšením a k odvrácení vážného nebezpečí pro celou evropskou civilizaci. Je podivné, že jsme se k tomuto významnému podílu na této misi nepřihlásili, na rozdíl od našich sousedů. Na místo toho vzniklo u nás mnoho plačtivých esejů o bezohledném habsburském vysávání našich zemí. Do schémat těch, kteří chtěli dojmát národ tragikou třistaleté poroby, se sice hodily české kontribuce, méně však již Zdenko Kaplíř ze Sulevic se svými druhy, statečně bojující na vídeňských šancích v roce 1683. Dodnes je pro nás neznámou postavou českých dějin.“^{20/}
- 3) Josef Svatopluk Machar (1864–1942), literát, spolubojovník T. G. Masaryka za vznik republiky, tvůrce čs. armády, první starosta čs. skautingu. Žil ve Vídně v letech 1889–1918. Ve svých básních tepal pokrytectví českého „vlastenectví“ i nekritické přijímání „vzorů“ ze zahraničí. Konstatoval stejně jako Jan Neruda, že západní státy nikdy neoceníly úlohu střední Evropy jako obranného valu proti militantním vpádům vedeným přes Balkán. Zatímco střední Evropa se tím vyčerpávala a zaostávala ve vývoji, západ se v klidu rozvíjel a navíc ještě středoevropské země povyšenecky přehlížel. „Národy evropské východněji bydlící po staletí v dotyku s Tatary, Huny a Turky zkrvácely odrážením nájezdů, aby tím klidněji se mohla rozvinout Evropa západní. Ta pak v „odměnu“ ztupila východ, že jeho vývoj zaostává. Bouřlivá vlna lidského oceánu valí se vždy poznovu přes nás, láme stromy života sotva povyroslého...“^{21/}
- 4) Isabella Ackerl, rakouská spisovatelka, vychází z hlavních pramenů té doby stejně jako J. B. Miltner: J. Feige, J. Ghelen, N. Hocke, Ch. Huhn, J. Sobieski, J. Vaelkern. Ale výsledný dojem po přečtení obou děl o obraně Vídně roku 1683 je rozdílný, někdy až protichůdný. Je to hlavně v poměru generálů Starhemberg – Kaplíř. Už jen po stránce formální u rakouské autorky je jméno Starhemberg uvedeno 21 ×, Kaplíř jen 3 ×. U Miltnera jsou tato jména v rovnováze – 36 ×, Isabella

ČESKÝ GENERÁL UBRÁNIL VÍDEŇ V LÉTĚ 1683

K 400. výročí narození Zdenka Kašpara hraběte Kaplíře ze Sulevic (1611–1686)

Jaroslav Formánek

Neznáme přesný den ani měsíc, kdy přišel na svět. Nevíme také, jestli to bylo ve středočeské Kolči, nebo v Praze. Známo však je, že pochází ze staročeského šlechtického rodu Kaplířů ze Sulevic.

Ve čtvrtek 19. srpna 1648 zastavil v Kolíně při levém břehu Labe „jízdni pluk pana rytíře Zdenka Kaplíře ze Sulevic, bránící Prahu, v síle 300 koní, když se mu podařilo nad ránem prorazit švédským obležením ze zcela vyhladovělé Prahy. V Kolíně dostal fedrunk 300 liber chleba, 3 sudy piva a 10 korců ovsa...“^{1/} Kolínský chléb byl z mouky tamního císařského mlýna, kde od roku 1643 správcem pekař Jan Formanů.^{2/} Představitelem města Kolína byl tehdy Kaplířův kolega, vysloužilý důstojník císařské jízdy pan Michal Salaj rytíř z Cifry.^{3/}

Plukovník císařské jízdy Kaplíř, teprve 37letý, měl naprostou důvěru u císaře Ferdinanda III. a později i u jeho syna Leopolda. Nebyl zaslepen vidinou slávy, ani materiálními požitky. Mezi rakouským vysokým důstojnictvem patřil ke vzácné výjimce.

Po vestfálském míru^{4/} válčil v Itálii ve službách španělských Habsburků. Jako padesátník dosáhl hodnosti generála – znalce dělostřelectva a zasedal už jako odborník u dvorské válečné rady ve Vídni, kde se stal následně i místopředsedou. Za přísedícího byl tehdy do rady přijat třicetiletý důstojník E. R. Starhemberg a zůstal Kaplířovým podřízeným.^{5/} Mezitím měl také Kaplíř funkci vojenského guvernéra Tyrolska.

Veduta Vídň z r. 1672 od Georga Mathause Vischera, kněze a topografa

Ve svých 70 letech asistoval Kaplíř, již jako důvěrník císaře Leopolda I., při korunovací jeho třetí choti Eleonory na královnu uherskou v Šoproni (Oedenburg). Kaplíř byl specialistou také na uherskou problematiku a jedině on přicházel v úvahu jako obratný vyjednavatel pro jednání s uherskými stavy. Bylo to již v citlivé době, kdy Turci využívali nespokojenosti některých uherských magnátů. Ještě 5. července 1683 Kaplíř odvážně zachránil svatoštěpánskou korunu těsně před zábořem Bratislavy (Presburg) Turky a uherskými vzbouřenci. Samozřejmě tentokrát si Turci byli jisti dobytím Vídně. Měli více než desetinásobnou přesilu. Na jejich straně byli také spojenci z Krymu, Balkánu, Blízkého východu, uherští vzbouřenci a dokonce i „nejkřesťanštější“ král Ludvík XIV. z Francie, který dodal Turkům moderní techniku včetně dělostřelectva.^{6/} Turkům „pomáhaly“ také nepořádky v rakouském vojsku a jeho velení.

Metropole na Dunaji byla v totálním ohrožení. Rozhodovalo již jen několik dní a hodin. Na rozdíl od roku 1529 se Turci tentokrát soustředili jen a jen na Vídeň. Císař s dvorem z Vídně uprchl stejně jako desetitisíce Vídeňanů. Ještě předtím bylo rozhodnuto povolání do Vídně tehdy již staříckého, ale zkušeného válečníka v praxi a teorii, státníka, vyjednavatele i administrátora, generála Kaplíře. Císař Leopold I. to považoval za poslední možnost záchrany a stačil napsat 72letému Kaplířovi úpěnlivý pověřovací list až cestou na útěku. Osobně ho zplnomocňuje sestavením tajného sboru svých zástupců (Geheime Deputierte-Collegium) – prakticky to byla císařem pověřená vláda s jediným úkolem – ubránit Vídeň. Byl to úkol především vojenský, ale i politický, administrativní, koordinátorský a lidský ve vztahu k magistrátu Vídně a jeho obyvatelstvu. Zdenek hrabě Kaplíř to úspěšně zvládl svým pevným úsilím zkušeného generála i vyjednaváckými schopnostmi. Než dokončili Turci obklíčení (13. července), stihl ještě posílit obranu Vídně několika částmi pluků z českých zemí.^{7/} Na hraběte Kaplíře byl vznesen úkol jak nesnadný, tak čestný, čímž také nadešla nejslavnější doba v jeho životě.

Převzal město v naprostém chaosu, bez zásob a s nedokončenou stavbou městského opevnění. A pak 62 dní, až do příchodu spojeneckých vojsk pod vedením polského krále Jana Sobieskeho, udržela Vídeň svá obranná postavení. Nadto srdnatě se bránící metropole vázala státníci nepřátelská vojska a usnadnila tak vítězství spojencům. Ostatně kdyby Vídeň padla v plen, nebylo by co osvobodovat a Evropa by byla postupně islamizována po balkánském vzoru.

Pramen(y)

Nejzvěrubněji a nejprůkazněji popisuje události v létě 1683 ve Vídni prof. Jan B. Miltner ve spisu „Kašpar Zdeněk hrabě Kaplíř svobodný pán ze Sulevic, obránce Vídně proti Turkům 1683“. Vše dokládá výpověďmi přímých svědků – účastníků toho vídeňského léta 1683, archivní dokumentací i analytiků té doby. Posuzuje a porovnává prameny psané latinsky, německy i francouzsky. Především z Miltnerova díla se mi vyjevil dříve uvedený obraz našeho hrdiny. Tento literární zdroj je málo známý, jen Ottův slovník naučný^{8/} z něho cituje: „Když roku 1683 Turci do Uher vpadli a k Vídni se blížili, císař Leopold zřídil pro obranu Vídně tajný sbor deputovaných a Kašpara učinil jeho předsedou. Tu řídil obranu Vídně jako zástupce císařův a dvorské válečné

kníže Jan Kristián z Eggenbergu do šlechtického stavu Jiřího Jakuba Břeského, sirotčího písaře, který zastával i úřad správce na eggenberském panství v Českém Krumlově. Také se věnoval vojenské kariéře – účastnil se v hodnosti plukovníka bojů ve válkách proti Turkům. Tento úřední dokument obsahuje kresbu erbu, jenž byl nobilitovanému Jiřímu Jakobovi Břeskému udělen. Zde je erb vyobrazen v souladu s pravidly heraldiky – čtvercový štít se stříbrným středním štítkem, v něm červená růže se zlatým semeníkem. V 1. a 4. stříbrno-červeně děleném poli z dolního okraje vyniká skála a na ní roste bříza, obojí přirozené barvy, 2. a 3. pole pětkrát zlato-modře šikmo dělené. Na štítě korunovaná přilba s přikryvadly vpravo červeno-stříbrnými, vlevo modro-zlatými. Klenotem je skála, z níž roste bříza, obojí přirozené barvy, mezi dvěma rozloženými dělenými křídly, pravé červeno-stříbrně, levé zlato-modře. Ze srovnání obou vyobrazení vyplývá, že oproti erbovní listině bylo v erbu v poutním kostele ve Mláce odlišně namalováno pouze 2. a 3. pole. Otázkou zůstává, proč se tak stalo? Možných hypotéz je několik. Potomci Jiřího Jakuba Břeského bohatstvím neoplývali a časem zřejmě pozvolna ztráceli povědomí o svém společenském postavení. Václav Břeský nemusel být výjimkou, jistou povědomost o svém stavu a erbu měl, neboť v roce 1879 úspěšně požádal spolu se svými bratry Antonínem a Janem Břeskými o potvrzení šlechtictví. Rodové erbovní znamení používal jako signaturu svého díla, bohužel na starých foto-

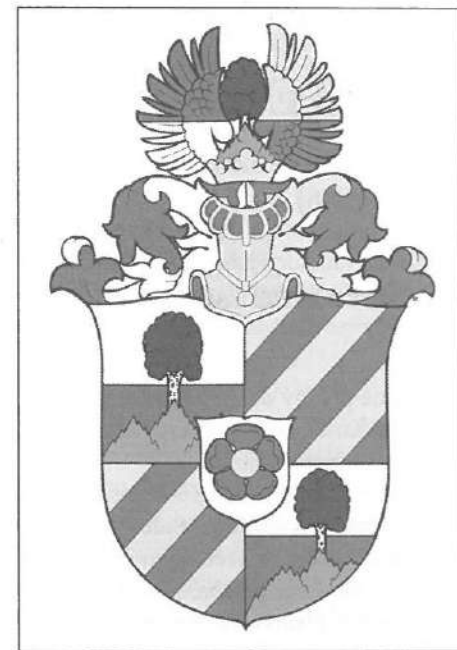

Erb Břeských z Birkenfelsu – detail z erbovní listiny z roku 1671

grafiích nelze rozeznat, v jaké podobě bylo malováno na mnohde již zaniklých varhanních nástrojích. Další možnost se může jevit o něco méně pravděpodobná. Malíř který zvětšil erb Břeských z Birkenfelsu na čelní stěnu varhan kostela ve Mláce buď obdržel špatný popis barev jednotlivých polí, nebo se při práci spletl a chybně vyobrazení zavinil sám. Pak je na místě položit si otázku, zda by autor varhan by spokojen se špatným vyobrazením svého erbu a netrval by na jeho novém provedení? Ať výslednou podobu malby ovlivňovaly jakékoli okolnosti, jedno je zřejmé – v poutním kostele Zasnoubení Panny Marie ve Mláce je namalován erb rod Břeských z Birkenfelsu v podobě v jaké jej jeho členové v té době zřejmě užívali z neznalosti a nikoli tak, jak jim dle jejich nobilitační listiny příslušelo. Návštěvníci kostela tak po dobu mnoha desítek let mohli a dodnes mohou spatřit tuto male heraldickou kuriozitu.

Erb Břeských z Birkenfelsu – malba na čelní stěně varhan kostela Zasnoubení Panny Marie ve Mláce – detail (foto Jan Naidr)

Erb Břeských z Birkenfelsu – překresleno dle studia historických pramenů a pravidel heraldiky (autor kresby: Stanislav Kasík)

Seznam pramenů a literatury:

Archivní prameny

Písemnosti uložené v SOA Třeboň: fond Velkostatek Třeboň, sign. IA 34 alfa 73i, sign. IC 34 alfa 39a/1, sign. IA Nr. 50.

Písemnosti uložené v SOA Třeboň: oddělení fondů a sbírek Český Krumlov, rodinný archiv Eggenbergů, sign. III 1R No. 6f.

Výběr z literatury

Černý Jiří: Poutní místa Soběslavska a Třeboňska s přílehlou částí Dolních Rakous, Veduta, České Budějovice 2009.

Kolektiv autorů: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Academia, Praha 2004.

Mašek Petr: Modrá krev, svazek 1., Argo, Praha 2008.

Mašek Petr: Modrá krev, svazek 2., Argo, Praha 2010.

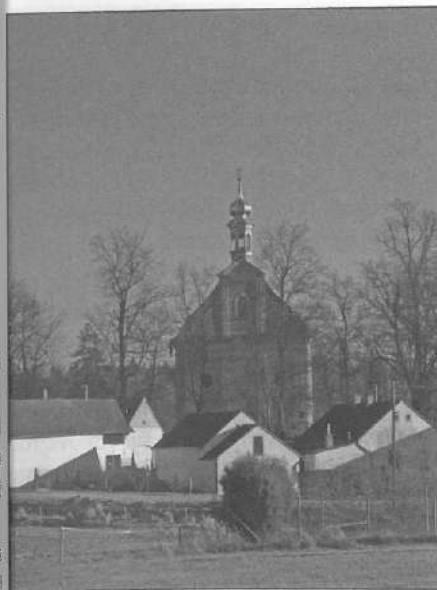
Vaněk Stanislav: Mláka – vesnice a poutní místo na jihu Čech, Jan Naidr – vlastním nákladem, Praha 2011.

MÁLO ZNÁMÁ HERALDICKÁ PAMÁTKA V KOSTELE ZASNOUBENÍ PANNY MARIE VE MLÁCE

Stanislav Vaněk

Jižní Čechy patří mezi nejmalebnější kouty naší země – krajina temně zelených lesů, rašelinišť, blat, modrošedých hladin rybníků, stříbřitých řek, vznešených kostelů, pevných hradů, romantických zámků i bělostných chaloupek, které jsou rozesety v mnohých vesničkách. Srdcem českého jihu je Třeboňsko, kde se v obzvláště velké míře snoubí dohromady veškeré přírodní krásy a poklady tvořivosti lidských rukou. Při staré cestě, která spojuje Třeboň a Jindřichův Hradec leží malá vesnice Mláca.

V písemných pramenech je toto sídlo poprvé zmíněno až v roce 1518 jako součást strážského panství. V držbě této vesnice se vystřídalo postupně několik šlechtických i královských rodů – Vencelíkové z Vrchovišť, Fraňkové z Liběchova, Lobkowiczové, Rožmberkové, Švambergové, válečným právem Fridrich Falcký, Habsburkové a Schwarzenbergové. V pobělohorské době, kdy byl osud Třeboňska a tedy i Mláca spjat s posledně jmenovaným rodem, mělo dojít v roce 1710 na malém návrší na Mlácou k zázračnému zjevení Panny Marie. Tak jako v mnoha jiných lokalitách dala tato událost podnět k uctívání této světičky. Věhlas nového poutního místa stále více vzrůstal a bylo rozhodnuto o stavbě zděného svatostánku, který by se stal důstojnou schránkou pro mariánský obraz. Ten byl předtím zavěšen na památném dubu a posléze přemístěn do malé dřevěné kapličky. Poté byly schváleny stavební plány nové, zděné kaple. Během třech desítek let, které uplynuly od památné události, se toto poutní místo stalo natolik slavným, že bylo po zahájení stavby přikročeno v opakujících se časových etapách tří či čtyř let k výstavbě většího objektu – kostela. S touto variantou bylo počítáno již ve výše zmíněných schválených stavebních plánech a ta byla podnětně odpovídajícími ekonomickými výnosy třeboňského panství. Projekt vypracoval schwarzenberský knížecí polír Vavřinec Habel, který také po několik let vedl stavební činnost. Základní kámen byl položen v roce 1744 a po třiaadvaceti letech byla hrubá stavba dokončena. Další tři roky trvalo, než byl kostel vybaven mobiliářem a dne 1. srpna 1769 byl slavnostně vysvěcen a obdržel patronium Zasnoubení Panny Marie. Význam zdejších poutních slavností postupně přesáhl rámec třeboňského panství i jižních Čech. S nástupem totalit v 50. letech 20. století byla tato tradice utlumená a poutní místo ve Mláce pozvolna chátralo.

Kostel Zasnoubení Panny Marie ve Mláce (foto Jan Naidr)

leném poli z dolního okraje vyniká skála a na ní roste bříza, obojí přirozené barvy, 2. a 3. pole pětkrát červeno-modře šikmo dělené. Na štítě korunovaná přilba s přikryvadly vpravo červeno-stříbrnými, vlevo modro-červenými. Klenotem je skála, z níž roste bříza, obojí přirozené barvy, mezi dvěma rozloženými dělenými křídly, pravé červeno-stříbrně, levé červeno-modře.

Erb byl namalován zřejmě nepříliš výtvarně zdatným umělcem, styl vyobrazení odpovídá tzv. úpadkovému období heraldiky. Na první pohled bylo patrné, že podoba břízy v 1. a 4. poli i v klenotu spíše odpovídá podobě smrku a 2. a 3. pole erbu není v souladu s heraldickými pravidly. Tak trochu tajemný erb upoutal moji pozornost. Nepatřil totiž žádnému z rodů, které v průběhu staletí byly vlastníky vesnice Mláca. V jaké souvislosti se tedy ocitl v mláckém poutním kostele? Nezbyvalo nic jiného, než se pustit do pátrání. Shodou okolností jsem připravoval malou publikaci o historii této vesnice a poutního místa. Při studiu pramenů jsem brzy zjistil zajímavé podrobnosti. Varhany kostela ve Mláce byly vytvořeny v roce 1848 varhanářem Václavem Břeským, který byl též vyučen mlynářskému řemeslu a vlastnil Opatovický mlýn u Třeboně. Daleko zajímavěji se jevila informace, kterou se později podařilo ověřit v literatuře, že jeho předkové, kteří pocházeli z Českého Kumlova užívali predikátu z Birkenfelsu. Ve sbírkových fondech českokrumlovského archivu je zachována erbovní listina, jež vnesla do problematiky okolo podoby erbu Břeských z Birkenfelsu v mláckém kostele jasno. Ta byla vystavena v roce 1671 a z titulu palatina povýšil

Na počátku nového milénia se však situace zlepšila. Díky iniciativě několika lidí, kterým osud kostela Zasnoubení Panny Marie ve Mláce nebyl lhostejný, bylo přikročeno k postupné opravě a rehabilitaci jeho kulturní hodnoty. Při příležitosti zahájení restaurátorských prací byla mj. provedena též zevrubná prohlídka klasicistních varhan, stojících na kůru kostela. Na tomto hudebním nástroji lze spatřit dva erby. Varhanní nástavec obsahuje erb patronů kostela – knížat Schwarzenbergů. Můj článek je věnován druhému erbu, jenž je namalován v poměrně velké výšce na čelní stěně varhanní skříně a pouhým okem je obtížně rozeznatelný. Naskytla se však příležitost a bylo možné po dlouhé době spatřit toto erbovní znamení poměrně detailně. V malované kartuši je vyobrazen čtvrcený štít se stříbrným středním štítkem, v něm červená růže se zlatým semeníkem. V 1. a 4. stříbrno-červeně dě-

Poznámky:

- ^{1/} FAUST, Ovidius: I. Archív mesta Bratislavy. 1. Súpis erbových listín zemianskych. Mesto Bratislava, Bratislava 1938; Nebo také: MÜLLER, Karel: Nad soupisu erbových listín. In ŠIŠMIŠ, Milan (ed.): Erbové listiny, SGHS: Martin 2006, s. 203.
- ^{2/} V mladším období se někteří slovenští heraldici (Jozef Novák, Ľubomír Jankovič) pokoušeli o opětovné knižní zpracování sbírky.
- ^{3/} FAUST (1938), s. 41; LUDÍKOVÁ, Zuzana (ed.): *Renesancia. Dejiny slovenského výtvarného umenia. Katalóg výstavy.* SNG, Bratislava 2009, s. 19.
- ^{4/} Archív mesta Bratislavy, Súpis erbových listín zemianskych, inv. č. 35.
- ^{5/} Slovenský národný archív, Archív Bratislavskej kapituly [dále SNA, ABK], II. díl, šk. 34, fasc. 2.
- ^{6/} Marta Libády byla dcerou Petra Libádyho z Beše († před 1524). SNA, ABK, II. díl, šk. 31, fasc. 4.
- ^{7/} SNA, ABK, III. část, šk. 31, fasc. 4, num. 9.
- ^{8/} SNA, ABK, III. část, šk. 31, fasc. 4, num. 64; APE, HMOK, caps 4, fasc. 5.
- ^{9/} Slovenský národný archív, Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly [SNA, HMBK], auten. protokol č. 20, s. 81.
- ^{10/} Archivum primatiale Esztergom, Hodnoverné mesto Ostrihomskej kapituly [dále APE, HMOK], caps 1, fasc. 12.
- ^{11/} V Bratislavské stolici: vesnice Uszor a Chellye, osady Simperg, Várfölde, Sánthaki, polovina městečka Rača, podíly ve vsích Krupá, Špačince, Bohunice, Sárofalva (Blatná na Ostrove) a Michal na Ostrove. V Nitrianské stolici: podíly ve vesnicích Farkasd (Vlčany), Pethewfalva (Peťová), osady Jathó, Wenecze (Veneviz). Samostatně k tomu náležel také velký kamenný dům v Prešpurku. APE, HMOK, caps 8, fasc. 1; SNA, HMBK, caps 5, fasc. 3, caps 7, fasc. 6.
- ^{12/} SNA, HMBK, caps 6, fasc. 11.
- ^{13/} Predialistické rody byla zvláštní část uherské nižší šlechty, která se usadila pouze pronajatých statcích, například zde to bylo na ostříhomských arcibiskupských statcích a podléhala pak povinné službě ve vojsku tohoto arcibiskupa. SNA, HMBK, auten. protokol č. 20, s. 208, č. 22, s. 454, č. 23, s. 139, HMBK, caps 3, fasc. 3.
- ^{14/} SNA, HMBK, caps 1, fasc. 13, caps 2, fasc. 8, 11; HMBK, auten. protokol č. 20, s. 45.
- ^{15/} Stali se jimi: Štefan Fejérkövy, nitrianský biskup a královský místodržící, Andrej Monoszlay prešpurský probošt, Štefan Illyesházy královský rádce, Ján Joo královský personál, Mikuláš Sándorffy zástupce krajinského soudce a František Esterházy prešpurský podžupan. SNA, HMBK, auten. protokol č. 24, s. 52.
- ^{16/} SNA, HMBK, caps 7, fasc. 8, 11, HMBK, auten. protokol č. 22, s. 460, č. 20, s. 118.
- ^{17/} Části Farkasovských statků se například zmocnili královský personál Ján Joo, tajemník místodržícího Andrej Kecskés, tajemník kanceláře Ján Lippay, či biskup Martin Pethe. SNA, HMBK, caps 5, fasc. 12, caps 7, fasc. 8, caps 13, fasc. 10, HMBK, auten. protokol č. 25, s. 470.
- ^{18/} APE, HMOK, caps 7, fasc. 9.
- ^{19/} NAGY, Iván. Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. IV., Pest, 1858, s. 118; Štátny archív v Trnave, Magistrát mesta Trnavy, Missiles, šk. 9, rok 1545.
- ^{20/} SNA, ABK, III. část, šk. 31, fasc. 2, num. 169, fasc. 4, num. 7, 19.
- ^{21/} SNA, HMBK, auten. protokol č. 21, s. 81.
- ^{22/} SNA, HMBK, caps 16, fasc. 4.
- ^{23/} Magdaléna Farkasová získala od krále Matyáše II. v roce 1610 potvrzení donace na Šarovce. Privilegium zprostředkoval její manžel přes palatina J. Thurzu. Magyarország levéltár, Libri regii, č. 6, s. 277–278.
- ^{24/} SNA, Archív rodu Benických, šk. 6, fasc. E. II.
- ^{25/} FALLENBÜCHL, Zoltán: Magyarország föispánjai 1526–1848. Argumentum, Budapest, 1994, s. 103; KEMPELEN, Béla: Magyar nemes családok, VI., Budapest, 1913, s. 408; Archív nitrianskeho biskupstva, Hodnoverné miesto Nitrianskej kapituly, auten. protokol č. 26, s. 61.
- ^{26/} ERNYEI, József. Morvaország magyar urai. In Turul, roč. 39, 1925, s. 12.
- ^{27/} PILNÁČEK, Josef. Staromoravští rodové. Vídeň, 1930, s. 521; PILNÁČEK, Josef. Neznáme rody a znaky Staré Moravy. Ed. Mojmír Švábenský, SOA v Brně, Brno, 1983, s. 231.
- ^{28/} PILNÁČEK (1930, s. 521) vzpomíná také jistého Baltazara Farkase, který měl být Gabrielovým synem a později v roce 1619 měl bojovat ve vojsku povstaleckých stavů. Domníváme se, že jde o omyl. Dobové listinné prameny k rodu Farkas z Beše, Baltazara nikde nepřipomínají. Zejména po roce 1600, by bylo pozoruhodné, kdyby se neucházel o rodové statky, a navíc jestliže se o ně intenzívně soudila Gabrielova dcera Lída. A co více, po roce 1594 byl rod oficiálně vyhlášen za vymřelý po meči a jeho statky dle práva propadly koruně. Předpokládáme, že tato osoba patřila k jinému stejnojmennému rodu Farkas. Vzpomínaného Baltazara můžeme snad ztotožnit s Bartolomějem Farkassem z Obrobicz, který společně s bratrem, premonstrátským opatem Šimonem Farkassem získal v roce 1600 český inkolát a povýšení do vladyckého stavu. MYSLIVEČEK, Milan. Erbovník 2, Horizont, Praha 1997, s. 46.
- ^{29/} SNA, ABK, III. část, šk. 31, fasc. 4, num. 10.
- ^{30/} SNA, Hodnoverné miesto Turčianskeho konventu [dále HMTK], auten. protokol A, s. 269; SNA, ABK, III. část, šk. 31, fasc. 4, num. 4.
- ^{31/} APE, HMOK, caps 2, fasc. 4; SNA, HMBK, auten. protokol č. 42, s. 147, 183.
- ^{32/} SNA, HMBK, caps 41, fasc. 8; SNA, Archív rodu Benický, šk. 6, fasc. E. II.

Poděkování za překlad článku ze slovenštiny patří A. F. Malinovskému, členu ČGHSP.

17. století jejím žádostem a protestům však nepřály. Po obsazení pevnosti Nové Zámky osmanskými vojsky (v letech 1663–1685) se dokonce tekovské statky rodu dostaly na území ovládané Turky.

Zajímavé je, že jistý pocit křivdy a majetkové nespravedlnosti, který se udělal na Ludmile Farkasové, zůstal i nadále u jejich českých potomků. Když se poměry v Uherském království uklidnily, pokusili se tyto statky získat opětovně. V roce 1736 pražský šlechtic Tadeáš de Schwartzenwolff, pravnuk Ludmily, přes svého advokáta Tadeáše Bukovského ze Stulzenburgu opětovně otevřel soudní proces v Uhersku. Před

*Erb rodu Schwarzenwolff
(publikovaný v tzv. českém
Siebmacheru)*

Genealogie rodu Farkas z Beše a Farkasfalvy:

- A1. FARKAS Barnabáš, doložen 1495 (bratr ?)
A2. FARKAS Anton, doložen 1495–1499, † před 1521, adresát erbovní listiny (1499) manželka: Marta LIBÁDY z Beše, † po 1524, dcera Petra Libádyho a jeho manželky Margarety, potomci: a1. – a5.

Bratislavská linie rodu:

- a1. FARKAS Ignác, doložen 1495–1554, † před 1556, notář Menší královské kanceláře, prešpurský podžupan, manželky: I. Anna CHELLIEY z Uszoru, † před 1544, dcera Martina Chellieyho, prešpurského podžupana a Anny Nehézové z Krupé, II. Marta HRUSSOY SALTZER zo Záblatia, † po 1571, dcera Hieronyma Hrussoy Saltzerova a Barbory Koriáthkővy z Bučan, později manželka Michala Sándora z Gyalle, potomci: s první manželkou b1. – b2., s druhou manželkou b3. – b6.
b1. FARKAS Michal, poprvé doložen 1544, † 1571, manželky: I. Dorota KISJÁCZ GRUSSKA † kolem 1569, dcera Andreje Grusky z Malých Jacovců a Riadku (sňatek v roce 1564), II. Katarína ZICHY z Cíferu, dcera Bernarda Zichyho (svatba byla 29. 1. 1571 v obci Cífer, Bratislavská stolice), potomci: s první manželkou c1., s druhou manželkou c2.

c1. FARKAS František, poprvé doložen 1569, † 1594, manželka: Fraxia PETHE de Hetes, † po 1608, dcera Imricha Petheho, královského protonotáře (sňatek byl v roce 1592), později manželka Jána Klucsoye z Klúčového, familiáře uherského místodržícího Martina Petheho z Hethese (svatba byla v roce 1600).

- c2. FARKAS Magdaléna, doložena 1594
b2. FARKAS Alžbeta, doložena 1544–1550
b3. FARKAS Tomáš, * cca 1545, † 1591, palatin predialistů ostříhomského arcibiskupstva, manželka: Katarína MÉREY z Kaposmére, † po 1614, dcera Jána Méreye, zástupce palatinského místodržícího a Sáry Fajszoyovej
b4. FARKAS Štefan, * cca 1551, † kolem 1574
b5. FARKAS Žigmund, * cca 1552, † 1577, králův člověk (homo regius)
b6. FARKAS Magdaléna, * cca 1555, † po 1597, manželé: I. Gregor BODROGHY, palatin predialistů ostříhomského arcibiskupa, později protonotář královského peramónala (svatba byla 10. 6. 1571 v Siladicích, Nitranská stolice), II. Beňadik POBOR z Majcichova, † po 1588, III. Vavrinec VINCZY

Tekovská linie rodu:

- a2. FARKAS František, doložen 1499–1551, † před 1560, familiář Thurzů, provizor nitranského hradu, manželka: Katarína THURZO z Betlanoviec (de Bethlenfalva), † po 1589, dcera Jána Thurzy, později manželka Uriela Majthényiho z Novák, potomci: d1.–d5.
d1. FARKAS Gabriel, familiář trenčinského župana Vladislava ml. Popela z Lobkovicz, břeclavský hejtman, moravský inkolát (1575), † kolem 1588, manželka: Anna BOHOWSKY, potomci: e1.
e1. FARKAS Ludmila (Lída), * 1587, † po 1655, ULTIMA FAMILIAE, manžel: Wilhelm WOSTROVSKÝ KAPLÍŘ ze Sulevic
d2. FARKAS Ján, doložen 1578–1581, † před 1588, familiář Štefana Balassy z Ďarmotů a Plaveckého hradu, † před 1588, manželka: Magdaléna MÉREY z Kaposmére, později manželka Mikuláše Justha z Necpál, potomci: f1.
f1. FARKAS Magdaléna, doložena 1588–1639, manžel: Martin BENICKÝ z Příbovice, † 1622, podpalatin Uherského království
d3. FARKAS František, doložen 1571–1584
d4. FARKAS Anna, doložena 1560, † mezi 1599–1610, manželé: I. Adam ONORY z Noroviec a Nižnej, II. Peter LIBERCSEY, III. Mikuláš ERDÖHÉGYI
d5. FARKAS Barbora, doložena 1560, † před 1588, manžel: Imrich ELEFÁNTHY z Dolních Lefantovců
a3. FARKAS Mikuláš, doložen 1499–1524
a4. FARKAS Wolfgang, doložen 1546
a5. FARKAS Apolónia, doložena 1499, manžel: N. SETÉTH ze Setéthkútu

Ferdinanda I. Na základě tohoto privilegia víme, že šlo o majetky až v 16 lokalitách Bratislavské a Nitrianské stolice.^{11/} Po Michalově předčasné smrti, se hlavou rodu a poručníkem Michalova nezletilého syna Františka, stal Tomáš Farkas, Ignácův nejstarší syn z druhého manželství. Ten v roce 1571 získal od krále Maxmiliána II. novou donaci na otcovy majetky.^{12/} Tomáš vstoupil do arcibiskupských služeb a stal se v letech 1579–1591 palatinem predialistů na Žitném ostrově (*palatinus nobilium praedialium archiepiscopatum in Chalokeez*).^{13/} Mezi léty 1571–1589 je vícekrát připomínán na postu králova zplnomocněnce a doložený je také jako nájemce (arendátor) církevních desátků na panství Červený Kameň (1573).^{14/} Významné postavení Tomáše mezi tehdejší elitou uherské nobility dokládají také osoby, které v roce 1591 určil jako vykonavatele svého testamentu.^{15/} Společenský vzestup rodu ke konci století však narušily majetkové spory mezi Tomášem a jeho dospívajícím synovcem Františkem, ale hlavně fakt, že oba zemřeli bez potomků. Mladý František se sice oženil s Fraxii Petheovou, sestrou vlivného královského rádce, varaždínského (dle města Velký Varadín nebo-li Velký Varaždín dnes v Rumunsku) biskupa Martina Petheho, avšak krátce po svatbě zemřel. Zanechal značné dluhy. Jeho smrtí v roce 1594 vymřela tato větev Farkasů z Beše po meči.^{16/} Ni její majetky, které propadly jako odúmrtí královské koruně, se tehdejší královští úředníci snesli „jako supi“ a zakrátko je rozdělili sobě, svým příbuzným a familiářům.^{17/} Kataríně Méreyové, vdově po Tomáši, se podařilo zachránit pro jejího bratra pouze statky v Uszoru (dnes Kvetoslavov) a v Bohunicích.^{18/}

Zakladatelem tekovské linie rodu se stal Antonův syn František Farkas. V mládí se dostal na dvůr uherského královského místodržícího Alexe Thurzy. Později vstoupil do služeb jeho příbuzného Františka Thurzy, který byl administrátorem nitrianského biskupství. Stal se jeho provizorem na nitrianském hradě (doložen 1545).^{19/} Blízký vztah k tomuto vlivnému magnátskému rodu utvrdil sňatkem s Katarínou, sestrou vzpomínaného Františka Thurzy. Farkasové z Beše se tak dostali do příbuzenského vztahu s mnoha předními rody a polepšili si i majetkově. Katarína Thurzová přinesla do manželství statek v Tekově, který získala od své sestry Anny Thurzové. Šlo o městečko Nagy Sarló (*Nagy Saaro*, dnes Šarovec) a osadu Leweled. Samotný František Farkas statky rodu rozšířil o 4 vesnice (Malomszegh, Egyházszeg, Kamoča, Kewed ležící v Nitrianské a Komárnanské stolici).^{20/}

Po smrti nitrianského provizora Františka Farkase, tato větev rodu pokračovala jeho třemi syny. Syn František mladší zemřel ještě v jinošském věku, jeho bratři Ján a Gabriel se stali familiáři na magnátských dvorech. Ján Farkas přesídlil na Záhorie, kde působil na dvoře Štefana Balassy, pána Plaveckého hradu. Za věrné služby získal menší statek v obci Pernek. Zemřel však bez toho, aby získal významnější post.^{21/} Jánova vdova Magda Méreyová se později provdala za turčanského šlechtice Mikuláše Justh z Necpál a ta se i s malou dcerou Magdalénou z prvního manželství přestěhovala do Turčanské stolice.^{22/} Po dosažení dospělosti si Magdaléna Farkasová vzala turčanského šlechtice Martina Benického, který se později stal podpalatinem uherského palatin hraběte Juraje Thurzy. Tímto se Farkasové dostali zpět do blízkého vztahu k Thurzům. Magdaléna se stala dědičkou rodových statků v Tekově, které později přešly na Be-

nické.^{23/} Zajímavá je zmínka z rodového archivu Benických, dle kterého předmětná erbovní listina z roku 1499 byla v 17. století v držbě právě tohoto rodu.^{24/} Kdy později se dostala do sbírky Archivu města Bratislavy zatím nevíme. Faktem je, že Farkasové z Beše měli intenzivní vztah k Bratislavě (dobovému Prešpurku). V centru města vlastnili velký kamenný dům zvaný Weithof, který stál proti františkánskému klášteru (dnes na jeho místě stojí rokokový Mirbachův palác) a drželi také polovinu městečka Rača, která je dnes městskou částí Bratislavy.

Zajímavé byly osudy Františkova třetího syna Gabriela Farkase. Víme o něm, že vstoupil do služeb vlivného českého šlechtice Vladislava ml. Popela z Lobkowicz, který působil jistý čas v Uhrách. V roce 1576 se stal županem Trenčinské stolice a později také velitelem českých vojsk bojujících proti Osmanům v Uhersku. V Uhrách získal povícero statků, např. trenčinské panství Ladce a hrad Horná Lindava v Zadunajsku.^{25/} Jelikož byl v Uhersku cizincem, přizval na svůj dvůr místní šlechtice. Jedním z nich byl také Gabriel Farkas, který na jeho dvoře dosáhl významného postavení.

V roce 1575 Gabriel Farkas získal moravský inkolát a v roce 1577 byl přijat mezi moravskou šlechtu.^{26/} Nevíme, co bylo důvodem jeho usazení se na Moravě, ani jestli s tím nějak souvisel jeho kontakt s Vladislavem ml. z Lobkowicz. Faktem je, že později Gabriel skutečně na Moravě žil a působil. V letech 1584–1587 byl dokonce hejtmanem v Břeclavi. Na Moravě držel povícero menších statků, jako například Popovice u Rajhradu, či Rakvice.^{27/} Zemřel kolem roku 1588. Zanechal pouze jedno dítě v kojeneckém věku.^{28/} Dceři, která se měla stát posledním členem rodu Farkasů z Beše, dal hezké české jméno Ludmila (Lída). I když se z tohoto období nezachovaly církevní matriky pokřtěných, přece jenom víme poměrně přesně, kdy se dítě narodilo. Podle svědectví prešpurských kanovníků z 22. října 1588 byl Ludmile toho dne přesně jeden rok a jeden měsíc. Narodila se tedy v září roku 1587, pravděpodobně v Břeclavi, anebo v domě v Rakvicích, kde její otec žil a který také později zdědila. Ze svědectví kanovníků známe také jméno její matky – byla jí *Anna Bohowska*.^{29/} Bližší údaje o ní jsme zatím nezjistili, šlo asi nejspíše o šlechtičnu z Čech, protože rod Bohowských v Uhersku nepůsobil. Po dosažení dospělosti se Ludmila Farkasová provdala za českého šlechtice Wilhelma Vostrovského Kaplíře ze Sulevic (*Oztrowsky Kapler de Suliowicz, Kaplirz Wostersky de Sulevicz*). V roce 1617 se nakontaktovala na svou uherskou sestřenicí Magdalénu, s cílem domoci se práv na její uherské otcovské majetky v Tekově. Celou záležitost měl řešit Magdalénin manžel Martin Benický, který coby uherský podpalatin měl k tomu nejlepší předpoklady. Nevíme, jakých práv se Ludmila domohla, ale soudě z jejího protestu proti samotnému Benickému v následujícím roce asi nebyla příliš úspěšná.^{30/} Pravděpodobně ani nevěděla o donaci z roku 1610, kterou se její sestřenice zmocnila nejcennější části majetku. Tento majetek později drželi potomci Martina Benického. Ludmila se z ciziny snažila domoci statků i jako vdova v letech 1630 a 1654, pravděpodobně bez úspěchu. Dokonce již ve svém značně vysokém věku pověřila roku 1655 prešpurského advokáta Wolfganga Schöpffela, aby ji v nepřítomnosti zastupoval v její uherské právní záležitosti.^{31/} Složitě společensko-politické poměry v Uhrách, ale také války s Osmanskou říší ve druhé polovině

FARKASOVÉ Z BEŠE

(Genealogická identifikace středověké erbovní listiny)

Frederik Federmayer

Archiv města Bratislavy má velice zajímavou sbírku erbovních listin. Původně vznikala pod patronací historického městského archivu, později od konce 19. století a v první polovině 20. století byla doplňována zejména sběratelskou činností a nákupy v antikvariátech. To mělo za následek, že ze současných 181 evidovaných listin má jen menší část vztah k městu a regionu Bratislavy (Prešpurku). Většinou patří rodům z jiných uherských regionů, značná část má dokonce neuherský, zejména říšský původ. Základní evidenci sbírky zpracoval bratislavský městský archivář Ovidius Faust, který ji později vydal i knižně.^{1/} Jeho zpracování bylo na dobu svého vzniku poměrně progresivní a využívá se dodnes. Nutno konstatovat, že pro dnešní požadavky moderního bádání je již částečně překonané.^{2/} Ve Faustově publikaci postrádáme fotografie erbovních iluminací, takže čtenář je odkázaný pouze na jeho popisy, které nejsou vždy přesné. Poskrovnu se také věnuje genealogii. Zdá se však, že právě důsledná genealogická identifikace adresátů dotčených erbovních listin je pro další smysluplné badatelské využití sbírky, velice důležitá.

Většina erbovních listin bratislavské sbírky pochází až z pomoháčského období (po roce 1526), středověký původ má pouze 7 z nich. Jednou z nejcenějších, navíc domácího původu, je erbovní listina pro rod *Farkas de Farkasfalva* (čteme **Farkas de Farkašfalva**). Vydal ji král Vladislav II. v Budíně dne 19. května 1499 pro Antona Farkase z Farkasfalvy a jeho děti Ignáce, Františka, Mikuláše a Apolónii.^{3/}

Erb rodu Farkas de Farkasfalva

Udělený erb dle iluminace na privilegiu (erbovní listiny z Uherské dvorní kanceláře před rokem 1526 často postrádaly slovní popis erbu, tak jako v tomto případě): *V červeno – modře děleném štítu doleva obrácený vlk držící v tlamě své mládě (obojí přirozených barev) doprovázený v pravém horním rohu zlatou osmihrotou hvězdou. Na štítě spočívá kolčí přílba s modro – zlatými příkrývadly a s červenou točenicí. Stejná příkrývadla jsou navržena i na točenicí. Klenot nebyl udělen.*^{4/}

Listina zatím nebyla detailně genealogicky zkoumána. Jelikož v okolí Bratislavy neexistuje lokalita jménem Farkasfalva, předpokládalo se, že erbovní listinu do sbírky pravděpodobně zakoupili a nemá bližší vztah k regionu. Ukázalo se ale, že opak je pravdou. Nejnovější genealogické výzkumy uherského šlechtického rodu **Farkas z Beše** nasměrovali pozornost na tuto, zatím jen málo prozkoumanou erbovní listinu. Pozoruhodná shoda jmen prvních dvou generací tohoto rodu a jmen adresátů bratislavské erbovní listiny poukázaly na možnost, že jde o ten samý rod. Následná genealogická bádání tento předpoklad potvrdila. V této studii se pokusíme nastínit genealogii uherského šlechtického rodu Farkas z Beše, který patřil v raném novověku k významným rodům v bratislavském regionu a měl také česko-moravské kontakty.

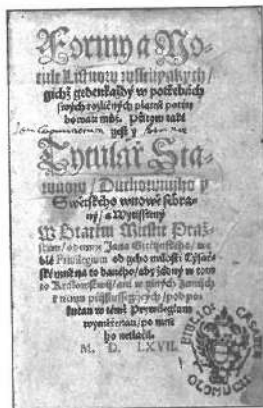
Farkasové na základě původního predikátu (de Farkasfalva) pocházeli pravděpodobně z Novohradské stolice, kde ležela stejnojmenná lokalita. Genealogicky je předběžně můžeme sledovat od počátku novověku. Tehdy působili v sousední Tekovské stolici, kde v roce 1495 získali donaci od palatina Štefana Zápolského na osadu Barak poblíž obce Beša.^{5/} Hlavou rodu byl Anton Farkas z Farkasfalvy, který společně s manželkou Martou Libády z Beše žil v obci Beša, kde měl rezidenci.^{6/} Anton působil na panovnickém dvoře a získal výše uvedenou erbovní listinu. V následujících letech se vyženěný tekovský statek Beša stal trvalým sídlem rodu. Farkasové postupně opustili původní predikát a nahradili ho novým, dle této rezidence. V listině z roku 1524 jsou již Anton společně se syny Ignácem, Františkem a Mikulášem zaznamenáni s novým predikátem z Beše (*de Besse*) a původní predikát již nepoužili.^{7/} Ani v pozdějším období jejich potomci neuzívali původní rodový predikát, čímž se docela setřela genealogická návaznost Farkasů z Farkasfalvy a Farkasů z Beše. Opětovně ji odhalila až zmíněná erbovní listina.

Generace Antonových potomků byla společensky velmi úspěšná. Zejména synové Ignác a František, působící v období vlády Ferdinanda I., vyzdvihli rod mezi vlivnou střední šlechtou. Pomohly jim k tomu také výhodné sňatky, které rod majetkově i společensky posílily. Bratři Ignác a František Farkasové zároveň založili dvě základní rodové linie.

Zakladatelem bratislavské (prešpurské) větve rodu se stal Antonův syn Ignác, který se po studiích usadil v uherské metropoli a vstoupil do královských služeb. Pracoval v administrativě královského soudnictví jako notář Menší královské kanceláře (doložen 1544). Mezi léty 1537–1544 byl často jmenován na místo králova zplnomocněnce (*homo regius*).^{8/} Kariéru začal jako velmi chudý venkovský zeman. Dvěma výhodnými sňatky se ale stal jedním z nejbohatších šlechticů v Bratislavské stolici. Po první manželce získal celé majetkové dědictví vymřelého rodu Chellyey, který měl v první polovině 16. století dominantní postavení mezi šlechtou Bratislavské stolice. Po druhé manželce zase získal majetková práva na podílech hradních panství Korlátčů (Nitranská stolice), Uhrovec (Trenčinská stolice) a Hrušov (Tekovská stolice).^{9/} Svou kariéru ukončil Ignác Farkas na postu podžupana Bratislavské stolice (1546).^{10/} Po Ignácově smrti převzal tyto, sňatky získané majetky Michal Farkas, jeho jediný syn z prvního manželství. Ten si v roce 1560 nechal jejich držbu potvrdit zvláštní donací od krále uherského a českého

Titulář vydaný roku 1556 v Praze, jehož autorem je Mikuláš Šůd ze Semanína (* asi 1490, † 1557)

Titulář vydaný roku 1567 v Praze. Jeho autorem je Jan Filoxen Jičínský, starší. Literatura, o tom viz pozn. č. 1, se o něm zmiňuje toliko jako o opraveném a rozšířeném vydání tituláře Šůdova.

Poznámky:

- 1/ Krejčík, T.: Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století. SAP, 32 1982, s. 489 – má patrně na mysli jen tištěné tituláře. Problematiku titulářů povšechně jsem se snažil osvětlit v článku Činovec, Igor: Tituláře jako nový druh genealogického materiálu. Zpravodaj Klubu genealogů a heraldiků Ostrava, 1985, č. 21 s. 3–5.
- 2/ Palacký, F.: Popis staropanských rodů v Čechách r. 1500. ČČM, 5, 1831, s. 172nn.
- 3/ Petráň, J.: Skladba pohusitské aristokracie v Čechách. In: AUC, phil. et hist. 1, Praha 1976, s. 19.
- 4/ Sedláček, A.: Českomoravská heraldika. II. Praha 1925.
- 5/ Placht, O.: Odhad majetku stavů království českého z r. 1557. In: VKČSN. Praha 1947, čl. IV Praha 1949.
- 6/ Vaniš, J.: Svobodníci ve středních Čechách v letech 1550–1620. Praha 1971.
- 7/ Stránský, P.: Český stát. Praha 1953.
- 8/ Problém knížat z Plavna rozebírá Pánek, J.: Zápas o vedení české stavovské obce v polovině 16. století (Knižata z Plavna a Vilém z Rožmberka 1547–1556). ČSČH, 31, 1983, s. 855–884.
- 9/ Na tituláře jsem se díval z hlediska jednotlivých linií, pošlostí – a ne rodů. Domnívám se totiž že o šlechtických rodech, ať už panských nebo vladyckých, můžeme hovořit asi jen tak do konce 15. století. Přibližně v této době se většina šlechtických rodů štěpí na další linie, které už jsou zárodky dalších rodů. Potomci mají sice stále společné erbovní znamení a společného předka, což jsou hlavní aspekty, k nimž se přihlíží při určování příbuznosti, ale jsou si už natolik vzdáleni, že o nějaké bližší příbuznosti se už mluvit nedá. Vezmeme-li v úvahu jenom Palackého Popis staropanských rodů, vidíme, že uvádí 47 rodů, které ovšem pocházejí ze 34 ještě větších „jednotek“. Ovšem těchto 47 rodů se v této době již dále štěpí na četné větve, které dávají základy pro další rody.
- 10/ Polišenský, J.-Snider, F.: Změny ve složení české šlechty v 16. a 17. století. ČSČH, 20, 1971 s. 515–526.
- 11/ tamtéž, s. 515.
- 12/ Placht, Otto: Odhad majetku stavů království českého z r. 1557. In: VKČSN. Praha 1947, čl. IV Praha 1949.

- 13/ viz pozn. č. 2.
- 14/ viz pozn. č. 3.
- 15/ Faulnar, Š.: Titulář. Praha 1589.
- 16/ Schwarz, E.: Die Ortsnamen der Sudetenlaender als Geschichtsquelle. Muenchen-Berlin 1931
- 17/ Např. Doerr, A.: Der Adel der boehmischen Kronlaender. Ein Verzeichnis derjenigen Wappenbriefe und Adeldiplome. Prag 1900, Klecanda, V.: Přijímání do stavu rytířského v zemích českých a rakouských na počátku novověku. In: ČAS 6, Praha 1928, s. 1–125, Rechciglová, H.: Erbovníci a jejich přijímání do rytířského stavu před vydáním OZZ. /Diplomová práce./ Praha 1977 – FFUK, též citovaná Sedláčkova práce.
- 18/ Archiv NM, Koutný: Jména a titule osob. (post 1616), sign. 68.
- 19/ Klecanda, V.: Přijímání do stavu rytířského v zemích českých a rakouských na počátku novověku. In: ČAS 6, Praha 1928, s. 1–125.
- 20/ Inventář všech privilegií. s. d.
- 21/ Bartoloměj z Flispachu, Václav Lavín z Otenfeldu, Seifert z Seifenau.
- 22/ Klecanda, V.: Obnovení desk zemských po požáru r. 1541. In: ZZAČ 5, Praha 1918, s. 191–270.
- 23/ Človiček z Popovic byl přijat do vladyckého stavu už v roce 1556. Nevykonal však předepsané povinnosti, takže byl nadále veden jako erbovník (nevyskytuje se jako vladyka ani v berním rejstříku z roku 1557) a musel být přijat znovu v roce 1562. V roce 1573 byl však z vladyckého stavu vyloučen. Znamená to tedy, že v roce 1556 by byl veden jako erbovník, ale v roce 1589 by se už zase vyskytoval jako erbovník.
- 24/ Pešák, V.: Berní rejstříky z roku 1544 a 1620. Praha 1953, Placht, O.: Odhad majetku stavů království českého z r. 1557. In: VKČSN, 1947, čl. IV, Praha 1949, Marat, F.: Soupis poplatnictva 14 krajů v království Českém z roku 1603. In: VKČSN. Praha 1898, Emler, J.: Berné roku 1615 svolená a počet obyvatelů v Čechách před válkou třicetiletou. PA, 8, s. 177–187.
- 25/ Míka, A.: Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období. SH, 15, 1967, s. 45–75
- 26/ Pešák uvádí jen tři kraje – Hradecko, Litoměřicko a Žatecko.
- 27/ Uvádím Plachtova čísla, z nichž jsem vycházel i při vlastním počítání. Míka uvádí čísla 184 a 1438.
- 28/ Zde se všechna čísla liší nejvíce. Emler uvádí 188 a 1000 (a ještě 145 svobodníků a 6 nápravníků), Míka 197 a 977 a Placht 278 a 1040.
- 29/ Placht, O.: Odhad majetku.
- 30/ viz pozn. č. 18 a 20.
- 31/ Žabka z Limberka, Tetour z Tetova, Helt z Kementu, Tomáš ze Zvole, Braun z Otndorfu, Žibřid z Promnic.
- 32/ Bral jsem zde v úvahu také provdané ženy, na něž byl psán statek a které tudíž zastupovaly mužské příslušníky z tituláře. Navíc musíme vzít v úvahu i to, že ani tento berní rejstřík není úplný. Chybí několik listů, víme, že se 89 osob ze stavu rytířského vůbec nepřiznalo, je ztracen odhad měst pražských a města Rakovníka, kusé jsou údaje o církevním majetku. I když nás církevní majetek v této souvislosti nezajímá, stejně jako odhady měst, uvádím to jako součást celkového přehledu o zachovalosti berního rejstříku.
- 33/ Erbovníky, kteří jsou v berním rejstříku navíc, myslím jen osoby z rodin, o nichž mám údaj v titulářích. Svobodníky, kteří jsou v berním rejstříku navíc, jsem vůbec nesledoval.
- 34/ Tyto skupiny zavedl do naší literatury Míka ve své práci Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období. SH, 15, 1967, s. 191–270.
- 35/ Klecanda, V.: Obnovení desk zemských po požáru r. 1541. In: ZZAČ 5, Praha 1918, s. 191–270.
- 36/ Pánek, J.: Stavovství v předbělohorské době. In: Folia historica Bohemica 6. Praha 1984, s. 177, pozn. 46.
- 37/ Tento počet uvádí Pánek v citované studii – pozn. 46, přibližně stejné počty uvádí i novější literatura – např. Bůžek, V.: Rytíři renesančních Čech. Praha 1995, Březina, V.: Rytířský stav v Čechách a na Moravě v raném novověku. České Budějovice 2008, který sice předkládá dějiny rodu Bukůvků z Bukůvky, ovšem v úvodu nechybí globální rozbor privilegovaných vrstev, Starý, M.: Rytíři přijatí do českého panského stavu v době předbělohorské. SAP, 50, 2010, s. 240–278, kde cituje i starší literaturu.

Při porovnání rytířských a vladckých rodů jsem došel k následujícímu výsledku. V berním rejstříku je navíc 38 osob, které představují 37 rodů, o nichž není v titulářích ani zmínka. Jedině cizí rod Karlovičů, který se objevuje až v tituláři z roku 1567, přišel do Čech až po roce 1556. Zbývá tedy 36 rodů, které v titulářích nejsou.

Při jmenovitě porovnávání konkrétních jednotlivců jsem došel k následujícímu závěru. V tituláři z roku 1556 je oproti bernímu rejstříku z roku 1557 navíc 1016 vladcků, 135 pánů a 97 erbovníků. U tohoto rozdílu ovšem musíme brát v úvahu to, že v berním rejstříku jsou pouze osoby, které vlastnily deskový statek, z něhož platily daň.^{32/} Svobodníků uvádí Placht 323, ale připouští, že jich mohlo být i více.

Nás budou zajímat osoby, které jsou v berním rejstříku navíc. Z panského stavu jsou to 43 osoby, z vladckého stavu 306 a jedenadvacet erbovníků.^{33/}

Další kritiku jsem prováděl podle obou již dříve zmíněných rukopisů. Protože oba jsou navzájem v takovém vztahu, že rukopis ze Státní knihovny je prakticky podmožinou rukopisu Koutného, stačí dát do relace tituláře a obsáhlejší rukopis. Z toho vyplývá, že Koutný se zmiňuje o jedenačtyřiceti liniích, které nejsou v titulářích u rytířských rodů zachyceny. Mezi obyvateli se Koutný zmiňuje o čtyřiceti liniích, které nejsou v titulářích ani mezi panskými ani rytířskými rody.

To opět znamená, že tituláře nemůžeme považovat za úplné seznamy české šlechty 16. století.

Zajímavé je taky podívat se na majetkovou příslušnost linií, jimž v jinak plynulé řadě chybí jeden či více údajů. Tyto rody jsem rozdělil na čtyři v naší historické literatuře již běžně užívané skupiny³⁴ – A, B, C, D, přičemž A je do sta poddaných, B 101–500 poddaných, C 501–900 poddaných a D nad 900 poddaných.

Z dvaceti sledovaných vladckých rodů je devět ve skupině A, což je 45%, sedm (35%) ve skupině B, tři (15%) ve skupině C a jeden (5%) ve skupině D. Ze čtyřiaadvaceti sledovaných panských linií je sedm (29,16%) ve skupině B, dva (8,33%) ve skupině C 15 (62,50%) ve skupině D. Kategorie A (nejchudší) u panského stavu chybí.

Z předložených údajů bych vyvodil následující závěr. Tituláře byly psány převážně pro úřední potřebu. V současnosti jich lze pochopitelně daleko spíše využít jako seznamů příslušníků jednotlivých stavů.

K zodpovězení na otázku, proč nejsou úplné, bych si tituláře rozdělil do dvou skupin. První skupinu tvoří sám titulář Brikciho z Lieska z roku 1534 a druhou skupinu tvoří ostatní tituláře.

První titulář byl sepsán na přímou žádost místokancléře Jiřika Žabky z Limberka a na Kounicích a byl dělán podle příznávacích listů k berni, takže u něho můžeme předpokládat, že jeho údaje jsou teoreticky nejúplnější.

Další tituláře vlastně do jisté míry zastupují desky zemské a s tím snad souvisí také jejich neúplnost. Protože obnovení zápisu do desek stálo šest grošů českých,³⁵ můžeme předpokládat, že za zanesení zápisu do tituláře se muselo též platit. Tím by se vysvětlilo, proč se svobodníci vyskytují v titulářích převážnou většinou jen jednou.

erbovníci velice nepravidelně, a jak už jsem se zmínil, mnohdy ne v nejbližším tituláři. Vysvětlil by se tím i prudký pokles křivky v letech 1556–1567, kdy rody erbovní a vladcké v tak krátkém časovém rozmezí ještě neměli dostatečné prostředky na zanesení do tituláře.

Navíc, kdo nezaplatil, nedostal se do tituláře – a tím by se také vysvětlilo, proč na vydávání titulářů musela být vydávána privilegia a proč Jiřík Černý nejprve vydal titulář v tiskárně, která privilegium už měla, a pak teprve se osamostatnil. Bezpochyby byla tato činnost velice výnosná.

Příčina „opomenutí“ u panského stavu je však trochu jiná. Podíváme-li se na rody vladcké vzestupně podle množství majetku vyjádřené v procentech (45 – 35 – 15 – 5) a stejně na rody panské (0 – 29,16 – 8,33 – 62,50), vidíme, že příčina nemůže být v chudobě linie. Zde bych řekl, že podobně jako obnovování zápisů do desek se u panského stavu dalo jen zřídka, dalo se zřídka i do titulářů. Rožmberkové například své majetkové záležitosti do desek obnovovali jen málokdy, i když „na to měli“, Hořejovští a Slavatové, kteří zbohatli na konci 15. století, obnovovali vše. Domnívám se, že podobně si pánové počínali i při zápisech do titulářů. Přirozená lidská ctižádost hnala k tomu hlavně novožitné panské rody. Tím by se také vysvětlilo „opomenutí“ Popelů z Lobkovic, kteří byli v 16. století na prahu svého vzestupu a přitom se vyskytují jen v tituláři z roku 1534.

A závěrem bych se pokusil použít titulářů jako demografického pramene. Použijeme-li koeficientu udávajícího velikost šlechtické rodiny (6), který používá Pánek ve své studii o stavovství v předbělohorské době,³⁶ a vynásobíme-li jím počet jednotlivců v obou stavech, které uvádějí tituláře, dostaneme následující údaje:

rok	počet šlechtických osob
1534	16.152
1556	14.274
1567	11.148
1572	13.440
1589	13.962
poč. 17. století	14.088 ³⁷

Budeme-li počítat s tím, že tituláře jsou neúplné, pouze u tituláře z roku 1534 můžeme počítat se stoprocentní úplností, pak v letech 1534–1615 (do tohoto roku bude me klášter Pánkův údaj) klesl počet šlechty o 2.064 osob. To znamená, že by průměrně ročně klesl počet šlechty v 16. století a počátkem století sedmnáctého přibližně o 25 osob.

	1534	1556	1567	1572	1589
e	32	10	11	10	2
V		25	29	29	19

Legenda: e – erbovníci

V – příslušníci stavu vladyckého

Tato tabulka nám tedy celkem jasně ukazuje vzájemné prolínání obou sociálních vrstev. Je jasné, že všechny linie z této skupiny vstupovaly do titulářů jako erbovníci – proto je první kolonka u vladyckého stavu prázdná. Nikde se zde však nevyskytuje celkový součet všech linií, protože jejich výskyt v titulářích není stoprocentní.

Do tohoto počtu jsem zařadil i vladycký rod Človíčků z Popovic, který změnil svoji příslušnost k určité sociální vrstvě ve sledovaném období dvakrát. V tituláři 1589 se však už nevyskytuje, takže u nich zachycuji jen jednu změnu.^{23/}

Poslední skupinou, která je zahrnuta do titulářů, jsou svobodníci a dědiníci. Frekvence výskytu jednotlivých osob této sociální vrstvy v titulářích již přímo souvisí s kritikou tohoto druhu pramene.

Ve všech pěti titulářích se tedy vyskytuje 39krát 26 rodin svobodníků. Na tomto početně slabém výskytu nemůžeme sledovat žádnou větší souvislost. Frekvenci jejich výskytu ukážu na připojených tabulkách. Na první tabulce jsou zachyceny jejich výskyt v jednotlivých titulářích

1534	12
1556	18
1567	3
1572	3
1589	3
celkem	39

Ve druhé tabulce vidíme frekvenci výskytů jednotlivých svobodnických rodin v jednotlivých titulářích. Opět jsou zde rozděleny do pěti předem zmíněných a používaných skupin.

	1534	1556	1567	1572	1589
C	1	1	1	1	1
+					
-	5	5	1	1	
1x	6	11			2
chybí		1	1	1	
celkem	12	18	3	3	3

Shrneme-li tedy závěry o třech kategoriích – erbovníci, panském stavu, stavu rytířském a vladyckém – feudální společnosti u nás na konci středověku, dojdeme k již mnohokrát publikovanému závěru, že privilegované vrstvy početně klesají, zatímco vrstva erbovníků, ze které se rekrutuje nová šlechta, početně vzrůstá. Početní vzrůst erbovníků však přesto nemůže vyrovnat přirozený úbytek stavů privilegovaných.

Nyní bych přikročil ke kritice tohoto druhu pramene. Jak už jsem se zmínil, byly tituláře dělány převážně pro úřední potřebu. Zbývá zde ale ještě jedna otázka. Do jaké míry je pravdivý početní stav mužských příslušníků sledovaných vrstev, převážně však dvou vyšších stavů?

K zodpovězení této otázky jsem použil některých berních rejstříků^{24/} a Míkových údajů ze studie o majetkových poměrech koncem 16. a na počátku 17. století.^{25/} Berní rejstříky a koneckonců i Míka uvádějí však jen ty příslušníky stavů, na jejichž jméno byl napsán deskový statek. Údaje jsou tedy pochopitelně nižší než početní stavy zjištěné v titulářích. Navíc je ještě údaj o vladyckém stavu z titulářů vyšší o erbovníky a svobodníky. Rozdíly nám ukáže tabulka.

	Titulář		Berní rejstříky	
	P	V	P	V
1534	298	2394		
1544			54	220 ^{26/}
1556	259	2120		
1557			262	1445 ^{27/}
1567	208	1650		
1572	212	2028		
1589	232	2089		
1596			254	1128
1603			216	1131
1615			278	1040 ^{28/}
1654			478	625

Při jmenovité kritice jsem vycházel z Plachta a jeho edice berního rejstříku 1557^{29/} a ze zmíněných dvou rukopisů.^{30/}

Co se týče panského stavu, Placht uvádí, že v letech 1557–1589 bylo do něho přijato dvanáct rodů, z nichž se objevuje v tituláři jen jedenáct. Koutný ve svém rukopise navíc uvádí šest rodů, které v titulářích scházejí (+ Oprštorfové, kteří byli přijati v roce 1554, se v roce 1556 se v tituláři nevyskytují, ale 1567 už ano).^{31/}

Pro porovnání konkrétních osob z titulářů s berním rejstříkem jsem zvolil opět berní rejstřík z roku 1557, který je jednak nejúplnější a jednak je svým datem vydání nejbližší jednomu z titulářů. Tímto způsobem jsem zjistil pět osob panského stavu, které v tituláři scházejí. Jsou to Václav Samuel z Hrádku a na Starkocích, Albrecht Robmháp z Suché a na Lichtnburce se svým nezletilým bratrem Václavem, Arnošt, falckrabě rýnský, a Hendrych mladší, purkrabě míšeňský. O obou posledních můžeme předpokládat, že zde v roce 1556 ještě nebyli zakoupeni.

Z 57 případů, kdy jsem měl k dispozici datum panovnického majestátu na erb a přídomek i datum přijetí do stavu vladyckého, byla většina „čekacích lhůt“ dlouhá pět let nebo i kratší, méně jich už bylo v kategorii do deseti let včetně, ještě méně do dvaceti let včetně a nad dvacet let už byly jen výjimky. Objevují se zde sice i intervaly dlouhé 47 let nebo dokonce i 116 let, ale to už jsou opravdu případy mimořádné.

Rozmístění „čekacích lhůt“ do čtyř kategorií, které jsem si stanovil, nám dobře ukáže následující tabulka.

	počet	%
do 5 let	23	40,35
6–10 let	13	22,81
11–20 let	12	21,05
nad 20 let	9	15,79
celkem	57	100

Průměrná doba, po kterou byl erbovník ve „své“ sociální vrstvě, je 12,63 roku. Toto vysoké číslo je však zapříčiněno výskytem již zmíněné opravdu mimořádně dlouhé doby – 116 let. Nebudeme-li tento případ uvažovat, průměrná doba erbovnictví hned rapidně klesá na 10,78 roku. Příčinu toho, proč se ve sledovaných titulářích vyskytuje jen tak málo linií, které přecházejí do jiné sociální vrstvy, se opět pokusím vysvětlit až při kritice tohoto druhu pramene.

Kromě sociálních vrstev z tohoto oddělení, o nichž jsem se zmínil již dříve, jsou zde ještě cizí rody přišlé do Čech, které řadím do obou skupin. Protože si však erbovníci navrhují přídomek sami, je velice nesnadné určit cizince. Nelze tady užít Schwarzovy filologické metody,^{16/} ale musí se použít různých genealogicko-heraldických studií.^{17/} Tímto způsobem se mi podařilo určit přes osmdesát linií cizího původu, což znamená, že v této sociální vrstvě se objevuje relativně daleko méně cizinců než ve stavu panském.

Nejdříve si tedy probereme první skupinu, kterou tvoří stav rytířský a vladycký.

Celkem se ve všech pěti titulářích objevuje 4642 linií českých (tímto přívlastkem myslím opět příslušnost do Čech deskovým statkem) rytířských a vladyckých rodů. Podle toho, jak jednotlivé linie vymíraly, byly z řad erbovnictva přijímány další linie nebo jak byli vladykové povyšováni do panského stavu (povýšení či přijetí platilo vždy jen pro tu určitou linii), mění se i počet linií v letech vydání titulářů. V tituláři z roku 1534 se objevuje 1216 linií, v roce 1556 už jen 1054 linií, v roce 1567 je to 766 linií, k roku 1572 zaznamenáváme malý vzestup – 860 linií a v roce 1589 744 linií.

Opět vidíme prudký početní pokles v letech 1556 až 1567, který se sice trochu vyrovnává mezi léty 1567 a 1572, koncem 16. století však křivka opět klesá, ještě hlouběji než tomu bylo v roce 1567.

Pro lepší sledování frekvence výskytu jednotlivých vladyckých a rytířských linií použiji opět tabulku. Značky a skupiny, kterých jsem v tabulce použil, jsou stejné jako u tabulky, která zobrazuje stejnou situaci u panského stavu.

	1534	1556	1567	1572	1589
C	344	344	344	344	344
+		77	107	127	127
-	268	268	106	100	
1x	505	213	13	62	184
chybí	99	152	198	227	89
celkem	1216	1054	768	860	744

Do této skupiny počítám také tři rody, o nichž Koutný^{18/} a Klecanda^{19/} tvrdí, že byly přijaty do rytířského stavu až v roce 1590. Naproti tomu však rukopis ze Státní knihovny v Praze^{20/} tvrdí, že byly přijaty již v roce 1589. Kloním se spíše k této druhé alternativě, protože všechny tři rody zaznamenávají jen jeden výskyt v titulářích, a to právě v posledním z roku 1589. Kdyby se v tomto roce nacházely nadále jen mezi erbovními rody, naskýtá se otázka, proč se nedostaly do některého z dřívějších titulářů. Jediné spolehlivé vysvětlení je myslím to, že všechny tři rody byly sice přijaty v roce 1589, což se stalo hlavním stimulem pro to, aby se dostaly do tituláře, ale přiznaly se až v roce následujícím.^{21/}

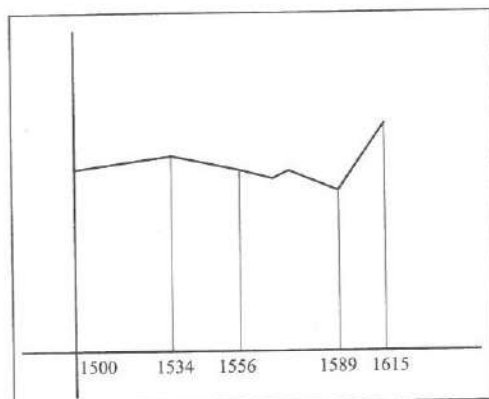
V další skupině jsem se rozhodl sledovat stejnou početní změnu u erbovníků. U nich se nám však vyskytuje dost nepravidelností.

Erbovníků se celkem ve všech pěti titulářích vyskytuje 587. Některé erbovní rodiny se však nevyskytují hned v prvním tituláři po obdržení majestátu na erb a přídomek. Takových rodin je dvacetosm. Pro vysvětlení tohoto jevu bych měl hned dvojí vysvětlení. Jednak to, že na erbovníky s dříve uděleným majestátem se už zapomínalo a byly uváděny jen rodiny s majestátem novým, který byl vydán bezprostředně před vydáním tituláře, a rodiny, jejichž přídomek se už vžil. Druhé vysvětlení souvisí se vznikem tohoto druhu pramene.

Musíme si uvědomit, že tituláře se objevují v 16. století, v době, kdy se po shoření desek zemských objevují vklady o držbě pozemkového majetku. Vyjma prvního tituláře tedy vlastně v určitém slova smyslu desky suplují. A uvědomíme-li si, že za obnovení zápisu se muselo platit,^{22/} můžeme se domnívat, že platit se muselo i za zanesení do tituláře. Je potom jasné, že rodina, která si zakoupila majestát jako „znamená vladyctví“, neměla bezprostředně potom prostředky na dosažení zápisu do tituláře a trvalo nějakou dobu, než je získala. Tady bych se opět přikláněl k druhé alternativě, pro kterou hovoří myslím daleko více faktů.

Celkem se zde tedy vyskytuje 587 linií erbovníků. V prvním tituláři se vyskytuje 66 linií, ve druhém 105, ve třetím 121, ve čtvrtém 141 a v pátém 154. Z toho je jasné, že počet erbovníků po celé 16. století stoupá.

Další skupinou, která se objevuje v seznamu osob v titulářích jsou linie, které se v titulářích vyskytují jako erbovníci i jako příslušníci stavu vladyckého. Takových linií, které během sledovaných 55 let mění svoji příslušnost k určité sociální vrstvě, je celkem 49. Jejich vzájemné prolínání nám ukáže následující tabulka.

Graf č. 2

Celkem podobná bude i situace, podíváme-li se na příslušníky panského stavu jako na příslušníky jednotlivých linií rodů.

Celkem se ve všech pěti titulářích vyskytuje 352 jmen linií panských rodů. Podle toho, jak tyto linie vymíraly nebo byly do panského stavu přijímány nové, pohybuje se i jejich počet v jednotlivých titulářích. V tituláři 1534 se objevují 82 linie, v tituláři 1556 je to 77 linií, v tituláři 1567 jsou 64 linie, v dalším tituláři 67 linií a v posledním tituláři 62 linie.

Vidíme tedy, že se mezi léty 1556

a 1567 opět, jako už u předcházejících grafů, objevuje prudký pokles, který je na druhé straně v letech 1567–1572 poněkud vyrovnán místným početním vzestupem. Tento nenadálý skluz bych se pokusil vysvětlit později při kritice tohoto druhu pramene.

Při sledování frekvence výskytu jednotlivých panských rodů v jednotlivých titulářích jsem si sledované linie panských rodů rozdělil na pět různých skupin. V první skupině jsem počítal s liniemi, které se vyskytují ve všech pěti titulářích. Těchto linií je ve všech sledovaných titulářích 31. Do druhé skupiny jsem zařadil takové linie u nichž lze pozorovat, že se objevují nově. To znamená, že se tedy neobjevují v některém z prvních titulářů, ale objevují se minimálně v posledních dvou titulářích. Ve třetí skupině jsou linie, které se „vytrácejí“, tj. objevují se minimálně v prvních dvou titulářích a chybí v některém z posledních titulářů. Ve čtvrté skupině jsou linie, které se z pěti možností objevují jen jednou. Těchto linií je dohromady 36. (Musíme si ale uvědomit, že toto poměrně vysoké číslo je dáno tím, že v této skupině mohou být také takové linie, které se vyskytují sice jen jednou, ovšem mohly by patřit spíše do skupiny druhé nebo třetí. To znamená, že se vyskytují pouze v prvním nebo pouze v posledním tituláři.) A do poslední skupiny jsem zařadil takové linie, které mohou patřit též do některé z prvních tří skupin, ale v souvislé řadě jim jeden letopočet chybí. Těch je také poměrně dost, ovšem to bychom mohli vysvětlit tím, že tato skupina by se dala ještě rozdělit na tři podskupiny, ve kterých by byly linie rozděleny podle prvních tří skupin s mezerami.

Rozvrstvení jednotlivých linií v titulářích nám ostatně ukáže následující tabulka.

	1500	1534	1556	1567	1572	1589
C	31	31	31	31	31	31
+		7	10	11	13	13
-	21	21	16	10	9	
1x	6	14	3	1	1	11
chybí	4	9	17	11	13	7
celkem	62	82	77	64	67	62

Legenda: C – celá řada

+ – počet přibývajících linií

- – počet ubývajících linií

1x – linie vyskytující se jen jednou

chybí – schází jeden nebo více letopočtů v řadě

Před tituláře jsem zařadil i Palackého Popis staropanských rodů,^{13/} který sice není titulářem, ale doplněný Petráněm¹⁴ se dá použít jako věrohodný seznam panských rodů v roce 1500, protože byl dělán podle deskového zápisu, který si vynutili páni v tomto roce na králi Vladislavovi, aby měli seznam rodů, jejichž členové mohou zastávat vymezené zemské úřady. Tento soupis pro mne vlastně splňuje úlohu prvního tituláře v jejich řadě a počítal jsem s ním ve všech výpočtech vyplývajících z tabulky. Proto například nemá údaj pro přibývajících linie, protože je prvním titulářem, který je pro tuto skupinu bez údaje. Číslo, které nám udává počet ubývajících linií, je stejné jako číslo z tituláře 1534, protože vlastně první dva údaje v této skupině (stejně jako poslední dva údaje v předcházející skupině) musí být stejné.

Tituláře však mají další oddělení, které zahrnuje seznam rytířů pasovaných dříve za bojové zásluhy, a vladyků, kteří bývají v tomto století z formálního hlediska ještě jmenováni vedle sebe. Kromě těchto dvou vrstev feudální společnosti se v tomto oddělení také nacházejí erbovní měšťané, svobodníci a dědinici. Nejlépe toto oddělení ve svém tituláři nazval Šebestián Fauknar z Fonkenštejna – „Titulové stavu rytířského, vladyckého a tolikéž těch, kteříž vnově do téhož stavu přijati jsou, ano i těch, kteříž vedle obdarování od J. M. C. majestátem erbů a titulů užívají, vše v království Českém etc.“¹⁵

Tyto osoby jsem si rozdělil do čtyř skupin. První skupinu tvoří příslušníci druhého stavu, druhou erbovníci. Protože se v tituláři objevuje většina osob jen jako rytíři nebo jako erbovníci, tvoří třetí skupinu to malé procento lidí, kteří během sledovaných 55 let změnili svoji příslušnost k určité společenské vrstvě. Čtvrtou početně slabou skupinu tvoří svobodníci.

Zdá se mi dost podivné, že do třetí skupiny lze zařadit jen 49 linií, což je relativně velice málo. Pokusil jsem se proto o stanovení průměrné délky intervalu mezi vstupem do řad erbovníků a přijetím do stavu vladyckého.

	P	%	R	%
1500	62	100		
1534	66	106,45		
1556	62	100	37	100
1567	60	96,77	32	86,48
1572	61	98,38	29	78,38
1589	55	88,71		

Z první tabulky vidíme, že česká šlechta má v 16. století jasně depopulační trend, což se ztotožňuje i se závěry Polišínského a Snidera.^{10/} Prudký pokles mezi léty 1567 a 1572 je zaviněn tím, že Maxmilián II. po dobu svého panování „tvořil“ relativně velmi málo nové „šlechty“. Roční průměr povýšených rodin u něj dělal jen 5,75, zatímco jeho předchůdce Ferdinand II. měl roční průměr 8,68 a jeho následovník Rudolf II. 8,32 rodiny.^{11/}

Ze druhé tabulky, do které jsem záměrně dal jen rody panské a staré rody rytířské, tedy dvě vrstvy v této době už téměř uzavřené, se nám ukazuje potvrzení tohoto závěru. Trochu by nás zde však mohl mýlit počet rodů panského stavu, který se po celé sledované období udržuje téměř na stejné výši. Je to způsobeno tím, že do tabulky jsou započítány jak staré rody panské, o nichž se zmiňuje už Palacký pro rok 1500, ale i rody, které se do stavu panského dostaly až během 16. století. Jejich poměr jsem vyjádřil v další tabulce.

	Palacký	nově přijaté
1500	62	
1534	55	11
1556	51	11
1567	46	14
1572	45	16
1589	36	19

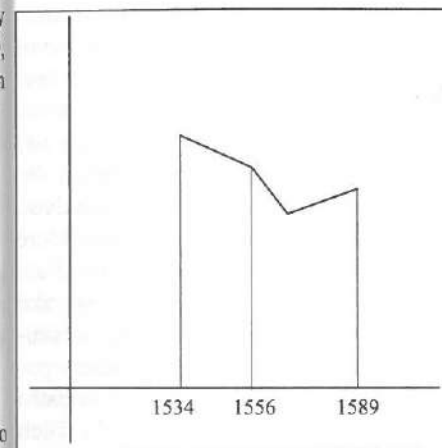
Z této tabulky vidíme, že vysoké české šlechty opravdu ubývalo. Do panského stavu v Čechách bylo přijato celkem 38 rodů, které jsou zachyceny v titulářích. Ani to však nemohlo zbrzdit klesání počtu vysoké české šlechty. Z nových panských rodů, které se vyskytují v titulářích (ty, které nejsou u Palackého) je jen jedenáct takových, které se vyskytují v titulářích i jako příslušníci stavu vladyckého. Ostatní jsou tedy takové rody, které byly přijaté do panského stavu mezi léty 1500 a 1534, nebo, a těch je většina, jsou to cizí rody, které byly u nás přijaty za obyvatele. Ty se zde však usazovaly většinou jen na krátkou dobu a brzy se zase vracely do své vlasti.

Ze zmíněných 38 do panského stavu nově přijatých rodů se objevuje v prvním tituláři jedenáct. Z těchto jedenácti nových rodů se ale jen pět objevuje v titulářích

dalších. Z toho tři jen v roce 1556, zbylé dva tu zůstávají až do roku 1589 včetně. Z osmi nových rodů, které se objevují v tituláři 1556, mizí hned jen dva, čtyři mizí až po roce 1572 a dva se objevují i v tituláři z roku 1589. V roce 1567 se v tituláři objevuje šest nových rodů – jeden mizí hned, jeden až po roce 1572. Zbývající čtyři rody se objevují i v roce 1589, přičemž u Oprštorfů z Oprštorfu, kteří se neobjevují v roce 1572, můžeme předpokládat opomenutí, ať už náhodné či záměrné. Ze tří nových rodů v tituláři z roku 1572 dva hned odcházejí a v tituláři z roku 1589 se objevuje deset nových rodů.

To znamená, že ze všech 38 rodů povýšených či přijatých nově do panského stavu jich zde zůstává v roce 1589 jen devatenáct. Připočteme-li k tomu 36 rodů, které uvádí Palacký a které zde zůstávají až do konce 16. století, vyjde nám, že ze všech staropanských rodů, které se u nás objevují během 16. století, zůstává u nás koncem tohoto století 55 rodů, což je sice více než polovina, ovšem skutečnost, že vysoká česká (myslím příslušnost do Čech deskovým statkem, protože velké procento zastoupení zde měla i zakoupená šlechta cizí) šlechta v 16. století postupně vymírá, to nemůže zastít.

Depopulační trend české šlechty je také dobře vidět na grafu č. 1, na kterém uvádím počty jednotlivců.

Graf č. 1

Na něm je celkem jasně vidět prudký pokles do počátku druhé poloviny 16. století, který se na počátku této poloviny ještě zvětšuje, a potom přichází poměrně rovnoměrný nárůst, který ovšem koncem století nemůže početně vyrovnat stav ze začátku století.

Na grafu č. 2, se pokouším zachytit stav panských rodů u nás. Vidíme celkem podobnou situaci, budeme-li brát v úvahu jak příslušníky starých českých panských rodů i rodů nově přijatých. Ovšem s tím, že na konci století nastává opět prudký pokles, který je vyrovnáván až později, kdy v letech 1589–1615 je do panského stavu přijato podle Plachta^{12/} třiatdvacet nových rodů, které se rekrutují převážně ze staré české šlechty. Tím vlastně v této době nastává trend opačný 16. století, kdy se novožitné rody panské rekrutovaly převážně z cizinců.

OBRAZ VÝVOJE STAVŮ V 16. STOLETÍ PODLE TITULÁŘŮ

Igor Činovec

Koncem 15. a v 16. století se u nás setkáváme s novým druhem materiálu, který dnes řadíme mezi genealogické prameny.^{1/} Jsou to tituláře, kterých můžeme použít jako seznamů příslušníků určitého stavu. I když u tak obrovského počtu osob, které jsou v tituláři zmíněny, můžeme předpokládat, že byl někdo autorem náhodou či záměrně opomenut, jak také všichni autoři sami v předmluvách zdůrazňují, ukazují nám tituláře poměrně přesné rozvrstvení privilegovaných (a jak uvidíme později nejen privilegovaných) vrstev feudální společnosti 16. století. Z těchto pramenů také vidíme vzájemné prolínání těchto vrstev.

Ve své studii se budu zabývat tituláři, které byly vytištěny v 16. století. Těchto pět titulářů je rozmístěno daty svého vydání – 1534, 1556, 1567, 1572, 1589 – poměrně rovnoměrně po celém 16. století. Pro počátek století podobných údajů nemáme, můžeme však použít pro rok 1500 údajů z Palackého Popisu staropanských rodů^{2/} doplněných Petráněm,^{3/} které nám zaplní i poměrně dlouhou mezeru 34 let. Tyto údaje se však týkají jen panského stavu. Vladycký stav pro počátek století podobných údajů nemá. Pro tento stav jsou však tituláře ještě cennější tím, že uvádějí jak staré rytířské rody, které byly pasovány již dříve za bojové zásluhy, tak nové rody vladycké. Prostřední tři tituláře uvádějí navíc u některých osob poznámky – R (starý rytířský rod), M (u osob, které dosáhly titulu mistra) a D (osoby s titulem doktora). Tady se vlastně poprvé dostáváme k tomu, že v titulářích nebyli jen příslušníci privilegovaných stavů. Kromě nich jsou z „třetího stavu“ v titulářích také erbovní měšťané, mezi něž také mistři a doktoři náleží, které jsem určil podle Sedláčkovy Českomoravské heraldiky.^{4/} Dále jsou mezi vladyky také svobodníci a dědiníci, které jsem určil pomocí Plachtova Majetku stavů^{5/} a Vanišovy monografie.^{6/}

Protože jsou v titulářích uváděni také incolae, kteří tvoří podstatnou složku přibývajících šlechty, rád bych se zmínil o přijímání a užívání cizích titulů u nás v praxi podle titulářů.

Jak je zakotveno ve všech zemských zřízeních před OZZ a jak shrnuje Stránský ve svém Českém státě, „knížata a markrabat nemají Čechy vůbec, hrabat velmi málo. Jestliže některý vévoda nebo markrabě touží být přibrán mezi obyvatele království a mít statky v jeho hranicích, musí se spokojit místem a vznešeným důstojenstvím panským, o vyšší hodnost se však podle zákona ucházet nesmí.“^{7/} A podle toho jsou i v tituláři cizí tituly sice uváděny, ovšem bez jakékoli zvláštní poznámky. Výjimku tvoří knížata z Plavna, která jsou v tituláři z roku 1567 uvedena na prvním místě.^{8/}

V prvním tituláři z roku 1534 je zvláštní oddělení pro příslušníky šlechty moravské a slezské. Toto ovšem nejspíš buď nenalezlo odezvu nebo další autoři pro to neměli potřebný materiál, neboť v dalších titulářích se tato dvě oddělení již nevyskytují.

Protože se šlechta moravská a slezská objevuje jen v tomto tituláři, probereme si nejdřív tento titulář se zaměřením na rody z vedlejších zemí. Protože se tyto rody objevují jen jednou, můžeme si je dát do relace pouze s rody držícími ve stejné době deskový statek v Čechách. Výsledky nám ukáží následující tabulky. V prvé uvádím jednotlivce, ve druhé jednotlivé linie šlechtických rodů.^{9/}

1534	P	%	V	%
Čechy	298	77,40	2394	87,15
Morava	64	16,60	323	11,76
Slezsko	23	6,00	30	1,09
Celkem	385	100,00	2747	100,00

1534	P	%	V	%
Čechy	82	67,87	1294	84,30
Morava	23	19,01	217	14,14
Slezsko	16	13,22	24	1,56
Celkem	121	100,00	1535	100,00

Podíváme-li se blíže na všech pět titulářů, dostaneme následující tabulku, ve které jsou uvedeny počty jednotlivců v obou stavech. (Číslo uváděná v kolonkách označených R, M a D jsou v tabulce uváděná vlastně dvakrát – jednou ve vladyckém stavu, kde jsou i v tituláři, a podruhé ve své vlastní kolonce.)

	P	%	V	%	R	%	M	D
1534	298	100,00	2394	100				
1556	259	86,90	2120	88,55	50	100	5	1
1567	208	69,79	1650	68,92	47	94	13	5
1572	212	71,14	2028	84,71	40	80	13	6
1589	232	77,85	2089	87,25				

Podíváme-li se na rody, které jsou zastupovány těmito osobami, dostaneme tabulku následující. (Přitom ovšem nebudeme uvažovat prolínání stavů.)

Provenience

Úřední pečetidlo panství patří do souboru typářů po Esterě Anně Regině hr. Ogilvy, roz. Welz–Eberstein, jejíž vnučka Walpurga Kolowrat–Krakowská se roku 1786 provdala do rodiny Lažanských z Bukowé.

Panství Leopoldsdorf

Městečko se zámek Leopoldsdorf nacházející se asi 10 km jižně od Vídně, bylo kolonizováno v 11. nebo 12. století. První zmínky však pocházejí až ze 13. století. Přímou spojitost s našimi pečetidly však začíná mít až ve století 17., kdy roku 1635 kupuje celé panství od svobodných pánů zu Egg Ferdinand Jakub hr. Welz–Eberstein († 1655). Po smrti jeho syna Františka Rajmunda, roku 1732 (viz pečetidlo III.), přešel majetek do rukou jeho dcery Estery Anny Reginy, provdané hr. Ogilvy (viz pečetidlo IV.). Ta celé panství prodala roku 1756 Bernhardu Dismasovi sv. p. Kempf von Angret († 1766).^{13/}

Poznámky:

- 1/ ŠTĚPÁNEK, Jan. Sbíрка pečetidel rodu Lažanských v Manětíně. 1. část, Bucellini von Reichenberg. In Genealogické a heraldické listy. Číslo 2/2011. Praha, 2011, s. 13–17.
- 2/ Popis erbu vychází z kresby uložené ve Wunschwitzově sbírce Národního archivu v Praze (viz obrázek), protože dostupná literatura zná pouze původní znamení rodu, tedy stříbrnou konev v modrém poli (viz. např.: SIEBMACHER 1701, tab. 115, nebo WITTING 1918, s. 241.). Nepřesně známé tinktury jsou proto v textu označeny kurzívou. Autor opět děkuje panu Stanislavu Kasíkovi za neocenitelnou pomoc při hledání informací.
- 3/ Více např.: CAST 1945, s. 184–185., nebo KÖBLER 2007, s. 471 a 691.
- 4/ PETER, Bernhard. <http://www.dr-bernhard-peter.de/Heraldik/Galerien/galerie1075.htm>. Za připomínky k popisu erbu v českém jazyce děkuji panu Stanislavu Kasíkovi.
- 5/ HELLBACH 1826, s. 711.
- 6/ AUKERSHOFEN 1856, s. 158.
- 7/ Více např.: BIEDERMANN 1745, s. tab. CXXX–CXLVII.
- 8/ TRATTNERR 1761, s. 20.
- 9/ Churfürstlicher Sachsischer Hof und Staats Kalender auf das Jahr 1780. Leipzig, 1780, s. 88.
- 10/ Více např.: BAROCH 2006.
- 11/ Erbovní listina ve sbírkách Národního muzea, inv.č.: 677.
- 12/ Více např.: <http://www.heraldica.cz/articles/ogilvy.htm>.
- 13/ Více o dějinách Leopoldsdorfu např. webová prezentace Kulturforum Leopoldsdorf und Breitstetten: <http://www.dasklub.at/Downloads/Leopoldsdorf%20in%20Streiflichtern.pdf>.

Prameny a literatura:

- AUKERSHOFEN, Gottlieb Freiherr von. *Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie*. Klagenfurt, 1856.
- BAROCH, Miroslav: <http://www.heraldica.cz/articles/ogilvy.htm> (2006).
- BIEDERMANN, Johann Gottfried. *Genealogie den hohen Grafen Hauser im Franckeschen Kreise*. Kreuzen, 1745.
- CAST, Franz. *Historisches und genealogisches Adelsbuch des Grossherzogthums Baden*. Stuttgart, 1845.
- HELLBACH, Johann Christian von. *Adels–Lexikon oder Handbuch*. Zweiter Band. L bis Z. Ilmenau, 1826.
- Churfürstlicher Sachsischer Hof und Staats Kalender auf das Jahr 1780. Leipzig, 1780.
- KÖBLER, Gerhard (red.). *Historisches Lexikon der deutschen Länder*. Die deutschen Territorien vom Mittelalter bis zur Gegenwart. München, 2007.
- Kulturforum Leopoldsdorf und Breitstetten: <http://www.dasklub.at>
- Národní archiv v Praze: Sbíрка genealogická Dobřenského, Sbíрка genealogicko–heraldická Wunschwitzova
- PETER, Bernhard: <http://www.dr-bernhard-peter.de>
- SCHMUTZ, Carl. *Historisch Topographisches Lexikon von Steiermark*. Erster Teil. Grats, 1822.
- SCHWEICKHARDT, Friedrich Freiherr von. *Darstellung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Ens*. Wien, 1834.
- TRATTNERR, Jean Thomas. *L'Ordre des Dames de la Croix de l'Etoile*. Vienne, 1761.
- WITTING, Johann Baptist. *J. Siemacher's grosses und allgemeines Wappenbuch 4/4*. Der niederösterreichischen landständiche Adel. Zweiter Teil. Nürnberg, 1918.

Popis typáře

Znak:	Ogilvy			
Majitel:	Heřman Karel sv. p. Ogilvy († 1751)			
Datace:	do 1739 (povýšení do hraběcího stavu)			
Materiál:	obraz:	mosaz	tělo:	železo
Rozměry:	typář:	v: 104 mm	š: 35 mm	
	plocha:	v: 35 mm	š: 32 mm	
Tvar plochy	oválný			
Znamení:	Znak rodu Ogilvy bez tinktur v tzv. francouzském štítu, na něm koruna svobodných pánů, nad ní turnajská přilba s klenotem a překryvadly, nad erbem pokřík.			
Legenda:	pokřík nad erbem ve stuze: A FIN			
Zdobení:	vavřín			
Další popis:	osmihranná železná rukojeť bez krčku, oválný exert			

Popis erbu

Ve stříbrném štítu červený, kráčející, čelně hledící lev s modrou zbrojí, s vévodskou korunou na krku a císařskou korunou na hlavě. Na štítu položena koruna svobodných pánů, na ní turnajská přilba s červeno-stříbrnou točenicí a překryvadly, klenot: vyrůstající postava dívky v zeleném šatu a zlatými vlasy, držící před sebou červenou padací míč se čtyřmi hroty. Štitonoši: dva černí býci se zelenou zbrojí a růžovými věnci přirozené barvy na krku. Nad znakem pokřík: A FIN.

Provenience

I tentokrát součást souboru pečetidel Walpurgy hr. Lažanské, roz. Kolowrat-Krakowské, který byla vnučkou Heřmana Karla hr. Ogilvy. Pečetidlo muselo být vyrobeno do roku 1739, kdy byl Heřman Karel povýšen do hraběcího stavu. Není však vyloučeno, že jej používal již jeho otec Jiří Benedikt, nebo dědeček Jiří Jakub.

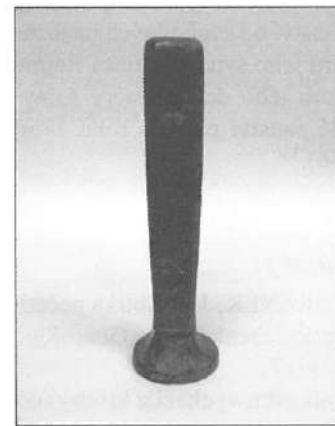
Heřman Karel Ogilvy a jeho rod

Rod keltsko-skotského původu, patřící v 11. století mezi první skotská hrabata, jejichž statky se dodnes nalézají v hrabství Angus v západním Skotsku. Od roku 1491 se hlava rodu pyšnila titulem Lord Ogilvy of Airlie. Vnuk Jamese Ogilvyho, 5. lorda Ogilvy of Airlie († 1606) Jiří Jakub († 1661), se během náboženských nepokojů v Británii dostal přes Dánsko na Moravu, kde byl známým velitelem pevnosti Špilberk, za což byl roku 1645 povýšen do stavu svobodných pánů. Ve vojenské kariéře pokračoval i jeho syn Jiří Benedikt († 1710), jenž mimo armády císařské prošel i vojskem ruským a polským. V roce 1708 získal panství Záhořany u Litoměřic, které krátce po jeho smrti zdědil syn Heřman Karel. I on se věnoval kariéře na bojišti a roku 1739 byl za své zásluhy dokonce povýšen do hraběcího stavu.^{11/} Roku 1745 byl pak jmenován

polním maršálem. Zemřel počátek roku 1751.^{12/} Jeho dcerou Marií Margaretou Annou († 1810) skončila po přeslici i historie české větve rodu Ogilvy, jehož pozůstatky nalezneme dnes nejen na kamenných erbech na zámku v Záhořanech, ale i ve sbírkách zámku v Manětíně.

Pečetidlo VI. – Leopoldsdorf

Z druhé skupiny úředních pečetidel, bylo užíváno správou panství Leopoldsdorf ležícího asi 10 km jižně od Vídně.

Pečetidlo panství Leopoldsdorf u Vídně (foto autor)

Popis typáře

Znak:	Ogilvy			
Majitel:	Správa panství Leopoldsdorf			
Datace:	1732–1756 (majetek hr. Ogilvy)			
Materiál:	obraz:	bronz	tělo:	železo
Rozměry:	typář:	v: 121 mm	š: 35 mm	
	plocha:	v: 35 mm	š: 31 mm	
Tvar plochy	oválný			
Znamení:	Znak rodu Ogilvy s tinkturami v polokulatém zdobeném štítu na podstavci. Po stranách stojí dva štitonoši, nad štítem umístěna hraběcí koruna.			
Legenda:	OGILVISCHER HERRSCHAFT LEOPOLDTSTORFF CANZLEY			
Zdobení:	trojitý perlovec, jednoduchá linka, legenda			
Další popis:	osmihranná železná rukojeť, krček i násadec, oválný exert			

Popis erbu

Totožný jako u pečetidla Heřmana Karla hr. Ogilvy (viz pečetidlo V.).

Pečetidlo IV. – Welz–Eberstein, Ogilvy

Užívala jej dcera výše zmíněného Františka Rajmunda hr. Welz–Eberstein a Marie Rosiny hr. Bucellini Ester Anna Regina, od roku 1713 manželka Heřmana Karla hr. Ogilvy († 1751).

Pečetidlo Ester Anny Reginy hr. Ogilvy, roz. Welz–Eberstein (foto autor)

Popis typáře

Znak:	Welz–Eberstein a Ogilvy					
Majitel:	Ester Anna Regina hr. Ogilvy, roz. Welz–Eberstein († 1784)					
Datace:	1. polovina 18. století					
Materiál:	obraz:	železo			tělo:	železo
Rozměry:	typář:	v:	92	mm	š:	26
	plocha:	v:	26	mm	š:	23
Tvar plochy	oválný					
Znamení:	Alianční znak rodu Ogilvy a Welz–Eberstein s tinkturami ve dvou oválných zdobených kartuších natočených ven. Nad štítu umístěna koruna s pěti jahodovými listy.					
Legenda:	bez legendy					
Zdobení:	perlovec					
Další popis:	osmihranná železná rukojeť bez krčku, oválný exert					

Popis erbů

Vzhledem k aliančnímu charakteru znaků, které jsou v článku již uvedeny, není popis autorem duplikován, viz pečetidla III. a V.

Provenience

I toto pečetidlo bylo součástí souboru přivezeného do Manětína skrze vnučku Františka Rajmunda Welz–Eberstein, Walpurgu hr. Kolowrat–Krackowskou, choť Prokopa I. hr. Lažanského z Bukové.

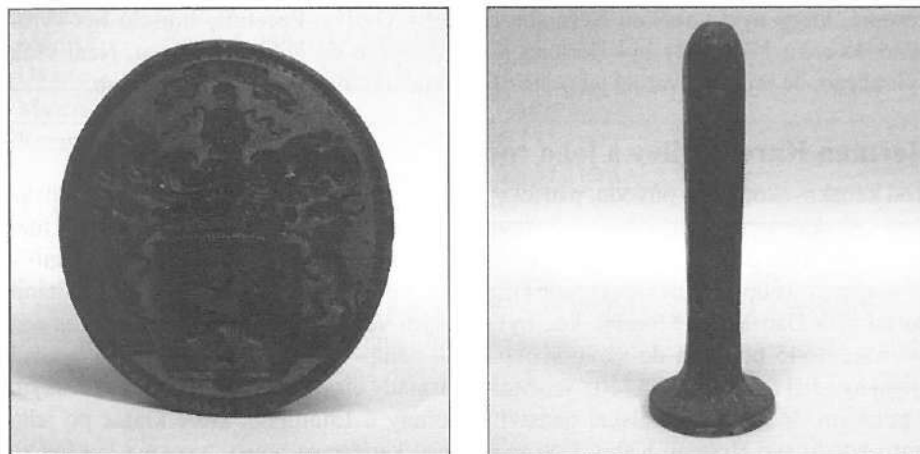
Ester Anna Regina Welz–Eberstein a její rod

Dějiny rodu byly shrnuty u předchozího pečetidla, stať bude proto věnována Esterě samotné, která se roku 1713 provdala za Heřmana Karla sv. p. Ogilvy a téhož roku byla vyznamenána také řádem hvězdného kříže.^{8/} Díky svému německému původu a dobrému sňatku se stala i dvorní dámou a hofmistryní arcivévodkyně Marie Josefy († 1757), manželky saského kurfiřta a polského krále Friedricha Augusta II. († 1763). Na saském dvoře pak působila ještě roku 1780.^{9/} S manželem měla celkem deset dětí. Prvorozený Karel Josef († 1755), byl posledním členem rakouské větve rodu Ogilvy po meči. Skrze její dceru Mariu Margaretu († 1810), provdanou roku 1748 za Prokopa hraběte Kolowrat–Krackowského († 1774), se také dostala pečetidla do sbírek v Manětíně.

Ester byla také dědičkou řady statků. Po babičce Anně Margaretě zdědila panství Karnabrunn (prodáno 1721), po svém otci panství Leopoldsdorf u Vídně (prodáno 1756), po manželovi pak Zahořany u Litoměřic. I poslední jmenované však roku 1781 prodala. Zemřela roku 1784 a je pochována v Praze v kostele sv. Tomáše.^{10/}

Pečetidlo V. – Ogilvy

Patřilo zřejmě zeťovi výše zmíněného Františka Rajmunda Welz–Ebersteina (pečetidlo III.), který byl manželem jeho dcery Estery Anny Reginy († 1784), vnučky Julia Fridricha hr. Bucelliniho a Anny Marie Alžběty roz. Stotzingen.

Pečetidlo Heřmana Karla sv. p. Ogilvy

Anna Margareta Alžběta Stotzingen a její rod

Rod rytířů a později svobodných pánů von Stotzingen je původem ze Švábska, přesněji z městečka Niederstotzingen ležícího v dnešním Německu, Badensko-Württembersku, kde měl své sídlo. V roce 1293 se zde připomíná Ulrich von Stotzingen. Od počátku 14. století ale rod stagnoval v otázkách postavení i majetku. Obrat nastal o dvě století později, kdy Rupert von Stotzingen († 1600), nejvyšší sudí ve Špýru, přešel roku 1569 do služeb Habsburků. Od roku 1592 zastával dokonce úřad zemského místodržitele Dolních Rakous. Za své zásluhy byl Rudolfem II. přijat nejprve mezi říšské stavy Švábska a později do stavu svobodných pánů. Se svou manželkou Magdalenou von Püchler († 1598) měl pět dětí. Syn Georg Leonard († 1614) byl otcem Johanna Rudolfa sv. p. von Stotzingen zu Hornstein, Seibersdorf und Eckartsau († 1651), jehož dcera Anna Margareta Alžběta, se roku 1670 provdala za Julia Friedricha hr. Bucelliniho.^{3/}

Pečetidlo III. – Welz–Eberstein

Jeho uživatelem byl zeť Julia Friedricha hr. Bucelliniho František Rajmund hr. Welz–Eberstein († 1732), který se oženil s jeho dcerou Marií Rosinou († 1695).

Popis typáře

Znak:	Welz–Eberstein						
Majitel:	František Rajmund hr. Welz–Eberstein († 1732)						
Datace:	2. polovina 17. století						
Materiál:	obraz:	bronz			tělo:	železo	
Rozměry:	typář:	v:	106	mm	š:	32	mm
	plocha:	v:	32	mm	š:	27	mm
Tvar plochy	oválný						
Znamení:	Znak rodu Welz–Eberstein bez tinktur v polokulatém štítu s ozdobami. Na štítu položena koruna s pěti jahodovými listy.						
Legenda:	bez legendy						
Zdobení:	velký perlovec, čtyřlístkový pás se stuhou, dvojitá linka						
Další popis:	osmihranná železná rukojeť, krček i násadec, oválný exert						

Popis erbu

Čtvrcený štít se stříbrným středním štítkem. V něm kráčeující modrý korunovaný vlk s červenou zbrojí. 1. a 4. pole štítu červeno–stříbrně polcené, z boků pole vyrůstají v lokti nahoru ohnuté obrněné paže, uprostřed spojené stisknutými dlaněmi, napravo stříbrná, nalevo červená. 2. pole polcené, napravo v černém poli stříbrný šikmý klín, nalevo stříbrno–červeně dělené. 3. pole polcené, napravo stříbrno–červeně dělené, na-

levo v černém poli stříbrný šikmý klín. Na štítě pět korunovaných turnajských přileb, zprava doleva: 1. s červeno–stříbrnými přikryvadly, klenot: mezi dvěma buvolími rohy, napravo červeným, nalevo stříbrným, stříbrno–červeně polcený štít. 2. s červeno–stříbrnými přikryvadly, klenot: na orlích křídlech, napravo červeném, nalevo stříbrném, v lokti nahoru ohnuté obrněné paže, uprostřed spojené stisknutými dlaněmi, napravo stříbrná, nalevo červená. 3. s modro–stříbrnými přikryvadly, klenot: sedící modrý korunovaný vlk s červenou zbrojí. 4. s černo–stříbrnými přikryvadly, klenot: pět střídavě stříbrno–černých pštrosích per. 5. s černo–stříbrnými přikryvadly, klenot: vyskakující černý kanec s červenou zbrojí.^{4/}

Pečetidlo Františka Rajmunda hr. Welz–Eberstein (foto autor)

Provenience

Typář je také součástí kolekce pečetidel přivezených do Manětína skrze vnučku Františka Rajmunda Welz–Eberstein, Walpurgu hr. Kolowrat–Krakowskou, choť Prokopa I. hr. Lažanského z Bukové.

František Rajmund Welz–Eberstein a jeho rod

Německý rod, jehož počátky sahají do 13. století, kdy Friedrich von Welz získal sňatkem se Zuzanou von Eberstein stejnojmenné panství v Korutanech. Jeho pravnucci Konrád a Andreas poté rozdělili rod na linie Payersdorf a Eberstein, které byly v roce 1527 přijaty do stavu svobodných pánů.^{5/} Z první linie pocházel František Rajmund, císařský tajný rada a komoří, majitel panství Leopoldsdorf u Vídně, jenž byl roku 1694 povýšen císařem Leopoldem I. do říšského hraběcího stavu.^{6/} Jeho ženou se o rok později stala dcera Julia Friedricha hr. Bucelliniho a Anny Marie Alžběty sv. p. von Stotzingen Marie Rosina († 1695). Ta však téhož roku zemřela po porodu dcery Ester Anny Reginy († 1784). František Rajmund se ještě podruhé oženil s Kateřinou hr. von Rottal († ?). Jejich manželství však zůstalo bezdětné.^{7/}

SBÍRKA PEČETIDEL RODU LAŽANSKÝCH V MANĚTÍNĚ

2. ČÁST STOTZINGEN, WELZ–EBERSTEIN, OGILVY

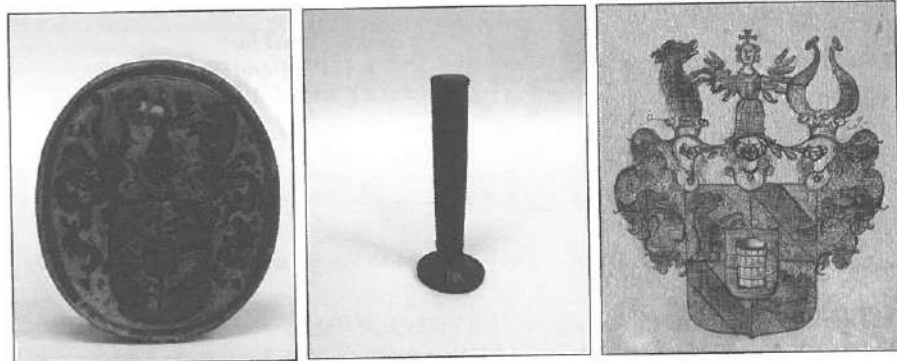
Jan Štěpánek

Po minulém vydání Genealogických a heraldických listů, ve kterém bylo představeno největší a nejcennější pečetidlo ze sbírek Městského úřadu v Manětíně patřící rakouskému dvornímu kancléři a ministru Juliu Fridrichovi hr. Bucelliniho sv. p. von Reichenberg († 1712),¹⁾ bude tento díl věnován skupině typářů z okruhu Juliovy manželky, dcery a vnučky. Zajímavá historie pětice dalších pečetidel povede tentokrát přes Rakousko a Německo až do zemí Koruny české.

Stejně jako v úvodním čísle bude každé pečetidlo popsáno s uvedením své provenience. Co se týče popisu samotných erbů je nezbytné doplnit, že vychází z úplné podoby znaku uživatele včetně přileb, klenotů, aj. které bývaly na typářích z praktických důvodů vynechávány. V rámci popisu je však nutné uvádět podobu kompletní, z níž je pečetní znamení na typáři odvozeno.

Pečetidlo II. – Stotzingen

Patřilo zřejmě manželce Julia Fridricha hr. Bucelliniho Anně Margaretě Alžbětě sv. p. von Stotzingen († 1717).

Pečetidlo Anny Margarety Alžběty hr. Bucellini, roz. Stotzingen (foto autor)

Erb rodu Stotzingen uložený ve Wunschwitzově sbírce Národního archivu v Praze

Popis typáře

Znak:	Stotzingen						
Majitel:	Anna Margareta Alžběta hr. Bucellini von Reichenberg, roz. Stotzingen († 1717)						
Datace:	2. polovina 17. století						
Materiál:	obraz:	bronz			tělo:	železo	
Rozměry:	typář:	v:	75	mm	š:	26	mm
	plocha:	v:	26	mm	š:	22	mm
Tvar plochy	oválný						
Znamení:	Znak rodu Stotzingen bez tinktur v polokulatém štítu, na něm tři turnajské přilby s klenoty a přikryvadly.						
Legenda:	O / AI / EV / SF						
Zdobení:	perlovec, jednoduchá linka						
Další popis:	osmihranná železná rukojeť, krček i násadec, oválný exert						

Popis erbu

Stříbrno–zlaté čtvrcený štít s modrým středním štítkem. V něm stříbrná konev se zlatým uchem vlevo a se třemi zlatými obručemi. V 1. a 4. poli volná, *černá*, převrácená polovina kance s *červenou* zbrojí, ve 2. a 3. poli *černé* kosmé břevno. Na štítě 3 turnajské přilby, zprava doleva: 1. korunovaná s *černo–stříbrnými* přikryvadly, klenot: vyrůstající *černý* kanec s *červenou* zbrojí; 2. s modro–stříbrnými přikryvadly, klenot: vyrůstající, modře oděná a okřídlená dívčí postava se zlatými vlasy a čelenkou s tlapatým křížem, křídla posypána svěšenými stříbrnými jetelovými trojlístky; 3. korunovaná se *zlato–černými* přikryvadly, klenot: dva dělené buvolí rohy, vpravo *zlato–černé*, vlevo opačné.²⁾

Provenience

Ač způsob užití znaku určuje, že jeho nositelem byl muž, je pravděpodobné, že se v tomto případě jedná skutečně o pečetidlo manželky Julia Fridricha hr. Bucelliniho Anny Margarety Alžběty, rozené Stotzingen. Křestní jména Annina otce Johanna Rudolfa ani dědečka Georga Leonarda se s iniciály neshodují. Sama pečetní legenda: O / AI / EV / SF, patrně O(BSIGNO) A(NNA) I(?) E(LISABETH) V(ON) S(TOTZINGEN) F(ECIT), nám pak napovídá, že užívání pečetidel bez aliančního znaku nebylo v prostředí dam 17. a 18. století nijak výjimečné.

Do sbírek zámku a později Městského úřadu v Manětíně se pečetidlo dostalo stejně jako v případě typáře Julia Fridricha hr. Bucelliniho coby dědictví jeho pravnučky Walpurgy hr. Kolowrat–Krauskové († 1799), od roku 1768 choti Prokopa I. hr. Lažanského z Bukové († 1804) (viz pečetidlo I., GHJ 2/2011).

Poslední roky Josefa Šíra

Po smrti své ženy Františky v roce 1912 bydlel v Roztokách. O jeho domácnost se starala nejmladší dcera Helena, která po vystudování ošetrovatelské školy v Praze odchází z Roztok a Josef Šír zde zůstává osamocen a těší se na návštěvy vnuků, pro které byl báječným dědečkem. Poslední asi dva roky bydlel s dcerou Eliškou a jejími dětmi.

V posledních letech zasáhla do jeho života první světová válka. Synové Josef a Ladislav byli odvedeni na vojnu a bojoval na frontě v Itálii. Další jeho rozhodování ovlivnil konec války a hlavně 28. říjen 1918. V dopise z 29. října 1918 píše: „Konečně jsme se toho dočkali. Je to zázrak, jak větry osudu vynesly naši lodičku na povrch. Nebýt světové války, Wilsona, Masaryka a vůbec shody všech okolností, nemohl by nám tento výsledek ani ve snu napadnout. Toto zakončení stačilo by k naplnění života každého Čecha, a s uspokojením by se teď umíralo, kdyby nebylo opět touhy vidět ten nový pořádek, tu svobodu a rozkvět! Jen jak si škola oddychne, až mučírna byrokratismu se zruší – pak nastane i odluka církve od státu...“

Jako penzista se dne 1. dubna 1919 odstěhoval do Jičína, kde bydlel ve vile soudního rady Jakubce společně se svojí dcerou Eliškou a jejími dětmi. Avšak bez školní práce se mu zdál život prázdný. Jeho opětovný návrat k učení ovlivnil tzv. Metelkův zákon z 3. dubna 1919, kdy se začaly zřizovat menšinové školy. Učitelů bylo málo a v Šírovi vzniká myšlenka vrátit se za školní katedru na některé té škole. Dne 29. března 1920 obdrží dopis komisaře ČNR, kde ho prosí, aby přijal místo v Příchovcích, jestli chce nastoupit a vypomoci v této těžké situaci. „Přec jen láska k horám a k české mládeži nad všemi okolnostmi vítězí.“

Do každé knihovny našeho čtenáře v Podkrkonoší patří úplný soubor sebraných spisů

Josefa Šíra

autora mistrně kreslených povídek ze života tkalců, korálkářů a drobných lidí našeho kraje.
V krásné celoplátěné vazbě v pouzdře K 249.—. Lze jej objednat též na měsíční splátky, neb jednotlivé svazky:

	brož.	váz.		brož.	váz.
1. Povídky z Krkonoš, I.	K 20.—	K 30.—	5. Msta	K 14.—	K 21.—
2. Povídky z Krkonoš, II.	K 20.—	K 30.—	6. Krkonošské humoresky	K 18.—	K 28.—
3. Tkalec	K 15.—	K 25.—	7. V mlhách	K 18.—	K 28.—
4. V horské škole	K 15.—	K 25.—	8. Pašerák	K 18.—	K 28.—

9. Na pobyt K 21.— K 31.—

Zajímá-li je ještě dnes, celopl. vazeb jest na skladě již velmi omezený počet. — Žádejte u všech knihkupců neb přímo v nakladatelství

JOSEF KRBAL • LÁZNĚ BĚLOHRAD.

Reklama na sebrané spisy Josefa Šíra v Besedě

Přišel do Příchovic a v neděli 9. května měli poprvé přijít děti i s rodiči do třídy, určené pro českou školu, kde jim chtěl povědět, jak si představuje práci ve škole a mimo školu. Josef Šír však náhle v noci z 8. na 9. května 1920 v Příchovcích u Vysokého ve věku 61 let zemřel. Dne 12. května byl pohřben za velké účasti lidí a bez církevních ceremonií na hřbitově v Roztokách.

Rodokmen učitele Josefa Šíra, rodáka z Horní Branné

Eliáš Šír
(Poniklá)²¹

Rozálie Býnová

oo 22. 10. 1702 - Poniklá²¹

František Šír
* 9. 3. 1705 - Poniklá²⁰
† ?
(chalupník Jestřábi 72 ...)

Marie Nedomlelová
(Jestřábi)

oo 19. 1. 1731 - Poniklá¹⁹

Jan Šír
* 3. 10. 1734 - Roudnice¹⁶
† 7. 2. 1826 - Jestřábi 14¹⁵
(sedlák Jestřábi 14)¹⁴

Jana Vrkoslavová
* cca 1768¹⁸
† 30. 5. 1827 - Jestřábi 14¹⁷

II. oo 23. 1. 1793 - Jestřábi¹³

Štěpán Šír
* 1. 4. 1798 - Jestřábi 14¹¹
† 21. 8. 1886 - H. Branná 27¹⁰
(chalupník Horní Branná 27...)⁹

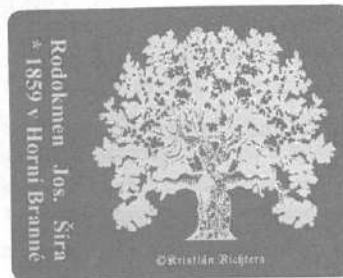
Anna Vališková
* cca 1806
† 30. 5. 1889 - H. Branná 27¹²

oo 5. 2. 1827⁸

Štěpán Šír
* 2. 2. 1828 - H. Branná 10⁵
† 22. 6. 1907 - H. Branná 27⁴
(tkalec, poštmistr H. Branná)³

oo 11. 2. 1858 - H. Branná²

Josef Šír
* 7. 1. 1859 - Horní Branná 41¹
† večer z 8. na 9. 5. 1920 - Příchovice

Literatura:

Richter K., Šustová J., Josef Šír a rod Šírův v Podkrkonoší. Literárně-rodopisný sborník I. díl. Dvůr Králové nad Labem 2010
http://www.richterka.cz/roots/josef_sir.html

nám. Babička naše – Františka Šírová, těžce v Horních Štěpanicích onemocněla tyfem. Josef Šír ji celou dobu nemoci pečlivě ošetřoval, šest týdnů se nevyspal – posluhoval ji, krmil, měřil teploty, obklady, natírání proleželých míst, ponořování do koupelí, také musil obhospodařit malé hospodářství a školu. Byl to pro oba hodně těžký kus života, který ovlivnil i další zdraví mé babičky. A děd Šír o tom později často vyprávěl. „Jako by mi někdo ty listy života inkoustem polil, nic z nich nevím, nic si z nich nepamatuji. Až, když bylo po nejhorší krizi, když děti, zvědavé a ustrašené mezi dveřmi pokojíčku stály, babička se na ně podívala a usmála se. Oni běžely a povídaly si: „Ona se usmála, ona se usmála!“, tu teprve po dlouhé polární noci i v mé duši problesklo opět zlaté slunce!“ Tyfus podlomil babičce zdraví a dne 5. 9. 1912 – třetí rok působení v Roztokách zemřela. Bylo to na konci letních prázdnin, které dříve trvaly až do 15. září. My jsme trávili prázdniny v Karlově u Staré Paky, která je od Roztok vzdálena asi tři kilometry. Pamatuji si jasně, jak jsme my děti pobíhaly okolo stavení, když tu najednou od Roztok přišly Fanda a Hela (dcery J. Šíra) v černém a hlásily její smrt. Pohřeb byl vypraven od školy v Roztokách na nový roztocký hřbitov za kostelem. Babičce bylo pouze 47 let, když zemřela. Byla to pravá babička, která pro nás měla radu, pohlázení i hodně úsměvů. Čas strávený s babičkou a dědou patří u všech vnuků k nejkrásnějším zážitkům z dětství.

*Pamětní deska Josefa Šíra
na základní škole
v Roztokách u Jilemnice*

Zlatá Praha, Ilustrovaný svět, Dělnický kalendář československé strany sociálně demokratické v Rakousku, Kalendář Havlíček, Kalendář Palacký atd.). Jak se dozví-

Učitelská působitě Josefa Šíra

Učitel Josef Šír učil během svého života na několika školách v Podkrkonoší. Působil v Roztokách u Jilemnice jako definitivní podučitel od 16. září 1879, pak přechází do Staré Vsi u Vysokého nad Jizerou jako správce školy (4. leden 1879 – 15. září 1879), odkud se vrací zpět do Roztok a učí zde do 27. dubna 1883, poté byl (1. květen 1883 – 31. prosinec 1885) definitivním učitelem v Poniklé. Pak řídicí učitel v Benecku (1. leden 1886 – 29. únor 1888), definitivní řídicí učitel Horních Štěpanicích (29. únor 1888 – 28. únor 1909), definitivní řídicí učitel v Roztokách u Jilemnice (1. březen 1909 – 31. březen 1919). Do důchodu odchází 1. 4. 1919 a stěhuje se do Jičína. Žádá o reaktivaci a nastupuje do Příchovic, kam se stěhuje dne 8. května 1920.

Literární činnost Josefa Šíra

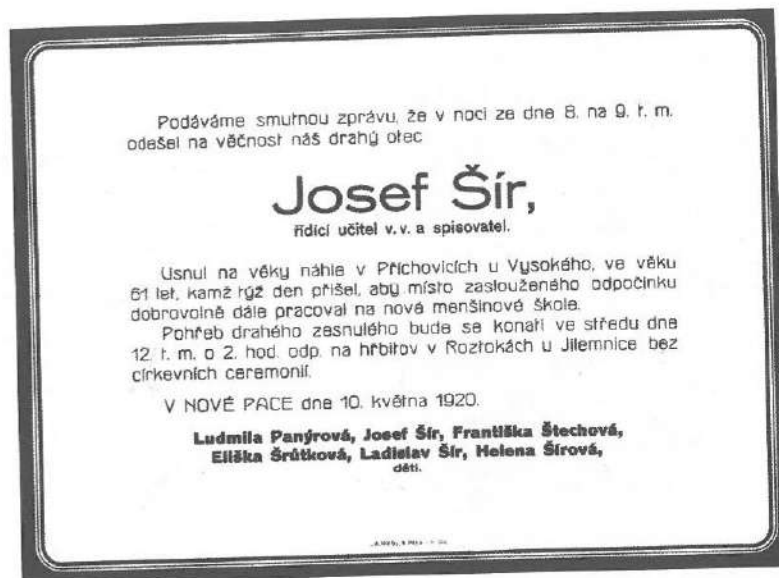
Šírova možnost vydat svou tvorbu v knižní podobě nebyla lehká, proto zprvu zasilal své literární příspěvky do různých novin a kalendářů (Právo lidu, Hasičský kalendář, Švanda dudák, Národní listy, Besedy lidu,

dáme z korespondence, smutné bylo, že za uveřejnění od jednoho nejmenovaného vydavatele nedostal ani za pátý otištěný článek slíbený honorář. S otištěním některých povídek se muselo, vzhledem k jejich obsahu, počkat pár let na příznivější dobu. Není možno shromáždit všechny Šírovy příspěvky do časopisů a kalendářů. Některé rukopisy si redakce ponechaly a tudíž je možné je nalézt pouze v tisku a to od r. 1896 (jak sám Šír o sobě uvádí) až do jeho smrti r. 1920.

V roce 1913 vychází pro děti kniha Josefa Šíra s názvem „Z hor“, která byla poctěna uznáním komise při soutěži zadaných spisů pro mládež v Zemském Ústředním Spolku Jednot Učitelských v král. Českém. Povídky a verše jsou ovlivněny tehdejšími děním, musíme je tedy chápat jako dobovou literární tvorbu, a též jako doklad atmosféry ke konci první sv. války a vzniku Československé republiky.

Ukázka některých obálek a vazeb knih Josefa Šíra od různých vydavatelů.

Úmrtní oznámení Josefa Šíra

Děti Josefa Šíra. Zleva Ladislav (na koni), Josef, Helena, Ludmila, Eliška a Františka.

Hrob Josefa Šíra a jeho manželky na hřbitově v Roztokách u Jilemnice

Vzpomínky na manželku Josefa Šíra

Manželka Josefa Šíra Františka Šírová roz. Janoušková se narodila 29. dubna 1896 a byla pokřtěna v kostele v Roztokách v den narození. Pocházela z dosti velkého statku. Její otec František Janoušek, byl rolníkem v Kruhu č. p. 46 a matka Františka, dcera Antonína Tauchmana ze Studence č. p. 17 a Františky rodem Janatové z Kruhu č. p. 12. Měla nejméně 3 sestry a dva bratry, kružské Janoušky, jednomu se říkalo „hoření“ a druhému „dolní“. Jedna si vzala učitele Lukeše, druhá rolníka z Karlova Jana Horáčka, další zaměstnance železnic Nesvadbu...

Jak píše B. Mečír ve vzpomínkách na Roztoky (z let 1878–1879), kde spolu učili, bydleli a zakládali čtenářský spolek. „Šír krásně hrál na housle. V předvečerních hodinách stával někdy u otevřeného okna a hrával z paměti melodické dojemné fantazie. Kdyby je byl vtělil na papír v notách, mohly podnes jeho jméno oslavovati. Byl jsem vděčným posluchačem. Za jasných, mrazivých zimních večerů choďovali jsme na silnici vedoucí z Roztok do Kruhu a pozorovali jsme nikým nerušení krásnou hvězdnatou oblohu, hledali souhvězdí, rozjímali o těch nesmírných dálkách, o těch vzdálených světech – a tu on, jinak dosti uzavřený – se rozpovídal o filosofii, filosofoval o všech možných záhadách tajemného vesmíru. Někdy se mi z takové procházky záhadně odloučil. Teprve po čase jsem zvěděl, kam se mi tajemně ztrácel a pochopil jsem proč jeho housle někdy k večeru tak dojemně zněly. Měly posluchačku tam na druhé straně proti škole za potokem a loukou. Když Šírový tajemné zacházky do domu naproti škole byly zveřejněny, byla již ruka v rukávě. Svatba byla 6. května 1882 v kostele v Roztokách.“

Vzpomínky vnuka na svoji babičku a na čas, který trávil v Horních Štěpanicích

Babička Františka Šírová vykonávala v době, kdy bydlela v Horních Štěpanicích povolání tzv. industriální učitelky učila děti ve škole ručním pracím. A tak děda Josef Šír s babičkou oba dva učili ve škole, kde se starali o běh školy, úklid, topení atd., ale vedli i spolu menší hospodářství, jako rolníci, neboť děda se musel starat i o to, aby měli pro krávu krmení, nejen na běžný den, ale i v zimě, kdy napadlo hodně sněhu. Sušila se sena a otava na loukách v Kněžsku, vozilo se to do školy na půdu, čerstvé krmení se muselo sekát a vozit do chléva každý den. Když jsem jeden rok byl v Horních Štěpanicích přes zimu pamatuji si na krásný čas adventu, kdy jsem s ní chodil do kostela na tzv. roráty (adventní ranní pobožnost). Sněhu bylo nad kolena, my jsme ráno, ještě za tmy chodili po dobu adventu do kostela. Na cestu nám svítily hvězdy, z některých chalup probleskovala záře petrolejky a kráčeli jsme k osvětlenému kostelu. Kde jsme vystoupili na kůr k varhanám, postavili jsme se k zábradlí, takže jsme viděli dolů na lidi i k oltáři a pozorovali jsme, co se tam děje. Babička postavila sloupek (to byla taková tenká svíčka, zatočená do jakéhosi hranatého klubka a stonek této svíčky se vždycky uvolnil a postavil, když kousek předchozí dohořel, uvolnil se další a tak se to opakovalo, až do úplného dohoření svíčky) na široké zábradlí, zapálila jej a moji povinností bylo tomuto plameni svíčky stále prodlužovat život. Na to velmi rád vzpomí-

O tři roky později se na Benecku narodil 17. 5. 1887 **Josef**, říkali mu Pepča. Vystudoval střední průmyslovou školu stavitelskou v Praze. V 1. sv. válce sloužil na italské frontě. Oženil se s Annou (rozenou Pošepnou) z Kruhu. Děti neměli. Pepča byl velmi veselý, samý smích a vtip, dovedl zábavně vyprávět. Děti J. Panýra se vždy těšily na jeho veselé příhody ze světa. Bohužel, jeho další život už střídá jen bolest. Umírá mu žena, nedaří se v podnikání. V době druhé světové války se odstěhoval do Prahy, kde umírá v září 1944.

Další byl syn **Ladislav** narozený v Horních Štěpanicích 29. 4. 1889, říkalo se mu Ládík, vystudoval střední průmyslovou školu v Praze. Také na něj vzpomíná jeho synovec: „Byl veselý, zajímal se o přírodu, vykládal nám, co zpívají ptáci. Např. Když na Kněžsku drozd zpíval, on to hned přeložil: „Pepiku, Pepiku, přijď s kuzelem, přijď, přijď.“ U dolní zdi štěpanické školy měl řadu malinkých úlů, v nich byly roje čmeláků.“ V první světové válce byl hejtmanem na frontě v Srbsku. Byl několikrát zraněn. Po první světové válce zůstal v Budapešti. Po svatbě odešel do Bratislavy, kde bydlel až do své smrti. S ženou Růženou měl tři dcery – Elu, Květu a Dagmar.

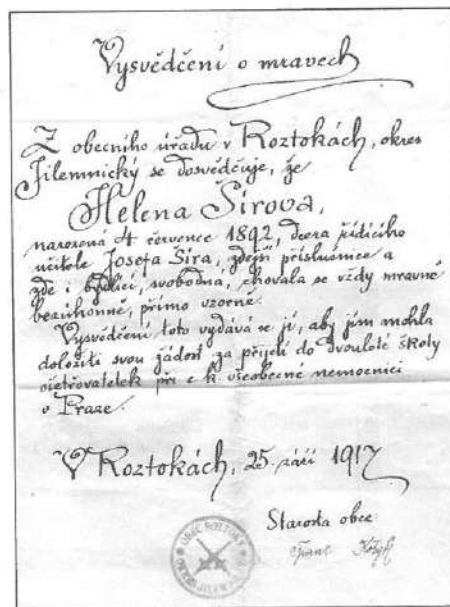
Ladislav Šír se svou manželkou Růženou

Dne 21. 12. 1890 se v Horních Štěpanicích narodila **Františka Emilie**, také vystudovala obchodní školu a pracovala jako modistka v Praze. Říkalo se jí Fanda. Když v Roztokách probíhaly manévry rakouské armády, tak měla vojenská kuchyně sídlo ve škole. Zde vznikla velikánská láska mezi kuchařem Josefem Štychem, úředníkem Schubertových mlýnů v Brandýse nad Labem. V době 1. světové války opět musel narukovat a Fanda se ujala vedení celého mlýna. Postavou byla malá, ale velmi energická. Děti neměla a zemřela velmi mladá, rok po svém otci – 30. 4. 1921. Je pohřbena na hřbitově v Brandýse nad Labem.

Posledním dítětem byla **Helena** (* 4. 7. 1892 též v Horních Štěpanicích), všichni jí říkali Hela. Chodila do měšťanské školy do Jilemnice až z Horních Štěpanic. Jednou, když ráno přecházely se svojí spolužačkou z bělidla v Dolních Štěpanicích most přes rozvodněný potok, spadla s nimi lávka a prudká vzdušná voda je strhla a proud je unášel směrem k Hrabačovu, k hospodě „U Jarmary“. Tam někde se podařilo Helenu zachránit. Hela žila dlouho se svým otcem Josefem Šírem, starala se mu o domácnost. Když zemřela její matka Františka, žila s ním i v Roztokách. Později vystudovala státní ošetřovatelskou školu v Praze. Provádala se za Jindřicha Hrnčíře, poštovního úředníka z Roztok u Jilemnice. Po smrti svého manžela odchází do Uherského Hradiště, kde pracuje jako zdravotní sestra v poradně pro děti a matky. Byla členkou zpěváckého spolku „Svatopluk“. V lednu roku 1971 umírá, pohřbena měla v Olomouci a tamtéž byl proveden rozptyl jejího popele. Také neměla děti.

*Helena Šírová provd. Hrnčířová
(1892–1971)*

*Vysvědčení o mravech své dceři Heleně
napsal sám její otec Josef Šír*

Osudy dětí Josefa Šíra byly vesměs těžké, plné zvrátů. Všechny odešly z rodných Krkonoš, ale láska k horám jim zůstala a rády se tam vracely.

Napsal o sobě

Psal jsem záhy básně i povídky, ale ty jsem všechny spálil. Přišel jsem k poznání, že jedno je potřebné. Zušlechtovat lid. Práce mé začali otiskovat roku 1896, když mi bylo 37 let. Teď píšu výhradně do kalendářů. Nyní píšu činohru (nebo jak by se to mělo nazvat) s titulem Nevěsta.

Mládí moje bylo dost krušné, soukal jsem, trávu škubal – však vy víte, jak to chodilo. Záhy jsem kreslil dle zvláštních předloh, které mi Klikar půjčoval, též dle přírody. Pamatuji, že jsem vždy k takové práci zasedal s jakou si zbožnou úctou. Profesor Wunsch mi na ústavě prorokoval vstup na literární kolbiště, ale já jsem na to ani nemyslel, a i dnes dávám přednost tělesné práci (štípání, sekání trávy, vyhazování sněhu, včelaření, spravování plechovců atd.) před čtením a psaním. Nejprotivnější mně je zameškávat školu kvůli pohřbům, a nejdůležitější se mi zdá, hrát dětem komedii s pimprlaty.

Josef Šír s prarodiči Štěpánem
a Annou roz. Vališkovou

40 let (Anně, roz. Ř.), v případě prarodičů by se jednalo o věk 71–73 let (Štěpánovi) a cca 64 let (Anně, roz. V.), což dle vzhledu by odpovídalo přesněji. Sice těžkou práci může člověk vypadat starší, ale podíváme-li se na data úmrtí jeho prarodičů, zjistíme, že skutečně na té fotografii mohli být. Zachycovala by tak ještě Štěpána Šíra, narozeného 1. 4. 1798 v Jestřabí 14. Navíc na všech třech je stejné jméno fotografa – J. Müller. Sice u této je uvedeno fotograf z Prahy, na ostatních dvou se uvádí „Fotografický atelier ve Vrchlabí“, takže mohou být také přibližně ze stejného období.

Nedávno jsem objevil v rozsáhlé rodinné korespondenci dopis ze dne 21. 11. 1958 psaný Helenou Hrnčířovou (dcera Josefa Šíra) a adresovaný Miloši Panýrovi. Píše v něm o následujících fotografiích: „Tatínek jako ministrant, jako mladý učitel, fotku mamčinu, tatínkovi rodiče i (... „prarodiče“ – což škrtla, napsala „děda a babička“ a pak dopsala před ně slovo „jeho“...), jeho děda a babička, a svou školní fotku“. (Poslední zmíněná školní fotka je z roku 1920 – majetek Krkonošského muzea ve Vrchlabí, fond Josef Šír, inv. č. 1055/H.)

Je patrné, že se rukopis s dopisovaným textem na fotografiích shoduje, z dopisu je jasné, že se jedná opravdu o prarodiče Josefa Šíra, ale popis na fotografii provedla nespřímně, což je možné přičíst nemoci, o které se v dopise zmiňuje, nebo též spěchu, ve kterém se to řešilo, neboť tyto věci se zapůjčovaly k výstavě pořádané ke 100. výročí narození Josefa Šíra.

Je opravdu škoda, že tato zde poslední vyobrazená fotografie byla již několikrát otištěna s titulkem „Josef Šír s rodiči“, protože se opravdu jedná o materiál mnohem cennější, neboť nám opravdu zachycuje jeho dědu Štěpána Šíra (* 1798 v Jestřabí) a jeho ženu Annu, roz. Vališkovou.

Jak je to možné? Vysvětlení by bylo. Na zadní straně fotografie je původně napsáno „naši prarodiče“ a též i novější zápis (jako na zadní straně předešlé fotografie Josefa Šíra) v tomto znění: „Tatínkův otec s rodiči“. Problém tkví v tom, že **křestní jména rodičů Josefa Šíra a jeho prarodičů jsou shodná! Viz schéma „Rodokmen Josefa Šíra, učitele a rodáka z Horní Branné“.**

Podíváme-li se podrobněji na schéma rodokmenu, a vyhledáme-li roky narození a úmrtí, tak si poskládáme, kolik by komu na fotografii mohlo být let. Zjistíme, že pokud by byl Josef Šír dítětem, na fotografii uprostřed, ve věku např. 10–12 let, tak dle narození Josefa by byla fotografie pořízena kolem roku 1870. Rodičům Josefa by bylo tou dobou 41–43 let (Štěpánovi) a cca

Kdo byl poštmistrem?

Poněkud mě zarazilo, že všude, kde jsem doposud četl, se psalo, že poštmistrem v Horní Branné byl Štěpán Šír – sedlák (* 1861, † 1905), bratr Josefa Šíra, učitele. Novou skutečnost se dozvídáme i z matrik zemřelých pro Horní Brannou, kde se opravdu u Josefova bratra Štěpána v roce 1905 uvádí, že byl poštmistrem, ale též je tu o dva roky později tatáž zmínka u jejich otce Štěpána Šíra (* 1828, † 1907). O povolání pošťáckém se zmiňuje i Josef Šír ve svém dopise ze 6. 1. 1920 Jindrovi Hrnčířovi do Bratislavy. Tudiž poštmistry byli oba Štěpánové otec i syn (původně sedlák).

Josef Šír – otec

Josef Šír byl otcem 6 dětí. Nejstarší dcera **Ludmila** (20. 11. 1882–18. 1. 1934) se narodila v Kruhu - Nouzově, kmotrem jí byl učitel a přítel J. Šíra, Bohdan Mečíř. Do školy chodila v Horních Štěpanicích, do páté třídy přešla do obecné školy v Jilemnici, a protože tam dívčí měšťanská škola nebyla, odešla do dívčí měšťanské školy v Nové Pace. Zde se jí velmi líbilo. Ale když nebylo peněz na další studia, a jako nejstarší, musela se vrátit domů a starat se o rodinu, když maminka onemocněla tyfem. Pak

odešla do Strážova na Šumavu, kde rok studovala Krajkářskou školu, dokončila ji 31. července 1898. S Josefem Kanýrem se poznala, jak píše v kostele, kde Ludmila velice krásně zpívala. A protože Panýr hrál v kvartetu se Šírem, návštěvy byly častější a častější. Svatba byla 30. 10. 1899. Měli čtyři děti – Stanislava (7. 12. 1900–1972), Miloše (21. 8. 1902–1986), kteří se narodili v Horních Štěpanicích a za kmotra jim byl J. Šír. Další dvě děti se narodily v Kruhu – Jaromír (15. 10. 1903–15. 6. 1977) a Eliška (19. 10. 1904–20. 12. 1985). Po narození Elišky se přestěhovali do Prahy - Libně.

V Poniklé 10. 12. 1884 se Šírovým narodila **Eliška Alžběta**, která vychodila obchodní školu ve Velkém Meziříčí na Moravě. Provdala se za Romualda Šrůtka, obchodníka se střížním zbožím v Červeném Kostelci. Měla dvě děti – Miroslava (3. 9. 1908–10. 2. 1979) a Jiřinu (1. 10. 1907–6. 1. 1988). Poslední roky Šírova života mu pomáhá udržovat domácnost a společně se stěhují do Jičína. Eliška umírá v roce 1953.

Eliška Šírová provd. Šrůtková s dětmi

Další děti (s výjimkou Františka, * 1840) mají již v matrice narozených zaznamenáno č. p. 27. V tomto domě se v roce 1862 narodil Štěpán, který se stal později sedlářem a byl bratrem Josefa Šíra, učitele a spisovatele. I z dalších dokumentů je patrné, že v tomto domě již později žili rodiče Josefa Šíra. Zajímavostí je, že i přes záznam z matrice narozených, kde se uvádí č. p. 41, sám Josef Šír jedenkrát ve svém životopisu ve školní kronice Benecka v roce 1886 o sobě zapsal, že se narodil v č. p. 27, což dříve ani později ve svých životopisech ve školních kronikách již vícekrát neuvádí!

Kdy se oženil?

Dne 6. května 1882 v Roztokách u Jilemnice, tak je zapsáno v matrice oddaných, kde se dále uvádí, že Josef byl v té době ještě nezletilý (zletilosti se nabývalo až ve věku 25 let a k té mu chyběly dva roky), musel mít tedy povolení od biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 27. dubna 1882 a u záznamu v matrice se musel vlastnoručně podepsat jeho otec Štěpán Šír. I u Františky, roz. Janouškové, muselo být povolení od Slavného c. k. soudu v Jilemnici ze dne 29. dubna 1882, neboť jí bylo v době sňatku teprve 17 let. Z těchto zápisů vyplývá, že se o rok dříve opravdu ženit nemohl. Objevilo se však v několika člancích jedno neověřené datum – rok 1881. Kde se k němu přišlo? Chtěl jsem autora kontaktovat, ale bohužel, začal jsem se tím zabývat již příliš pozdě, a tak to vypadalo, že záhada zůstane nevyřešena. Až loni v dubnu se mi po několika letech podařilo záhadu rozluštit. Stačila k tomu badatelská návštěva Krkonošského muzea ve Vrchlabí, kde byla uložena fotka Josefa Šíra z mladých let, na které byl vzadu skutečně napsán datum 25. VI. 1881 (dodávám, že tou dobou byl ještě Josef svobodný), bohužel někdo, na zadní stranu této fotografie dopsal: „Tatínek, když se ženil“. Stačilo tak málo – pouhá záměna „když“ za „než“ a neštěstí bylo na světě.

Zápis v matrice o sňatku Josefa Šíra s Františkou Janouškovou. SOA Zámorsk, farní úřad Roztoky u Jilemnice, 1830–1891, matrika oddaných sign. 5776, s. 149

Kdy se narodila Františka Janoušková manželka Josefa Šíra?

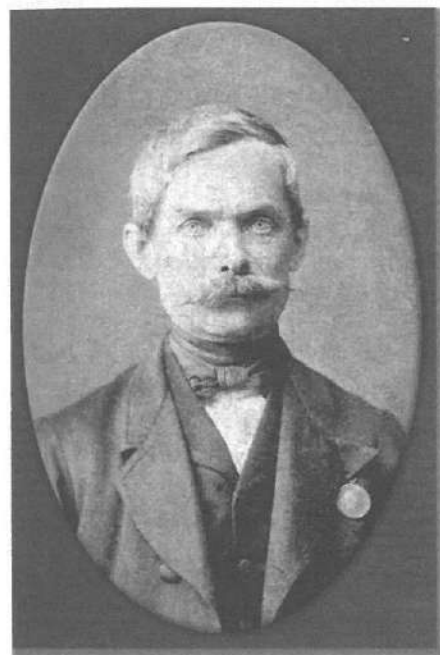
Františka Šírová roz. Janoušková z Kruhu č. p. 46, se narodila v roce 1865 (29. dubna). A jak tomu už někdy tak bývá, vloudila se nedopatřením i chyba na náhrobku v Roztokách, kde je uvedeno, že byla o čtyři roky mladší. (Podle data na náhrobku by se provdala a měla první dítě již ve 13 letech.)

Detail staré desky z roztockého hřbitova s chybným datem narození manželky Josefa Šíra – Františky roz. Janouškové. (Náhrobek byl v roce 2010 zrenovován.)

Další fotografie k rodu Josefa Šíra

V budově zámku v Horní Branné, se stárou výstavou J. A. Komenského, se nachází i expozice věnovaná zdejšímu rodáku Josefu Šírovi. Mimo jiné je zde možno shlédnout kopie níže vyobrazených dvou fotografií, ke kterým pouze doplňuji data narození a rodné příjmení Anny Šírové za svobodna. Mít takový pár historických fotografií předků je snad snem každého, kdo se rodopisem byť jen trochu zabývá.

Štěpán Šír
(* 2. 2. 1828 Horní Branná 10)

Anna Šírová roz. Řehořová
(* 11. 5. 1830 Horní Branná 41)

A není to jediná zajímavá historická fotografie Šírů. Je zde vyobrazena ještě další, kdo si ji však důkladně prohlédne, zjistí, že žena na snímku zachycená není tatáž jako na předešlé fotografii.

SPISOVATEL A UČITEL JOSEF ŠÍR (1859–1920) A JEHO ROD Z PODKRKONOŠÍ

Kristián Richtera

*„Někdo se pro bližního obětovat musí,
ale obět' ústy a obět' činem jsou veliké rozdíly.“*

Josef Šír

Učitel Josef Šír

strojům. Dále byl takovým venkovským právním poradcem v rozmanitých záležitostech občanů a psal jim různé žádosti a jiné dokumenty pro úřady. Byl také zkušeným včelařem a zahradníkem.

Půjdete-li dlouhou vsí, jež nese jméno Horní Branná, přijdete k domku, na němž je pamětní deska s nápisem, že se tu 7. ledna 1859 narodil Josef Šír. Ve Vrchlabí je Širova ulice. V jeho rodné obci Horní Branné pojmenovali po J. Šírovi místní školu. A když už jste tady, zajděte si ještě kousek dále do hor, na výše položené Benecko a tam uvidíte na Jindrově skále desku zapuštěnou do mohutného balvanu k počtě Josefa Šíra.

Tady pod Žalým je Šířův kraj. Zde Šír prožil téměř celý život. Nebyl jen spisovatel, učitel, ale i obecní tajemník, sadař, zahradník. Malíř, kterého do tajů malířského umění nezasvětil nikdo menší než jeho dobrý kamarád mistr František Kaván. Šír byl včelař, dřevař, kronikář Horních Štěpanic...

Šír byl výborný hudebník, zpěvák. Samozřejmě hrál i na piano, na varhany, na housle, na violu a rozuměl i jiným ná-

Moje první setkání se jménem Josef Šír – spisovatel

Bylo to skoro před deseti lety, kdy jsem na chalupě na Novopacku objevil v knihovně v pozůstalosti po prarodičích knihu „Tkalcí“ od Josefa Šíra. Byla pečlivě zabalena v papírovém obalu. Od té chvíle mi hlavou hlodala myšlenka, zda tento spisovatel nebyl náhodou do příbuzna. A to o to víc, neboť z matčiny strany od mého dědy byla jak prababička, tak i moje babička rozená Šírová.

Stále mi cosi říkalo: „Proč jinak by tu ta kniha byla? Nebo: „Je to přece jen náhoda?“ Vypravil jsem se i do archivu bádát po svých předcích, došel jsem dosti daleko, a ani u sourozenců v přímé linii stále, ale stále nic. Když jsem byl u příbuzných ve Vrchlabí, tak jsem se dozvěděl, že má Josef Šír pamětní desku v Horní Branné. Rozhodl jsem se pořídit si alespoň fotografii domku, neboť mě zajímala i stavení, kde kdo dříve bydlel. V Branné mě však při focení zpozoroval majitel domu, a tak jsme se dali do řeči. Dostal jsem kontakt na Mgr. Martina Kubu, který se prý rodokmenem spisovatele také zabýval. Ukázal mi ručně nakreslené schéma, kde nejstarším předkem byl Štěpán Šír, syn Jana Šíra z Jestřabí 14. Mým předkem byl také Jan Šír (sedlák) a shodou okolností také žil v Jestřabí 14. Tak tedy nezbyvalo než se opět vydat do archivu a vyhledat více. Po letech jsem dohledal i poslední chybějící záznam, který potvrzoval, že se přeci jen jedná o větev vzdálenějších příbuzných. Totiž zmíněný Štěpán (* 1798) byl bratrem mého předka Jana (* 1764). Měl stejného otce Jana Šíra (* 1734), ale byl z druhého manželství, neboť Kateřina, první žena Jana Šíra (* 1734), brzy zemřela, a tak se Jan oženil podruhé.

Doplnění k rodokmenu Josefa Šíra

Vím, jak je někdy těžké přijít k potřebným informacím, pak je člověk rád, že informace má a mnohdy neřeší, zdali je tato informace zavádějící či dokonce mylná. Proto bych chtěl tímto příspěvkem alespoň objasnit několik nepřesností, které se okolo osoby Josefa Šíra již v tisku vyskytly.

Kde se narodil?

Josef Šír se dle matriky narodil 7. ledna 1859 v domě č. p. 41 v Horní Branné a pokřtěn byl druhého dne. V té době, dle téhož zápisu, bydlel a pracoval jeho otec Štěpán Šír (* 1828 v H. Branné) jako tkadlec v domě č. p. 41, kde bydleli i rodiče jeho manželky Anny (roz. Řehořové) Josef Řehoř, mistr ševcovský, se ženou Viktorinou roz. Budinovou. Josef Šír „byl v matrice zapsán, jako narozený“ v domě rodičů své matky. Kmotrem a svědkem mu byl František Višňák a Anna Šírová. Dům č. p. 27 s pamětní deskou je však domem, kde později (tj. po roce 1835) bydlel děd Josefa Šíra – Štěpán Šír (* 1798 v Jestřabí v Krkonoších), který se do Horní Branné přizemil a v tomto domě žil až do své smrti (r. 1886). Před zmiňovaným rokem 1835 pracoval Štěpán Šír, děd Josefův, jako pomocník v pivovaru v Horní Branné a jeho děti byly od února 1828 do července roku 1835 narozené v Branné č. p. 10, tak je zaznamenáno v matrikách narozených (sig. L2 – 2, 4880, 4881). Mezi nimi byl i Štěpán Šír (* 1828), později Josefův otec.

Obsah

Slovo na úvod	1
Martin Slaboch, předseda	
ČLÁNKY A STUDIE	
Spisovatel a učitel Josef Šír (1859–1920) a jeho rod z Podkrkonoší	2
Kristián Richtera	
Sbírka pečetidel rodu Lažanských v Manětíně – 2. část	16
Jan Štěpánek	
Obraz vývoje stavů v 16. století podle titulářů	26
Igor Činovec	
Farkasové z Beše	40
Frederik Federmayer	
Málo známá heraldická památka v kostele Zasnoubení Panny Marie ve Mláce	48
Stanislav Vaněk	
Český generál ubránil Vídeň v létě 1683	52
Jaroslav Formánek	
Stručné pojednání o životě a smrti posledního majorátního pána – mého dědečka p., říšského hraběte Ervína Schlika (1852–1906) a o některých členech rodu – 1. část	60
Ervín Tůma	
Soupis poddaných podle přiznání víry na panství J.M.C. zbirožském, točnickém a královodvorském z let 1624 a 1625	68
Pavel Hnízdil	
Rod Němečků v Sadské	76
Josef Štěpán	
Svastika na rodových erbech Rakouska-Uherska	83
Anton František Malinovský	
O historickém znaku městyse Chudenic	87
Stanislav Kasík	
ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI	
Program Střeďečnicků na 2. pololetí 2011	94
Představujeme čestné členy ČGHSP VII. – Bc. Ing. Jan Oulík	96
Zprávy ze spolkové knihovny	101
ANOTACE, RECENZE, ZAJÍMAVOSTI	
Lesk a bída barokní aristokracie	102
Výstava Skrytá tvář baroka – grafika 17. století v českých zemích	103
Dodatek ke studii „Hrobky rodu Des Fours a Des Fours-Walderode v Čechách a na Moravě“ GHL č. 1/2011 roč. XXXI. str. 22 – 32	104
Změny ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích	106
Zemřel Otto Habsbursko-Lotrinský (1912–2011)	107
Rozhovor s malířkou rodokmenů na dřevo Radkou Matějkovou	108
Genealogická výstava ve Valašské Polance na Vsetínsku	117
Dva sborníky prací prof. Ivana Hlaváčka	118
Malé heraldické ohlédnutí za výstavou „Putování za předky“	119
Osobnosti s erby – 9. část	120

Milí čtenáři Genealogických a heraldických listů, přinášíme Vám podzimní vydání našeho spolkového časopisu, kde si můžete přečíst hlavní články od 11 autorů. Kristián Richtera píše o svém příbuzném, spisovateli a učiteli, Josefu Šírovi, jehož rodu z Podkrkonoší se dlouhodobě věnuje. Jan Štěpánek připravil druhou část o sbírce pečetidel rodu Lažanských, tentokrát popisuje pečetidla příslušníků rodů Stotzingen, Welz-Eberstein a Ogilvy. Příspěvek o vývoji stavů v Čechách během 16. století na základě studia pěti titulářů připravil Igor Činovec. Člen SGHS Frederik Federmayer, působící na katedře archivnictví a pomocných věd historických Univerzity Komenského v Bratislavě, nalezl v Archivu města Bratislavy středověkou erbovní listinu Farkasů z Beše a připravil studii o tomto uherském rodu. Stanislav Vaněk se věnuje heraldickým památkám v kostele Zasnoubení Panny Marie v jihočeské Mláce. O tomto poutním místě u Třeboně nedávno sepsal autor knihu Mláka – vesnice a poutní místo na jihu Čech, kterou daroval do naší knihovny. Kolínský patriot Jaroslav Formánek se zajímal o generála Zdenka Kašpara Kapliře ze Sulevic, který ubránil roku 1683 Vídeň před Turky a narodil se právě před 400 lety. Plukovník v. v. Ervín Tůma se rozepsal o svém šlechtickém dědečkovi hraběti Ervínu Schlikovi (1852–1906) a jeho rodině. Na vzácný rodopisný pramen upozorňuje Pavel Hnízdil, který prostudoval soupis poddaných podle přiznání víry z roku 1624 na panství Zbiroh, Točnick a Králův Dvůr. Josef Štěpán uveřejňuje výsledky svého pátrání o rodu Němečků v Sadské u Nymburka, za praotce rodu je považován Ondřej Němeček narozený kolem roku 1565. Heraldik Anton František Malinovský se věnoval prastarému znaku – svastice – na rodových erbech za Rakouska-Uherska. V pravidelném seriálu o obecních znacích přibližuje Stanislav Kasík vývoj znaku městyse Chudenic u Klatov.

Přes léto členové správního výboru připravovali řadu akcí, které se uskuteční na podzim. Ve čtvrtek 22. září začíná v Praze tradiční kurz pro začínající rodopisce. Velmi jsme zvědaví, jak se vydaří poprvé pořádaný celodenní seminář o rodopisu, který chystáme na sobotu 17. září ve Vlastivědném muzeu v Klatovech. Na kurz i klatovský seminář docházely celé léto přihlášky, takže jsou téměř naplněny. V říjnu se podílíme na výstavě „Heraldika a vexilologie“ v Praze na Černém Mostě. Ve zprávách pro členy najdete program Střeďečnicků na druhé pololetí letošního roku. V sobotu 26. listopadu zveme všechny na Den otevřených dveří do Prahy-Stodůlek, zejména pro mimopražské členy a další příznivce rodopisu a heraldiky je to dobrá možnost, jak se setkat s lidmi podobných zájmů. Přijďte se i Vy podívat do spolkové knihovny, do níž knihovník Daniel Lang v srpnu zapsal 6000. titul! V tomto vydání představujeme dva naše zajímavé členy. Čestného člena heraldika Jana Oulíka, který se členem naší společnosti stal ve svých 14 letech! A Pavel Hnízdil v medailonu k 85. narozeninám přibližuje Miroslava Kovarika, který žije od roku 1948 v Paříži.

V závěru časopisu se Vám jistě bude líbit rozhovor s malířkou a od 5. září i naší členkou Radkou Matějkovou, která maluje rodokmeny na dřevo, její první malbu rodokmenu si můžete prohlédnout na zadní obálce. Možná jejich služeb časem využijete a potěšíte krásnou malbou rodokmenu své blízké a příbuzné. Poslední stránky jsou jako obvykle vyhrazeny heraldikovi Arnoštu Drozdovi, který se ohlíží za heraldikou na naší výstavě „Putování za předky“ a v 9. části představuje další osobnosti s erby – známého barokního rytce Václava Hollara z Práchně (von Prachenberg) a malíře císařského dvora Františka rytíře Leux (Lux) von Luxenstein.

Věřím, že se Vám bude časopis příjemně číst a budete se po jeho přečtení už těšit na další vydání!

Martin Slaboch, předseda